

Luceafărul

Săptămânal de literatură. Nr. 20 (319), serie nouă. Miercuri 28 mai 1997. Preț: 1.000 lei

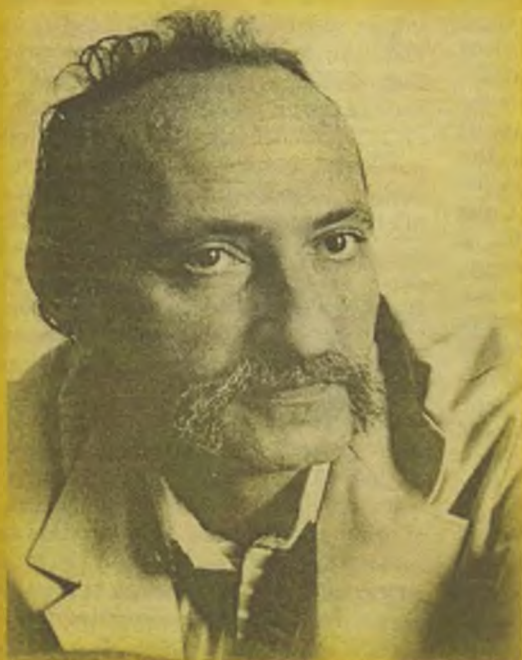
AL TREISPREZECELEA APOSTOL

valeriu armeanu

«Moarte roz, denunțuri roz,
chiar și cei de după gratii
au la geam perdele roz»

mircea constantinescu

ROMÂNI, VĂ ORDON
SĂ STAȚI LA COADĂ!

ȘARPE, DE TE DOARE CAPUL... (V)

Dar să mai amânăm cifrele și datele care demonstrează, fără dubii, că la editura „Cartea Românească” a triumfat doar zgomotul și zvonistica (era să zicem furia!), nu rațiunea, cumpătarea și profesionalismul, fiindcă, în reacțiile-i furibunde, Magdalena Popescu Bedrosian calcă în picioare adevăruri, principii, colegialitate, numai pentru a ieși, în fața celor neștiutori, basma curată. Dar, cine-i studiază cu atenție „Scrisoarea”, poate lesne observa că aceasta-i împănată fie cu soluții infantile, fie cu versete amuzante. ● Abia ieșită din circuitele editoriale (cărora, slavă Domnului, le-a ridicat tensiunea!), e dispusă să-și instruiască urmașul și chiar să-l orienteze în linia mărețelor ei împliniri. „Eu chiar vreau să-i dau o mână de ajutor lui Dan Cristea, furnizându-i argumente și îndemnându-l să se bată și să se zbată pentru fondurile ce se cuvin C. R. Dar mai ales vreau să dau o mână de ajutor literaturii valoroase despre care știu că își așteaptă editarea aici”. Nu credem că Dan Cristea e un infirm și că are nevoie de cărjele celei care și-a dovedit din plin înaintarea împiedicată (ca să fim iarăși eufemistici), fiindcă, între timp, criticul și istoricul literar a descoperit, fără multe investigații, anomalii de la C. R., anomalii de care vom vorbi în numerele următoare. ● Așadar, furnizarea de argumente și îndemnul (profesioniste?) ale Magdalenei Popescu-Bedrosian îi sunt inutile și, din câte observăm, n-are nevoie de bateri și z bateri întru obținerea fondurilor, de vreme ce acestea trebuie obținute din cărțile vândute. Iar, în ceea ce privește „mâna de ajutor” dată literaturii valoroase, nu-i cumva prea târziu, căci a avut la dispoziție vreo șapte ani de directorat, timp în care a recurs la tot felul de experiențe, dar rezultatele au fost cum s-a auzit și-n Consiliul U. S., catastrofale. ● Pentru a cerși credibilitate și compasiune, M. P. B. apelează la diverse șiretlicuri, oferind cifre, titluri și diversiuni din abundență, fără să mediteze că, în orice dispută, sunt ascultate toate părțile. La un moment dat, face următoarea afirmație: „C. R. are cele mai numeroase premii, are serii și colecții reprezentative, are un stoc relativ mic, ușor de valorificat prin achiziții la bibliotecile publice, deține un portofoliu de manuscrise valoroase”. Păi, dacă-i așa, de ce au apărut cărți cu o valoare îndoielnică? Stocul? O, nici vorbă! E unul foarte mare și, dacă M. P. B. ține neapărat, putem să-l dăm publicității, doar suntem în posesia tuturor titlurilor. ● Trece peste afirmațiile care jig-nesc editurile surori și ne oprim asupra propoziției care-l poate amuza pe orice creator, familiarizat cu distribuția premiilor. Nu vom intra în amănunte, mai ales că, în juriu fiind, cam prin anii '90, M. P. B. a oferit lauri chiar editurii pe care o conducea, ci vom face o dezvăluire pe care, în alte condiții, am fi înmormântat-o, fiindcă trădează o practică jenantă. ● Anul trecut, însăși M. P. B. a depus la U. S. o carte a Taniei Lovinescu, apărută, firește, la editura C. R., în speranța că va căpăta un premiu. Era dreptul editorului s-o facă, dar - atenție! - exemplarul respectiv avea o mică-mare modificare: anul 1996 era schimbat cu anul 1995. Cum restul exemplarelor pătrunseseră pe piață, abilitatea directorului de la C. R. a stârnit indignare, căci nu oricine recurge la astfel de gesturi pentru a colecționa „cele mai numeroase premii”. Din câte știm, minciuna are picioare scurte, numai ca să fie ajunsă de adevăr. Mai devreme sau mai târziu, doar acesta triumfă.

RĂSFOIND O MÂNĂSTIRE

de NICOLAE PRELIPCEANU

Puțini sunt oamenii care-și mai pot permite să trăiască numai între cărți, abstrași, străini de mișcările zadarnice ale lumii acesteia. Mai puțini, cred, chiar decât ermiții. Și nimeni nu se uită la ei, nu-și întoarce într-acolo privirile. Nici nu e nevoie de altfel să o facă: nu pentru a fi priviți, observați, considerați, se retrag ei în empireul ideilor pure, acolo unde regulile lumii sunt altele decât pe pământ, deși, la drept vorbind, și cărțile apar tot pe pământ și tot pe pământ stau și casele în care ele își cheamă slujitorii, cei care - zice-se - nu sunt „cu picioarele pe pământ”. Pe care pământ nu sunt ei cu picioarele? Pe acela al expoziției de oale și ulcele, pe acela al tranzacțiilor avantajoase sau pe acela care acoperă lumi întregi dispărute și care îngrășă, înnegresc brazdele? Ciudată ideea aceasta, foarte exactă de altfel, a oamenilor din lumile ce furnicăresc zilnic, despre plutirea într-un spațiu inefabil a celor pe care nu-i zguduie fleacurile cotidiene ce umplu ziarele și buletinele de știri ale posturilor de radio sau televiziune. Îmi amintesc, în anii îndepărtați când mă mai puteam cufunda în lectură că, la un moment dat al ei, simteam ceva ca un fel de levitație, o desprindere de scaunul pe care, totuși, stăteam, chiar de foaia cărții, de masa pe care cartea era deschisă în fața mea.

Numai trăind astfel de clipe toată viața îți poți permite precum Cioran, să judeci liber pe toată lumea, începând cu Apostolul Pavel și terminând cu propriu-ți popor. De-acolo, din spațiul acela unde pătrunde, levitând fără intenție și fără program, un om e îndreptățit să iasă din morală și din credință, să-și iasă din pielea pe care i-au impus-o strămoșii, să fie altul, să nu mai țină seama nici de acela care a fost și nici chiar de acela care e, plutind într-o altă dimensiune, nici prima, nici a doua, nici a treia și nici a patra, ci una pur și simplu ideală, dacă acest cuvânt n-ar proveni și el din lumea tocmai părăsită de cititor. Această grozavă înălțare la cer, nici după 40 de zile, nici la alte termene, o resimt ermiții ce trăiesc în lumea pură a cărții și numai ei. Și nu numai ei, ci și cei care scriu cartea, care au scris-o.

acolade

LECTURA AUTORULUI

de MARIUS TUPAN

A necdotele și istorioarele despre scriitori circula ca stolurile într-un crâng secular. Cică, Eugen Barbu semna propriile cărți fără să le citească în prealabil (de scris, nu se mai putea vorbi!), Dinu Săraru ar fi tipărit mai multe volume decât a citit, Valeriu Râpeanu era dispus să cerceteze autorul, fără a-i cunoaște și opera, Adrian Păunescu își teroriza suptuși să-l declare geniu, Ion Gheorghe obliga pietrele să se asemene cu scrierea bănuită de el, printr-un studiu, altfel decât cel științific. Nu știm cât adevăr se află în toate cele (nu iese fum fără foc iar performanțele unora nu infirmă legendele!), dar unele reacții și preocupări ale condeierilor ne fac să credem că ifosele și capriciile sunt mult mai extinse, căci abaterea de la normă e o preocupare (!) îndeosebi a celor inspirați. Unii, convinși că arta altora ar avea o influență nefastă asupra literaturii lor, refuză ab initio lectura sistematică, preferând exploararea realității, mai ales în cotloanele ei convulsive, alții, impresionați de vastitatea scrierilor, se concentrează doar asupra câtorva, pentru a le răstălmăci sau demitiza și, firește, pentru a-și dobândi originala (!) lor operă. Cum viața literară oferă exemple din abundență, căci tranziția noastră originală a contaminat multe spirite, descoperim și o altă fațetă, care strălucește și fără să capete recomandarea unor raze: aceea a creatorilor-cuci. Onorabili își depun manuscrisele într-o redacție și, după un timp anume, și-amintesc de ele, dar nu răsfoind gazeta căreia le-au

încredințat, mai ales că nu o cumpără niciodată (!), nu trag cu urechea într-o cafenea literară, ci, convinși că redactorii trebuie să le fie continuu la dispoziție, telefonează, iar, când descoperă totuși că au fost publicați, se înfățișează pentru a căpăta mai multe exemplare. Atunci încep târguielile, uneori chiar săcăielile. Sunt hotărâți să-ți descompleteze colecția (dacă exemplarele respective s-au vândut în întregime), ba chiar te admonestează că nu i-ai informat la timp de publicarea textelor și, când n-ai cum să le satisfaci dorința, îți trântesc ușa în nas, convinși că personalitatea lor a primit un izbitor afront. Prea puțin interesați de dificultățile financiare ale revistelor literare, dar și de sacrificiul câtorva redactori de a ține vie flacăra culturii, ei consideră că trebuie să fie onorați pentru harul ce-l au și pentru sacrificiul de a învibila gazeta. În rest, nimic nu mai are importanță. Și noi care creдем cu totul altceva! Că, atunci când vrei să publici undeva, trebuie să cunoști orientarea revistei, să-ți studiezi bine concurenții, eventual vecinii de pagină, să iei pulsul literaturii la un moment dat, să detectezi unele tendințe ale momentului etc, etc, etc. și, nu în ultimul rând, să ajuți, doar cu o mie de lei, săptămânal, redacția căreia i te adresezi, pentru a supraviețui în aceste condiții vitrege culturii. Fiindcă, slavă Domnului, onorariile, chiar dacă nu-s coplesitoare, ți-ajung totuși să cumperi 15, 16 exemplare, adică pe parcursul a patru luni.

Editori:

- Uniunea Scriitorilor din România
- Fundația Luceafărul Cu sprijinul Fundației Soros pentru o Societate Deschisă

Redacția: Laurențiu Ulici
(director), Marius Tupan
(redactor-șef), Ioan Es. Pop
(secretar general de redacție), Ion Cucu (fotoreporter)

Redacția și administrația:

Calea Victoriei nr. 133. București,
sector 1,
telefon 659.67.60,
fax 312.96.93
Cont în lei: Banca Comercială
Română, filiala
sector 1, Calea Victoriei nr. 155.
Număr de cont: 451030121163

Tehnoredactare computerizată: FUNDAȚIA LUCEAFĂRUL

Tipar: SEMNE '94

Abonamentele se pot face la toate oficiile poștale din țară. Revista noastră este înscrisă în Catalogul publicațiilor la poziția 2048.

«BRAVE NEW WORLD»

(Cultură și context)

de CAIUS TRAIAN DRAGOMIR

Thornton Wilder spune, în „Idele lui Martie”, un lucru care a fost subliniat repetat, este un adevăr evident, poate fi verificat de fiecare, dar care nu este mai puțin demn de a fi continuu relevat și mai ales extins ca sferă de aplicare: dictatorii lumii antice au fost - în general - oamenii celei mai rafinate culturi a vremii lor, atunci când nu au fost ei înșiși mari creatori de cultură, pe când dictatorii moderni au cele mai execrabile condiții și capacități culturale. O extrapolare obligatorie - pe scama experienței noastre istorice - este că nici în cazul șefilor democrații lucrurile nu stau cu mult mai bine. S-a realizat, totuși, cel puțin, o oarecare demarcare a culturalismului, nu de istorie și nu de politică, de ceea ce s-ar putea numi administrarea istoriei; autonomia culturii, derivată mai curând din respectul decât din respectul puterilor pentru prima dată între puterile omenești, cea mai mare după aceea a lui Dumnezeu, este o povară greu de purtat, dar și un câștig extrem de demn.

Totuși cultura, existența socială, publică și istoria interferă undeva și coliziunea lor este devastatoare; unde? În sfera personalității umane, exact în locul la care se referă Wilder. Personalitatea este un lucru care se exprimă cu o forță cu atât mai mare cu cât se retrage, este cu atât mai evidentă cu cât se ascunde, se afirmă atunci când se reneagă, precum dispăre irevocabil dacă se revendică - aceasta este una dintre esențele mesajului profeților Vechiului Testament, ori din Predica de pe Munte, ori din Tao

Te King, aceasta este sensul dialecticii socratice, ori al discursurilor unui Seneca, unui Cicero sau Marc Aurelian.

Unde se rupe însă raportul cultural-politic firesc - spre un destin ridicol al dictatorilor și democraților, dar și spre disconfortul și adesea tragedia creatorilor de cultură? Unde se scindează lumea între comedie și tragedie, cu o astfel de pregnanță? În „Poetica” sa Aristotel a definit tragedia ca fiind o dramă cu personaje de rang înalt, în timp ce comedia se caracterizează pentru filosof prin punerea în mișcare a unor personaje vulgare. Dacă se aduce în modernitate tipul de definiție aristotelică vom putea spune - gândind la Molière și la Caragiale, la Eminescu, Strindberg, Ionescu sau Shaw - că de domeniul comediei ține viața publică, iar acela al tragediei, sau măcar al dramei înalte, privește viața interioară, această sferă cea mai apropiată de spațiul culturii. Împingerea spre naufragiu cultural a vieții publice - fie aceasta tiranie sau democrație - se produce prin marile cărți ale umanității, scrise din Renaștere și până la înaintarea Iluminismului.

Cervantes și Shakespeare își dedică operele, cu larghețe, modestie și supunere unor nobili pentru care astăzi nu se face nici efortul cel mai simplu de a li se memora numele, în afara unui cadru erudit. În adresarea sa către Francisc I, Leonardo da Vinci explică suveranului, cu umilință, câte lucruri simpatice ar putea să îi ofere - mai ales la festivități -

de exemplu animale de hârtie, care să miște sau să scoată sunete. Conducătorii lumii moderne au crezut o vreme că gloria creației le poate fi grațios transferată; ulterior ei au părut să înțeleagă - fără să existe nici o recunoaștere explicită în acest sens - că istoria culturii, ca istorie creativă este, de fapt, singura istorie a umanității, în rest totul nu se reduce decât la schimbare, transformare, tradiție, reformă. Cultura creează personalități - viața publică impune imagini; la joncțiunea acestora se dă o mare parte a luptei profunde și reale în istoria modernă.

Odată cu iluminismul, cultura încetează, ca regulă, să transmită glorie politiciii (excepțiile sunt notabile și triste, dar ele reprezintă cazuri tipice de involuție într-un stadiu preiluminist al conștiinței) - rezultatul este că politica se vede plasată între doi poli opuși: acela al marii culturi și cel al demagogiei vulgare, al unei componente specializate a mediilor; deci între cultura autentică și incultura propriu-zisă. Rareori omul public alege varianta culturii; de ce? Pentru că aici el este întotdeauna depășit (și, ca atare, înfrânt) de personalitatea culturală propriu-zisă. De cealaltă parte - pentru exercițiul vulgar al demagogiei - tot ceea ce i se cere este voința de perfecțiune pe respectivul teren și un stagiul de specializare de durată adecvată.

Să fie vorba numai de atât? **Adevărata politică este transferul culturii în civilizație - amplificarea unui beneficiu intens, localizat și limitat până la a deveni o calitate care se distribuie larg asupra unei întregi societăți.** Personalitatea creată în cultură trebuia să devină, într-un regim înalt evoluat, adevărata personalitate istorică. Acordul de vulgaritate al acțiunii publice și al celei mediatice (al unor părți din acestea) revine la a apăra o clasă politică alienată și alientată de concurența culturii.

Sub ce culori se anunță viitorul? În deceniile care vor veni, într-o cultură sau alta, vor apărea din nou acele personalități a căror existență în modernitate o deplângea Wilder. Să sperăm că ele se vor plasa cu fermitate, convingere și eficiență de partea democrației.

minimax

DOR DE MĂGURENI

de ȘERBAN LANESCU

Gândită contextualizat, prin raportare la schimbarea de regim politic din noiembrie '96 (dar cum s-o poți gândi altfel?) înlocuirea șefului S.R.I. a fost cât se poate de firească și, prin urmare, previzibilă. Nu te poți îmbrăca în frac, cu papion și să rămâi încălțat cu *adidași*, care, de fapt, nici nu erau chiar *adidași*, ci doar *tenesi*, ba încă, *pă bune*, nici atât măcar - de-a dreptul *gumari*. Desigur, asta dacă într-adevăr efectul rezultatului electoral din 17 noiembrie va fi să fie ruptură istorică și nu doar o simplă... *rotație de cadre*, sau, cum pretend *trompeții* PDSR-ului, nimic altceva decât, vezi Doamne, alternanța partidelor la putere într-un regim democratic deja constituit. Potrivit unei asemenea interpretări, efectul/ecoul demisiei lui V. Măgureanu în bărfa cotidiană ar fi putut să fie ceva în genul «Ducă-se!». Pentru că în spațiul mioritic memoria este îndeobște „pragmatică” iar după ce trece zufa, românul uită, răsuflând ușurat că a scăpat cu bine. Ce-a fost, a fost, cum o fi, om mai vedea, de-o fi una, de-o fi alta, ce e scris și pentru noi... S-a întâmplat însă mai altcumva. Evenimentul a făcut valuri în mass media și încumetându-te a pași pe tărâmul nisipurilor mișcătoare, al speculației, poți presupune că s-ar fi reacționat în virtutea unui scenariu ticluit de personajul în cauză pentru a evita conul de umbră generat de «Ducă-se!». Adică, ce mai tura vura, punându-le una

peste alta și trăgând linie s-a văzut că ceva ceva nu este deloc în regulă cu această demisie, atât pentru că s-a produs, cum s-a produs când s-a produs, cât și datorită reacțiilor iscate în mass media. Dar, la urma urmelor - se poate obiecta cu aparentă înșelătoare îndreptățire -, de ce să mai râcăi o zgaibă împiedicându-i tămăduirea? De ce să nu privești înainte, lăsând buba să prindă coajă, lăsând deci personajul în plata Domnului din moment ce și-a scos chipiul retrăgându-se din rolul social în care putea fi periculos? Păi, una la mână, *dosarul* V.M. nu poate fi închis, legat cu fundă și trecut la arhivă spre a fi eventual studiat de istorici fiindcă personajul, după dec. '89, a fost indubitabil implicat cumva (și trebuie deslușit cum) în mai multe episoade cu morți și răniți. Bașca o sumedenie de alte tărășenii care au evidențiat în funcționarea S.R.I. perpetuarea năravurilor fostei(?) Securități. Pentru că, totuși!, actualii guvernanți au fost votați nu doar pentru, să zicem, reducerea impozitelor, așteptându-se din partea lor și instituirea statului de drept. Iar stat/ordine de drept în România, dar punând între paranteze, bunăoară, mineriadele, cam aduce, cam foarte aduce a cacealma. Sinistră. Iar dacă spui mineriadă, automat spui și Măgureanu. Sigur, nu doar Măgureanu, dar și Măgureanu. Or, iată că, barem deocamdată, respectivul este bine merți, n-a fost demis, nici măcar n-a

fost demis, ci, oficial de bună voie, și-a dat el demisia. De unde a și început un fel de „poveste” suprarealistă. A început doar! Căci, în al doilea rând, și încă un motiv datorită căruia nu poate fi clasat *cazul*, despre un V.M. nu se poate spune pur și simplu «Ducă-se!» din moment ce d-sa și-a anunțat public intenția de a... veni! Curat curățel, prunc cu *Pampers*-ul imaculat, adică fără faimoasele dosare, adică pretinzând cu... nonșalanță că va mai lua încă un purgativ pentru memorie și o să uite toate câte le-a aflat ca șef al poliției secrete vreme de șapte ani. Perfect coerent din moment ce a putut pretinde că a uitat angajarea-i în Securitate. Halucinant. Adică halucinant nu prin scamatoriile ce și le permite cu... candoare V. Măgureanu, ci fiindcă i se permite, permisivitate cu o semnificație mult mai consistentă decât doar spoitul cu bidineaua peste un trecut mârșav. Dar încă nu e totul. Se poate presupune și înțelege, cam greu, dar se poate înțelege că dedesubturile mlăștinoase ale jocului politic au impus actualei Puteri menajarea *măgurenilor*. (Că doar sunt și ei români de-ai noștri!) O fi! S-a ajuns însă mult mai departe. S-a ajuns până acolo încât un super-VIP al elitei societății civile românești să declare, citez dintr-un text memorabil publicat în *Dilema*, «N-am crezut niciodată în malignitatea domnului Măgureanu». Și urmează abia disimulat regretul după, vai, «o plecare atât de spectaculoasă» a celui care «a încercat să facă o politică a bunelor intenții, a acomodărilor rezonabile, a reformei discrete». Un drăguț de bustuleț taman bin de pus în Piața Revoluției. Sau, de ce nu, în cimitirul cu cei cășăpiți la „revoluție”. Însă, ca să fie cercul circ, în același encomion a dat pe răscoale paraponul super-VIP-ului că a fost devansat de alții cu tămâierea lui V.M. și, implicit, a *măgurenilor*.

Basil Munteanu: «PANORAMA LITERATURII ROMÂNE»

de EMIL MANU

*Editurile R.D. Sheldon (Cleveland) și Crater (București) ne-au făcut zilele acestea o surpriză prin tipărirea în limba română a exegezei lui Basil Munteanu **Panorama de la littérature roumaine contemporaine**, apărută la Paris în anul 1938 (Editions du Sagittaire). Traducerea e semnată de Vlad Alexandrescu.*

Basil Munteanu a fost câțva timp profesor de literatură franceză la Facultatea de Filosofie și Litere a Universității din București. Stabilît apoi în Franța, s-a consacrat cercetărilor de literatură comparată, fiind unul dintre conducătorii celei mai importante reviste de specialitate, *Revue de littérature comparée*.

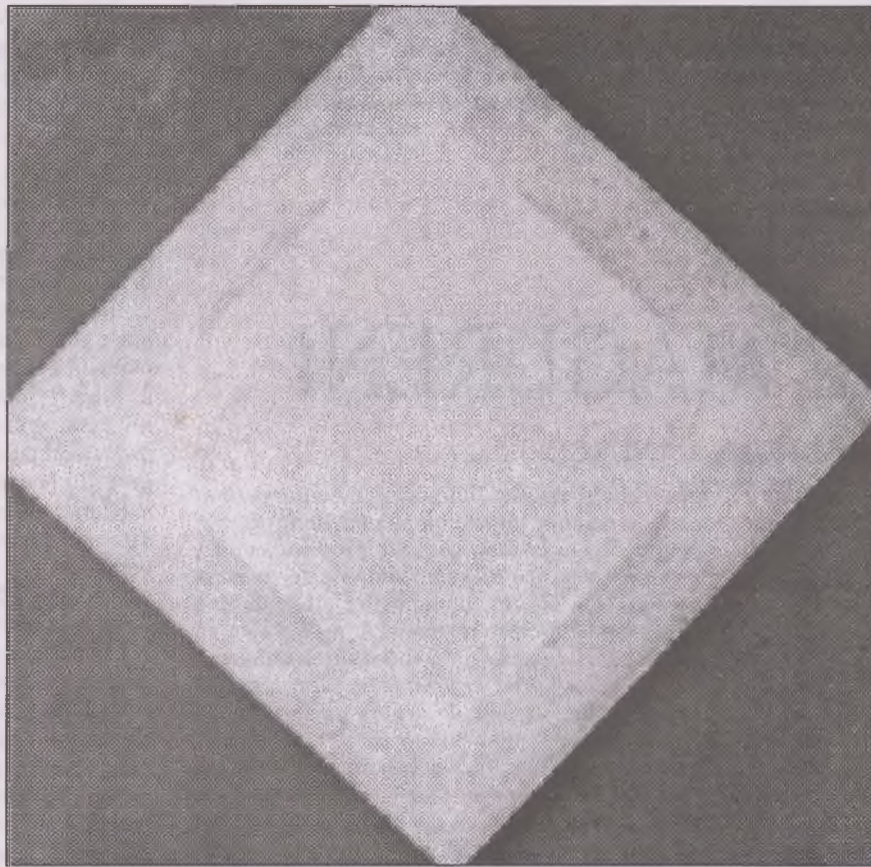
În eseurile și în studiile sale, profesorul s-a preocupat în primul rând de perspectiva europeană a literaturii române. Cităm studiile: *La littérature roumaine et l'Europe*, Bucarest, 1942 și *Literatura română în perspectivă europeană*, în revista Transilvania, Sibiu, nr. 6/1942.

Dar principalul sediu al materiei se află în *Panorama de la littérature roumaine*... Lucrarea a fost scrisă, în mod evident, pentru informarea străinătății. La puțin timp după apariție, s-au tipărit - în colecții universitare - ediții succesive în limba engleză, germană, italiană și portugheză. În prefața ediției de față (semnată de profesorul Eugen Lozovan din Danemarca) se spune că „au trebuit să treacă 57 de ani ca această lucrare excepțională să capete și o haină românească”. Corespondența primită de autor a fost publicată la Paris în 1979 de către Virgil Ierunca și Ioan Cușa. Ultimul dintre editori ar trebui onorat cel puțin cu o mențiune în istoria contemporană a poeziei românești, fiind, în afară de o prezență poetică remarcabilă, și unul dintre cei mai generoși susținători ai literaturilor române, săraci și fără valută, în treacăt prin Paris, pe care îi primea cu multă căldură și-i dăruia cu cărți, printre care cele tipărite la propria-i tipografie din orașelul Evry.

Revenind la corespondența dintre Basil Munteanu și scriitorii români, facem mențiunea că Lucian Blaga și Nichifor Crainic se gândiseră încă de la apariție, din 1938, la o traducere în limba română.

Basil Munteanu a fost un comparatist de catedră, preocupat de fixarea unor spații panoramice în care s-au dezvoltat literaturile europene, spații de unde s-au exercitat influențe asupra literaturii române. Ca structură, panorama poate fi citită ca o cercetare științifică sobră și în mod egal ca o carte de literatură, în speță de istorie literară.

Nu interesează în sintezele lui Basil Munteanu inventarul influențelor, inventar pe care îl face, de altfel, cu exactitate, **interesează mai ales ideea că cele mai profunde influențe, generatoare de structuri artistice în literatura română, sunt cele occidentale, în special cele franceze și cele italiene**. Explicația rezidă în fondul latin comun al culturii acestor trei popoare (român, francez și italian). Profesorul nu ignoră însă influența culturii germane, avansând idei aproape comune cu ale prietenului său Lucian Blaga: „Dacă influența franceză e **multiformă și**

excesivă, cea germană e limitată și intensivă.”

Pe alt plan, autorul se întreabă cum consumă spiritul românesc valorile europene și răspunsul e nuanțat și prudent: **Românii trăiesc cu multă pasiune literatura europeană, mai ales în romantism, dar n-o rețin decât ca ucenicie literară**. Marii scriitori români ulteriori nu s-au îndepărtat de Europa cum s-ar părea la prima vedere ci au topit influențele primite în fondul nostru autohton. O altă problemă pe care o discută Basil Munteanu e legată direct de valoarea europeană a scriitorilor noștri.

Printre scriitorii români de talie europeană citează pe Dimitrie Cantemir, care se impune Europei datorită limbii de circulație în care și-a scris o mare parte din operă. După opinia sa, Dimitrie Cantemir n-ar fi fost introdus în circuit european dacă ar fi scris **Istoria imperiului otoman** în limba română. Pentru aceste motive doi mari scriitori ca „solarul” Alecsandri sau ca „lunarul” Eminescu au rămas în mare măsură necunoscuți pe plan european. Nedreptatea aceasta e legată de destinul literaturilor tinere și al limbilor de mică circulație. Printre scriitorii români de nivel european sunt citați Liviu Rebreanu, Mihaela Sadoveanu și Lucian Blaga, ultimul fiind socotit cel mai fidel ilustrator al spiritualității europene în expresie originală românească. Elogiind literatura română interbelică, prin mării ei reprezentanți, Basil Munteanu conchide: „E bine să se știe că există o proză românească demnă de atenția Europei, și un lirism românesc care, în ultimii douăzeci de ani (socotiți din 1938, când apare cartea - n.n. E.M.), s-a manifestat cu o vigoare și cu o autoritate recunoscută de toți străinii familiarizați cu limba română. Iar dacă Europa, ignorând aceste lucruri, întârzie să facă dreptate sufletului românesc, ajuns la maturitate după atâtea dureroase peripecii, vina e desigur și a românilor care, dintr-un sentiment de discreție puțin potrivit cu veacul publicității știu să-și trâmbețeze izbânzile; dar e și vină metodelor editoriale europene, care sunt departe de a-și îndeplini misiunea lor de vehiculare a bunurilor spirituale continentale”.

Într-o lucrare mai recentă, Basil Munteanu reia problema definirii originalității în literatură prin metode comparatiste („**Convenance**” et „**couleur locale**” en littérature comparée, Paris 1958).

Basil Munteanu nu este un comparatist de direcție, nu contribuie la propunerea unei metode de cercetare în cadrul comparatismului; deși e considerat un comparatist de marcă, s-a manifestat ca un practician în această materie mai ales în ultima parte a vieții sale, când trăiește numai în Franța; dar trebuie reținută ideea că acest cercetător, cu studii erudite, obiective, așază pe mării scriitori români (clasici și moderni) pe aceeași treaptă cu mării creatori ai literaturii europene.

În privința traducerii, e necesar să sugerăm editurii **Crater** ca la a doua ediție sau la un supliment de tiraj să facă unele stilizări ale câtorva fragmente cu un caracter mai haotic și în același timp să verifice titlurile originale ale operelor citate sau comentate, pentru că autorul le-a tradus în franceză pe cele mai multe, iar la rândul lui traducătorul a făcut la fel, traducându-le din franceză în română, de cele mai multe ori nemaifiind identice. Exemplu:

un poem al lui George Coșbuc cu titlul „La oglindă” apare indicat „În fața oglinzii” sau un poem ca „Glasul pâinii” apare „Vocea pâinii” etc. Din aceste motive, a doua traducere a titlurilor duce la o bibliografie falsificată.

Sugerăm cu ocazia acestei apariții ca Editura **Crater** să propună unui cercetător istoric literar sau unui comparatist strângerea în volum a eseurilor și articolelor lui Basil Munteanu risipite prin diverse periodice (în publicațiile franceze și cele românești) într-un volum care ar interesa în mod deosebit pe specialiști.

GRĂDINA LUI TRAHANACHE

de DANIELA ZECA

Casa lui Trahanache e lângă maidan, în dosul primăriei. Directorul-proprietar al Răcnetului Carpaților are casă așezată și înstărită - de! - cum îi stă bine prezidentului atâtor comitete și comiții. Ferestrele mari, totdeauna vrașiște, ca și grădina sunt străjuite de uluci și nu importă c-acestea sunt vajnice. La o adică, te poți urca pe ele, să privești în grădină, fiindcă în ograda lui Trahanache încape, bine-mersi, toată protipendada orașului.

«**F**rancescăi i-a plăcut mai ales ipoteza acestei viermuielei provinciale din grădina lui Trahanache, cel care, prinând cheag, punând mâna pe prefectură, pe primărie, poliție, ziare etc. - șește până la urmă să-l dea afară din acest paradis de ocazie pe însuși autorul propriei lor existențe... Adică Tipătescu, Trahanache, Cațavencu, Farfuridi, Brânzovenescu, coana Zoițica, Pristanda, cetățeanul turmentat etc. - îl dau afară din grădina raiului lui Trahanache pe domnul I. L. Caragiale, ce stătea tupilat într-un golț, la o bere...».

Firește că prima reacție în fața unui paragraf precum acesta, din ultimul roman al lui D. R. Popescu, e înălțarea din sprânceană. În funcție de apartenența la o grupare literară sau alta, dai citatului în cauză conotații diverse: cum că el ar fi ce altceva decât parabola transparentă a renegatului de la ospățul răsfățaților literaturii.

Așa se face că, într-o emisiune televizată din urmă cu trei săptămâni - care avea ca subiect relectura operei celui ce a fost președintele Uniunii Scriitorilor din România între 1981 și 22 decembrie 1989 -, prima întrebare (provocare) avansată în discuție a fost „în interpretări muțenia, prelungită la șapte ani, a celui care fusese până mai ieri în primul planul climatului literar românesc”.

Din păcate, invitații mei au evitat să discute - ori mai exact să pună în termeni unei ecuații de sociologie literară - această retragere a lui D. R. Popescu (considerată de unii calculată - deci strategică -, de alții - izolarea într-o penitență autoimpusă a unui vinovat). Există și o a treia categorie, bineînțeles, ponderată în opinii și care mi-a reproșat politicos faptul că nu trebuie să coborâm în culisele literaturii și nici să dezbaterem chestiuni până la urmă „extra literare”. Ei, așa! O știe bine orice teoretician că fiecare gest al unui autor, atunci când repede își găsește corespondențe estetice - trecând din viața comună în opera lui - aparține literaturii.

În fapt, nu voiam decât să determin, în emisiunea cu pricina, un răspuns tranșant, întru lămurirea cititorului-telespectator. Căci te poți retrage din spirit de frondă, refuzând premiile literare, precum Cioran (fapt ce îți intensifică gloria), ori te poți îndepărta de literatură, îmbarcându-te pe o fregată, cum a făcut Rimbaud, pentru că simți că ți-ai scris toate cărțile. În a treia situație, poți să faci un pas înapoi tocmai pentru a-ți reconsidera mijloacele și, de ce nu, pentru a avea distanță perspectivei.

Sigur că e un gest pândit de riscuri, dar credem că așa poate fi interpretat refuzul scriitorului D. R. Popescu de a da interviuri, de a se lăsa filmat, de a mai publica în reviste.

Cărțile lui, apărute după '89, nu par deloc corespondențe de pe o insulă pustie. **Dumnezeu în bucătărie** e un roman deconcertant, care anunță de departe schimbarea de rețetă în proza lui D. R. P.

Abia în **Truman Capote și Nicolae Țic** aerul de roman experimental se disipează și

dispar cu totul și ezitățile schimbării de formulă.

Paolo și Francesca și al treisprezecelea apostol, (roman despre care pur și simplu n-am citit nici o semnalare în vreo revistă literară importantă) reconsideră celelalte două cărți care l-au precedat și reclasifică întreaga operă în proză a lui Dumitru Radu Popescu.

Nu ve le le excepționale ale autorului ne obișnuiseră cu „realismul său mitic”, cu ambiguitățile și digresiunile temporale, **Vânătoarea regală** încetățenise romanul-anchetă.

În **Paolo și Francesca...** toate aceste tehnici narrative, perfect asimilate și exercitate, sunt regândite, D. R. Popescu recapitulează tot ce știa și adaugă (spre beneficiul epicului) șarja ironică - apropiată adesea de pamflet -, parodia, reprezentările unui imaginar debordant.

Anvergura frazei îl derutează pe cititorul lenș sau pe cel conformist, ca și protagoniștii care au, până la un punct, sosii dantești, dacă ții neapărat să îți aduci aminte că Francesca da Rimini și Paolo Malatesta, citind împreună din romanul lui Lancelot s-au îndrăgostit, ajungând astfel în cercul al doilea, al păcătoșilor din dragoste, din infernul lui Alighieri.

Simbolul primului cuplu modern din literatură și povestea lui „de dragoste și moarte” ar fi putut să fie suficient de restrictive și, desigur, previzibile în ordinea artisticului, cu deosebirea că Dumitru Radu Popescu reușește

o parodie tragică, un infern pe dos, în care eroii sunt și ei determinări ale acestui univers de butaforie.

Mircea Z. Kopros, profesor de sport într-un orașel transilvan de sub dealul Frăsinetului, o seduce pe Valeria - văduva preotului Argăseală - și o cere apoi de nevastă pe tânăra Francesca, fiica ei, dar aceasta din urmă sfârșește tragic, ucisă împreună cu iubitul ei, Paolo, în sera-atelier a sculptoriței Anuța Romcereal.

Dar ce importanță are intriga romanului, când ea e permanent întretăiată de ambiguități, de biografii incerte, de un epic al rolurilor și al măștilor care te fac să te crezi, cititor fiind, într-un amestec carusel al destinelor, al farsei și al dramei, în cele din urmă tot în grădina lui Trahanache, ia, acilea, doi pași de bariera Unirii, fiindcă așa e lumea: „boul e mâncat de oameni, iar calul de câini”.

Nu știi până la urmă nici cine e al treisprezecelea apostol - personaj apocrif, ori chiar astfel - „alter ego al lui Cristos, partea de lut și de îndoielei în divinul Fiu”, câtă vreme există și o Beatrice parodiată (Carmencitta), alături de personajele unui teatru în teatru (de Gaulle, Ezra Pound), de statui inspirate din **Povestea Poveștilor** a lui Ion Creangă, de un senator la modă (Sâmbăoan), ideolog al Fundației Cristofor Columb, ori de copia caricaturizată a invalidului glorios de la Lepanto - Gicureă, „amantul virgin”.

Și, pentru ca farsa din grădină (a raiului?; a lui Trahanache?) să fie completă, nebuniidumnezei din pavilionul nouă al doctorului psihiatru Cristoloveanu defilează din când în când și ei prin această Commedia, aruncând cu roșii în actorii de pe scenă. Deasupra acestei umanități agitate și peștițe veghează imper-turbabil „curcubeul de oțel inoxidabil” al unei sculptorițe „geniale”.

„Luciditatea... gândirii... o lăsăm cu dragoste... criminalilor!” este replica unui personaj și ea ar putea servi drept răspuns oricui ar avea, dintr-o dată, pretenția să despartă apele în acest roman cu cheie al lui Dumitru Radu Popescu, dar mai ales roman în etaje care

solicită cam tot atâtea niveluri de lectură. Căci există aici o intrigă polițistă, un poman politic, dar și o farsă istorică, o parodie eminentă, dar și o morală simbolică, amară, fiindcă, ce să vezi, „ies din Infern trântind porțile” - zice la un moment dat personajul principal al cărții, gata să treacă pār-leazul, după o urmărire ca în filme - coala, în

grădina lui Trahanache. Dar „nu căzusem eu în magia teatrului-capcană?” se întrebă tot el stupefiat - și-atunci ne întoarcem la spinoasa problemă a izolării de literatură, cu care am început rândurile de față. Nu te poți retrage așadar decât cu pistolul la tâmplă, cum a făcut-o Pavese, în rest, plutește de-a pururi - peste peisajul deconstruit și refăcut la loc, de unul sau altul - întrebarea retorică a lui M. Z. K.: „Ah, unde sunt zăpezile de altădată, când ninge calm și pufos peste cernoziomul negru și însămânțat cu grâu?”

* Dumitru Radu Popescu, **Paolo și Francesca și al treisprezecelea apostol**, Editura Adevărul, 1996

valeriu armeanu

Roz

Lume roz, șosete roz,
lacrimi roz, suspine roz;
Doamne sunt bolnav de roz.
Trucuri roz, șantaje roz,
foame roz, decrete roz,
mă sufoc de-atâta roz.
Moarte roz, denunțuri roz,
chiar și cei de după gratii
au la geam perdele roz.
Babele sunt babe roz,
lumânările sunt roz,
iar sicriile și psalmii
au antecedente roz,
Viață roz, conflicte roz,
până și minciuna umblă
tot în crinolone roz.
Fraze roz, cerneală roz,
cisme și cătușe roz,
brute roz, paiate roz.
Doamne sunt bolnav de roz,
când e negru, eu văd roz
și mă vait că nu e roz.
Lacrimi roz, spitale roz,
greață și pilule roz,
moașele vorbesc în roz,
despre ceva fioroz,
iar acum, când este iarnă,
și e frig până la oz
mi se spune că-s eretic
și că scriu poeme roz,
că dintre poezii lumii,
am rămas cel mai scârboz.

Metabolismul greșelii

Astronomii de la Kitt Peak
au ajuns la concluzia că o planetă
nu se poate îmbolnăvi de bronșită stelară,
atâta vreme cât penitența ironiei
nu este decât dispersia algebrică
a coșmarului.
Apare însă dualismul de persecuție
între emisia și absorbția unei cuante
de energie, atunci companionul obscur
pe care ani de zile l-am suspectat
la steaua Bernard, devine o simplă enzimă
care ne poate ajuta să lămurim
minunea de la Cana,
precum și confuzia care a persistat
în capul lui Ioan Botezătorul,
atunci când mâncă fluturi,
crezând că sunt libelule.
Iată metabolismul greșelii, au exclamat
astronomii de la Kitt Peak,
seamănă foarte bine cu zeul Anubis,
cel cu cap de șacal, și nu devoră decât
duhurile celor bănuși de complot,
după care intră în cușca lui heterotrofă
și ne spune în dialectul blas
(ce din blasfemii se trage)
că, printr-o eroare de calcul,
la catena iernii s-a descoperit
o dublă legătură a frigului,
ceea ce a permis teoriei lui Francesco
să fie reconsiderată

Discriminare

Tatăl meu a fost alb,
bunicul meu a fost alb,
străbunicul meu a fost alb,
strămoșul meu, în schimb,
a fost maimuță.

Tatăl meu a fost negru,
bunicul meu a fost negru,
străbunicul meu a fost negru,
strămoșul meu, în schimb,
a fost maimuță.
În consecință,
propun o masă rotundă
despre problema rasială,
la care să invităm, bineînțeles,
și o maimuță.

Madona del Sasso

În fața ta până și moartea își scutură
portmoneul,
iar când începi să sughiți, se spune că fac zeii
pelerinaj, că între erinii și cifre de afaceri,
nu ți-a mai rămas decât un vag dezgust; mai
bine

haide cu mine să căutăm pisicile care au lins
mucegaiul de pe Campanila lui Giotto,
pentru că te-ai văitat mereu de migrene,
iar migrenele nu sunt altceva decât niște pisici
care umblă noaptea pe acoperiș,
sau hai să ne scoatem nisipul din pantofi
și să fugim cât mai departe...
La umbra chiparoșilor se dau recitaluri
de mofături toscane, întrucât iguanele de șofran
n-au părăsit încă superstiția, iar enoriașii,
în lipsă de altceva, pun pioaneze în jilțul
celui prea milostiv.

Tu binecuvântează orice triumph
și ai grijă să nu arunci vorbe deșarte
pe la ușa gloriei, dealtfel tu știi că atunci
când gunoierii sunt în grevă,
șoarecii trag dizidențe la șapirograf,
te rog, așadar, să aprinzi becul, ca nu cumva
să ne lunece pașii în necunoscut,
ca nu cumva să dăm peste jalea ce-a cuprins
pe Electra.

Mizerii

Există mizerii de stradă
și mizerii de salon,
există mizerii verbale,
care și ele la rândul lor
se împart în mizerii de conjunctură
și mizerii de necesitate.
Există mizeria minciunii
și mizeria adevărului,
există mizeria libertății
și-a sârmei ghimpate,
există mizeria iluziei
și mizeria deziluziei,
există mizeria lașității,
vizavi de mizeria curajului,
există mizerii mărunte
și mizerii diabolice,
există mizerii biblice
și mizerii politice,
există lovituri de baston
și lovituri de cismă;
mizerii peste mizerii.
Există mizerii din rațiuni de stat
și mizerii din rațiuni care-mi scapă,
există un sindrom de mizerii
și există mizerii ale acestui sindrom,
dar dintre toate mizeriile,
cea mai mizerie dintre mizerii,
rămâne, totuși, mizeria.

Diligența cu profeți

Între elucubrații și carburi

zornăiau caznele lui Sisif,
pe când colinele intrau în stări de dispersie,
iar la hotarele vântului supura un catar
și multă vreme zeii priviră blestemul
ca pe un animal ce se târâște prin temple
de drojdii și gunoaie.
Dincolo, etuva grandorii
și cimitirul de paiate, admitând orice supliciu,
acolo unde fața imprecăției devine un simplu
edict pe care ți-l vârhă bufonii sub ușă.
La scurtă vreme însă indiferenții din vestibul
s-au arătat la Sibylla din Cumae
care le-a spus: trădări, trădări
și iarăși trădări, dar peste trădări
va fi căderea trupului în poște și vicii.
Seara așteptam diligența cu profeți,
îi băteam cu libelule, îi băteam cu creveți,
iar la sfârșit, Dona Angelicata
împărțea covrigi la recruți și ne alinta
pe fiecare în parte.

Cu această ocazie lua ființă aristocrația
leproșilor,
iar enoriașii
își declarau intențiile la copiști,
după care fugeau pe scara din dos
să dea cu mătura prin Apocalipsă
și să vadă de ce Capul Bunei Speranțe
nu face mătreață niciodată.

Lozinci

Dimineața mă scol în lozinci,
îmi beau ceaiul,
care de cele mai multe ori
e făcut din lozinci,
mă înec, încep să tușesc,
intru în baie și din tot repertoriul
strig la întâmplare vreo trei, patru lozinci,
după care mă îmbrac și ies în stradă,
ei bine, strada e de sus până jos
numai lozinci, vine tramvaiul,
același tramvai sufocat de lozinci.
În sfârșit ajung la fabrică:
la poartă lozinci,
mă duc la vestiar,
îmi iau hainele de lucru
și intru în hală,
în hală sunt atâtea lozinci
că nici nu mai știu cu care din ele
devin muncitorii complici,
apoi stăm ce stăm
dar nu cine știe cât,
pentru că pe la zece
suntem convocați la o ședință
pe care o terminăm, ca de obicei
cu angajamente și lozinci.
La ora trei sună sirena
pentru încetarea statului jos
și chiar a statului de vorbă,
iar noi ne îmbrăcăm
și ieșim voioși pe poartă;
abia din acest moment
începe viața noastră.
Ne așezăm la cozi
și ne batem pe oase;
lozinci prin magazine,
prin piață lozinci,
lozinci prin cantine,
prin ședințe lozinci,
lozinci prin spitale,
pe la morgă lozinci,
lozinci prin doctrine,
prin ziare lozinci,
lozinci prin biserici,
lozinci prin lozinci,
Doamne, mă simt devorat de lozinci,
încât, chiar și acest poem
seamănă atât de bine
cu un depou de lozinci.

RENAȘTEREA FILOCALICĂ ÎN ROMÂNIA

de IOAN BUDUCA

Cititorul revistei „Lucașfăruș” are, cred, cultură literară înainte de a avea instrucție științifică, teologică ori filosofică. Știe, însă, că marea literatură nu se naște într-un mediu pur literar. De pildă, știe că Gogol și Dostoievski nu pot fi explicați fără influențele spirituale ce veneau de la mănăstirea Optima. Ce erau aceste influențe? Erau dezbateri intelectuale, teologice și duhovnicești despre mântuire, despre păcat, despre istorie și mesianism etc. Inteligența rusă conștientiza prin influențele Optimei o problematică eschatologică și își căuta conștiința de sine prin intermediul acestei problematice. Rolul pe care l-a avut Școala Ardeleană în Ardeal (sursele teologice ca izvor al unei treziri a conștiinței istorice) s-a manifestat în ambianța Optimei într-alt fel: conștiința istorică a rusului era dată de drama personală a căutării mântuirii, conștiința de neam a rusului lua forma acestei lupte cu păcatul.

Mai puțini sunt cei care știu, azi, că Optima era la rândul ei efectul unor influențe care veneau de la Neamț, unde un călugăr pe nume Paisie Velicikovski, după un stagiul la Muntele Athos, a făcut să se traducă în limba slavilor o anume carte. Ce era această carte? Nimic exploziv, în aparență. Un tratat despre rugăciune.

Că acest tratat a putut influența inteligența rusă ar fi de mirare dacă am privi istoria numai prin ceea ce ne-au învățat doctrinele materialiste. Iată însă că după mai bine de o sută de ani războiul rusesc cu păcatul va lua amploarea unei revoluții cu proiect eschatologic clar. Manipulată de conspiratori ateți, revoluția bolșevică va eșua, apoi, tocmai pentru că era esențialmente non-creștină.

Tot Binele spre Rău, în primă instanță. Și apoi? Și azi? Tot Răul spre Bine? Cine știe? Cine mai știe ce a devenit inteligența rusă după bolșevizare? Să fi învățat ea că temporalul și spiritualul nu au a se întâlni față în față decât la ora neștiută a Eschatonului.

Cert este că modelul Neamț-Optima s-a întors ca un bumerang în țara românilor, unde legionarismul a preluat păcatul spiritual al conlucrării celor două sâbii, spiritualul și temporalul, **prin voința lui**. Istoria Bisericii Ortodoxe Ruse consideră momentul Optima ca pe unul de renaștere spirituală. Istoria politică a Rusiei are însă a conștientiza că trecerea acestei renașteri într-o revoluție a fost un păcat. Dacă „păcat” ar fi și un concept politic. Dar nu pare a fi. O eroare, atunci? A cui? A sentimentalității ruse, ar fi un răspuns oximoronic.

Noi, românii, numim momentul decembrie 1989 revoluție. N-a fost. Dacă a fost ceva, a fost contrariul unei revoluții, adică o trezire contrarevoluționară a conștiințelor, o întoarcere la valori mai modeste decât cele puse în joc de orgoliul ideii de revoluție. Valori ale ideii de libertate individualmente perceptibile, practicabile.

Coincidența face ca momentul contrarevoluției din decembrie 1989 să fi fost precedat de un analog românesc al momentului Optima. Acel tratat despre rugăciune care a dat foc Rusiei țariste a fost tradus, la noi, abia în anii comunismului. Semidictismul materialist al ideologilor comuniști nu a știut să vadă ce „bombă” se ascunde acolo.

Chiar așa: ce „bombă”? În orice caz, nu una care să fi explodat în decembrie 1989. E însă una ce stă să explodeze de acum încolo?

Aceasta ar fi o întrebare cu adevărat gravă dacă bumerangul ce continuă să vină de la Răsărit va aduce într-o nefastă zi zvonul unui fundamentalism ortodoxist rusesc.

Sunt semne că inteligența românească de azi fierbe materia unei confuzii spiritual-temporal la fel de explozivă pe cât a fost cea din cazanul revoluționar bolșevic ori cea din alambicurile legionarismului nostru interbelic.

Sunt semne că tragedia acestei confuzii nu e conștientizată de o bună parte a inteligenței noastre, mai ales cea pe cale de a se forma acum, în

deplină libertate spirituală.

Răspunsul la libertate este responsabilitatea, se știe. O știe limba română, în orice caz. Responsabilitatea vine de la răspunsul pe care îl dăm întrebării divine pe care o numim libertate. Ne învață cineva acest răspuns? Ba bine că nu. Copilul de la Bethlehem n-a crescut spre a aduce mesajul confuziei spiritual-temporal. Dimpotrivă.

Să ne întrebăm cum de a fost cu puțință legionarismul, căruia i-au ridicat osanale tineri precum Mircea Eliade sub cuvânt că e doar o revoluție spirituală? Cum, când el însuși candida pentru deputăție politică în 1937? Cum, când politica „dinte pentru dinte” era aplicată din rațiuni politice, deloc duhovnicești?

Rătăcire în rătăcirea Europei înseși, care era fascinată de modelele eficacității dictatoriale, fie ele bolșevice, naziste ori fasciste. Da, dictaturile sunt super-eficace în plan supra-personal. Dar a privilegia acest plan noi știm acum că e o crimă împotriva spiritului. Și tocmai fiindcă e așa, spiritul are parte, în dictaturi, de colectivizare. Devine spirit național, revoluționar ori Statul-Spirit al domnului Hegel.

Ne scuză pe noi, românii, faptul istoric că am avut originalitatea de a pune acest spirit colectivizant sub semnul Arhanghelului Mihail? Cine ne scuză, când libertatea spirituală e dată fiecăruia, în parte, iar nu unui colectiv, ca întreg? Întreg nu e decât Dumnezeu Însuși. Istoria însăși nu e decât un întreg-parțial, întregul de sub păcat.

Dacă ar fi ușor de suportat (dar nu e), ar trebui spus că imaturitatea noastră, a românilor, este că nu știm să ne emancipăm de sub modelul rusesc al subconștientului nostru spiritual. Imităm Rusia în chip subconștient (și legionarismul e dovada) pentru a compensa chinul conștient de a fi ca Europa.

Disprețuim Rusia, prin imitație neconștientă, tot așa cum naționaliștii noștri comuniști care n-au știut nimic altceva decât să-l urască pe Stalin au devenit stalinisti ai destalinizării: Ceaușescu și ai săi.

După cum disprețuim și Europa, prin imitație conștientă, câtă vreme ne chinuie efortul acestei imitații care ne cere să fim altfel. Altfel decât Rusia pe care o disprețuim.

Ce se întâmplă, așadar?

Cred că răspunsul poate fi găsit în proasta noastră așezare în raport cu problema **Filocaliei**, cartea care a dat foc Rusiei, prin voia semidoctilor ei.

Logica noastră e bolnavă. Noi credem că avem de a face cu o problemă de tipul **ori, ori**: ori ortodoxie, ori europeanism.

Dar acest fel de a pune problema (neconștient ori conștient) este pricina mare a confuziei dintre spiritual și temporal. Căci ar trebui să ne fie clar că Europa este o civilizație din ordinea temporalului istoric (vremelnic), în vreme ce ortodoxia este duh de dincolo de istorie și de temporal (etern).

Nu e nici un **ori, ori** aici. E și, și.

Ce e ori, ori între luni, marți... și oricând? E și, și!

MICĂ ANTOLOGIE DE «MOMENTE ALE ADEVĂRULUI»

„Omul nu aparține nici limbii sale, nici rasei sale. El nu-și aparține decât siesi căci este o ființă liberă, este o ființă morală. Nu mai putem admite să fie permis de a persecuta oamenii pentru a-i obliga să-și schimbe religia; a-i persecuta pentru a-i obliga să-și schimbe limba sau patria ni se pare un lucru la fel de rău. ...Ce este o națiune? Națiunea este un suflet, un principiu spiritual. Două elemente care, în definitiv, nu fac decât unul singur, constituie acest suflet, acest principiu spiritual. Unul îl găsim în trecut, altul în prezent. În trecut, o moștenire de glorie și regrete pentru a fi împărtășite în comun, în viitor un același program de realizat” (Ernest Renan citat de Iordan Chimet)

„Orgoliul național rănit - ce climat disponibil pentru orice apel care va oferi speranța și organizarea revanșei viitoare, ca materie explozivă ideală pentru incendiarii profesioniști sau amatori; cu atât mai mult cu cât scânteia provine din torța unei mari opere”. (Iordan Chimet)

„Interesant e că multe din observațiile critice formulate de Drăghicescu reiau, pe cont propriu, unele idei pe care le întâlnim la Maiorescu, Eminescu, Iorga. «Pecetea neisprăvitului» ar rezulta din mai toată istoria noastră. «Rezistența defensivă, resemnată, pasivă, supusă, înfrântă» nu poate avea istorie, în tot cazul nu una a demnității colective” (Al. Zub)

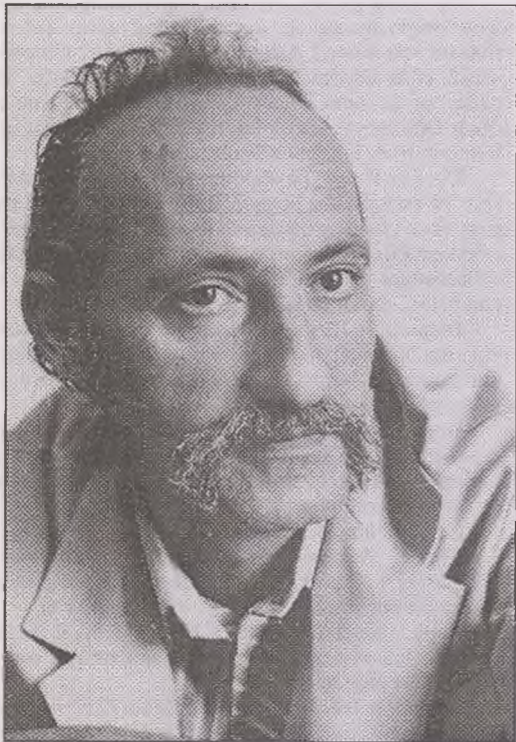
„Ultimele decenii au produs o gravă sciziune între realitate și adevăr, între situația de fapt și visele cele mai justificate; pe ea se continuă discursul politic, fie el și al opoziției anticomuniste care nu e așa cum ne-am fi așteptat preocupărilor liberală. Se vede că liberalismul din trecutul românesc ar fi fost doar podoaba unei societăți culte, care dădea tonul sau era singura care se făcea auzită căci dacă ar fi putut vorbi cu adevărat «masele» ar fi ținut cu totul alt discurs, în care spiritul de analiză, curajul intelectual, dreptul la dialog, duelul elegant nu existau. Mentalul popular românesc nu accepta criteriile, normele, modelele propuse de elita românească și nu adopta jocul ei elegant. La acestea se adaugă și șocul istoriei, brusca trecere de la dezastru la victorie, răsturnările grave afectând situația oamenilor simpli și tulburându-le înțelegerea care a fost înlocuită cu un fatalism simplist, cu spaima față de eveniment, cu reacția gregară a primitivului”. (Alexandru George)

„Fie că au avut ca punct de pornire opoziția sat-oraș, tradiționalism-modernism, Orient-Occident, orientalism-europeanism etc., fie chiar cele iscate de diferențele dintre programele unor partide politice, modelele propuse au avut mai degrabă o conotație culturală decât una politică. Ele aveau ca sorginte nu atât studiul aprofundat, specific și obiectiv, al realității sociale, singura pe care se poate construi o strategie și fundamenta o «ideologie», cât radiografia aproximativă și impresionistă (adesea profund «sentimentală») a mentalităților” (Vasile Igna)

„Nu în România, unde nu se poate încă, dar printre cărturarii români din Apus, observ tot mai des un demers intelectual îmbucurător: o auto-critică a gândirii și literaturii române din ultima sută de ani, și mai ales o distanțare sau despărțire de Eminescu și de moștenirea lui de idei...” (Virgil Nemoianu)

„Englezul sau francezul mijlociu nu pare să simtă defel nevoia de a tot repeta strident cine și ce este, spre deosebire de intelectualul sau cetățeanul român, care se vedește de o acută nervozitate în privința aceasta. Granițele statale, granițele eului par mereu periclitate, îndoiala privind propria legitimitate, ba chiar și existența (personală sau națională) îl bântuie pe român și-l îndeamnă - compensatoriu - la noi și noi tirade patetice și afirmări zgomotoase-oratorice care au un rezultat exact opus celui urmărit: nu întăresc demnitatea, nu consolidează afirmativ identitatea, ci stărnesc la cei dinafară ironia, trezesc străinilor gândul că ceva nu-i în regulă de vreme ce se simte nevoia tonului ridicat și a ariei baritonale”. (Virgil Nemoianu)

ROMÂNII, VĂ ORDON SĂ STAȚI LA COADĂ!

mircea
constantinescu

*Pe-atunci, domnii te invi-
tau să te răstignești pe
blana lor din samur, lățită
leneș peste lavițe câinoase,
făcute să-ți jupoie
spinarea, ca pentru maicile
fecioare care practicau
penitența și ursuzlucul
împotriva menirii lor
firești.*

acă făcea furori încă din timpii bejaniei Dieșene, bârfită ca amoretată nespus de acea Lili Leiser, Mme Glynka ar trebui să numere azi peste 40. E gingaș și neoportun să se gândească la etatea confidențelor sale tocmai ea, Mary Tanasovici, cea abia înmugurită, încă aburoasă în intenții și ispite. Însăși invitația prezentă i-a stârnit un interes ceșos, îmbâcsit, cam așa cum i-arată voaleta, poșeta, ciorapul deîndată ce se decide să bată Bucureștii pe jos, orașul acesta moșic dar împăienjenitor, acaparant dizolvant, unde mai niciodată nu-i sigură că va călca pe ceva neted, să nu-și luxeze gleznela, însă și unde-i sigură că va întâlni, în secunda următoare, brațul bărbătesc galant, prompt, care s-o ajute, s-o sprijine, s-o conducă Bucureștii!... Răzbate până aici, în salon, parfumul iute al florilor de seră aduse de curând în dormitorul izolat numai printr-un glasvand. Ceea ce ar sugera unei femei ceva mai „școlite” decât Mary că există și locuințe, precum aceasta, unde fiecare încăpere poate fi un dormitor sau cel puțin unde fiecare încăpere posedă ce-i trebuie pentru a juca, ad hoc, unul sau altul dintre rolurile unei bed-room. O canapea largă, îmbrăcată într-o mătase în tonuri albastru-mangan, la fel pernele, risipite oriental... Chiar și după menajul cu Georges Glynka, despre Liane au circulat zvonuri care mai de care. Firește, până și Mary Tanasovici, născută Plagino, pricepe că îndeosebi despre rebeli și nonconformiști discută lumea. Cea mai spumoasă comportare: amorurile ei, de la Lido în Venetia, cu Mimi Franchetti. Deșeuri, monșer, comentau băbății, nici măcar formal ferindu-se, deșeuri de fostă curtezană și actriță lacrimonoasă! Discutau despre ea ca și cum ar fi pipăit o stofă șic, la modă, însă de care s-ar fi rușinat fiecare, fie și numai pentru că au pipăit-o. Bârfă salonardă. Absența unor subiecte mai acătării (în afara celor politice, vai, atât de inhibante pentru mai tinerele sau mai răscoaptele soții împrejmuitoare). N-ai circulat încă cu Orient-Expresul?!... Oo, aerul degajat, ușor sinistru, ce domină mișcărilor, gesturile funcționarilor din gările de graniță... Îi priveam și mi-era imposibil să nu-i asociez cu paznicii unor închisori. Nu de drept comun... și parfumul lui Coty plutind să-l tai cu cuțitul, că trebuia să cobor geamul compartimentului riscând să n-aud pe chelnerul vagonului restaurant care trecea pe culoar și bătea în micul lui gong să ne anunțe dejunul sau cina. Vai, dar ce supe! Și rinichi în sos scăzut, presărat cu piper roșu și fileuri cu vin alb, de Rhin și... draga mea, iartă-mi impolitețea! De la o vârstă-n sus, trăiești mai mult din amintiri. Oh, nu te grăbi să negi, nu sunt chiar o... ceea ce voi numiți o femeie între două vârste, oh, nu încă. Dar ce păzește soțul acesta al tău?! Înteleg că-i ministerial, pentru ce nu-ți aranjează călătoria? Crezi că-i la altceva bună viața decât să călătorești? O! exclamă Mary, furioasă pe sine că nu și-a adus avantajul; cum să-și mascheze grimasa?! Ea, Mary, deja se mișcă printre diplomați și financieri și universitari - e drept, și printre trepăduși, lichele cu morgă, vânzători și vânzători de ponturi, cocote epicene. O vermină cu ștaif și lustru, altminteri dinamică și lucrativă în ciuda aparentei că singura ei deviză ar fi Wein, Weib und Gesang. Adică în ceea ce-i privește pe acești pionii importanți, amenințarea războiului e doar o iluzie, ceva care oricum poate să mai aștepte (cel puțin până își rezolvă ei treburile). Omogenă, această grupare, laxă pe margini și cu continue avansări centripete, n-are cum să fie, căci o Mary Tanasovici - ca să nu mai vorbească de o Mme Liane Glynka - n-ar putea fi văzute niciodată călătorind cu uvrierii și studenții pe imperiala vreunui autobuz sau chiar cu autobuzul; pentru ele, însăși mașinile de piață sunt potrivite doar mocofanilor, parveniților, curvelor de mititei și fleici. Foarte drăguță, suplă, cu un păr cu reflexe parșive și un trup competitiv, Mary a apucat

(nu demult!) să înțeleagă că băbății (hmmm, numai ei...) o percep ca pe o sursă de valută forte. Un paspartout prețios, deschizător de porți ferecate. Și iată, această cocotă de lux, atât de bârfită, o primește astăzi în saloanele ei, cu ochi încercanați cu un rimel necrofilic, care-i împrumută un aer morbid; întreaga ei figură devine spectrală, un soi de satelit senzual erotic, și parcă trepidează, mustind în anticamera unui cledanism, satisfacția ultimă împărtășită doar cu o anumită ființă, despre care i-a șoptit Herr Walter Vogel, mai alaltăieri; s-a jenat să-l iscodească direct ce înseamnă în fond starea aia, de cledanism (foarte probabil, un termen din panoplia jargonului psihiatric, adulat de Herr Vogel). Am înțeles că ați vizitat-o la spital pe principesa Korybut Baroniicka. Așa-i, drăguță, am dus eu și Vanessa Lukasiewicz, o cunoști? Mary își mișcă umerii goi a ignoranță și regretă iar că nu și-a luat un evantai. Îi vine nepoată, pe făgaș matrilinier Paulinei, soața prea jună a poetului aceluia mioritic al vostru... Liane se întrerupse, ca să-și culce cu limba diafanul puf de pe falangele degetului impudic. Un dezagrement la săni, șoptește. Nu-i dau de capăt profesorii, nici aceia, vinezi și franțuji, chemați de locțiitorul sârmanului Take Larionescu. Sau nu cunoști că a fost doamna lui Take, contesa? O, ba da, minți Mary - iar acum regretă că n-are la îndemână o oglinjoară: i s-au împurpurat obraji ori ba? Mai înainte, o auzi iar pe Mme Glynka, dezagrementul principal al principesei sta în exprimarea ei casantă și alogenă. Asta mi-amintea permanent de Vanessa, care și ea băjbăia fără felinar prin limba voastră cu o voce pe care te-asteptai dintr-o clipă într-alta să se spulbere, bucățele, pe parchet. Dar pricepută, principesa Korybut, ca nimeni alta să orânduiască o cameră cu puține obiecte și să împrăstie frumosul în jurul ei. Iar mătasea ciorapilor, rulată peste pulpe, ce mai prăpăd delicios! Cum să-i rezist?... Ar mai tu să-ți arăt acuma că întreg trupul ei, eliberat din lânurile-acelea cu reflexe metalice, și se-nfățișa aureolat cu o ceață ușoară, ca un câmp fecundat de o ploaie fină... Cabrate, încheieturile ei, și pielea netedă ce sta să crape, când se-ntindea, nimfă și mimoză, peste canapeaua asta de-aci... îmbietoare și la pândă, să n-o întârzi prea mult... Ardea toată, sobă de prăjit castane! Cum?! exclamă Mary, îndoindu-se că a auzit bine, însă Liane continuă, fără să considere nimic deplasat: Un pol. de galbeni oferea un bărbat, numai s-o vadă și s-o-ncerce cu degetele, ca pe-un covor de preț. Cu puțini s-a-ngăduit prințesa. De la ei, însă, știu că n-a pretins decât dezmierdări adânci. Foarte adânci și pline, i-alunecă spre murmur vocea doamnei Glynka, și Mary distinge o umbră de regret; sau filigranul unei gelozii; nu-și îngăduie, ca mult mai tânără, să-și dezvăluie impresia; nu sunt tachine, încă; poate nici nu vor ajunge. Descoperă-mi dacă te sfioșez cu suvenirurile mele. Poate unde fusei de curând în celula aceea aseptică, la spital. Săraca!... Te mai inoportunez doar cu un colț de pictură de gen, â la manière de Vermeer și Van Dyck, auzit-ai de-acești principii de penel?... Falangele lungi, nervoase, aspre și le-a împreunat Mme Glynka peste decolteul capotului și Mary se înfioară, o clipă gestul i s-a părut al unei moarte sau al unei sclave conjurând îndurarea. Amfitriona, involuntar?, își reia confesiunea schimbând timpul verbelor, ca și cum persoana despre care cuvântă se află aci, aproape de ele, doar puțin ieșită... Se desfășoară, prințesa, sub baldachine vaporoză ce urcă, cadourisit cu o colecție de ciubece

câțiva stropi de sămânță decât să rateze o ulterioară împerechere lentă, complicată, profundă, îndelungă; poate singura căreia aleasa lui îi va fi recunoscătoare sau, barem, binevoitoare. Și astfel, efemera lor scurcircuitare le ridică din condiția de femele, prizoniere într-un schit de maici sau într-o pușcărie de drept comun. Strălucesc amândouă, acum. Fosforescente. Pe un drum fără întoarcere. (Abisul nu-și merită numele dacă mai oferă o cât de drămuțită șansă păcătoșilor). Luminiscenta felină de adineaori din pupilele lor se schimbă într-una de luciferință, de parcă brațele, gâturile, funcțiile, gambelile și gleznelile lor goale suferă subit de luciferază - cum s-ar exprima iezuitii condeiului prețios, alde Cezar Periescu sau Victoraș Schitiu, pocheriștii camarilei. Îngeri spejuri, ele două, - ca oximoroane plămădesc și viața epidermelor!... Și un viitor incert, păcios, nedefinit de gemete și mugete și crampe în vintre. Bourii plexului solar. N-au rafina-

mentul adulmecător al câinilor-lupi - cine l-ar avea? În schimb, chiar dacă doar tatonat, au ars amândouă fugagi, cotrobăitor, sălbatic. Încordarea vintrelor, obligate să cedeze, să se amestece într-o protoplasmă jilavă puțind a pește sforojit, a ceva înțepător și dulceag, de farmacie și de răzvrătire morală. Îngeri sperjuri. Exploratoare, doar. Tecile aurite și bătute cu diamante ale unor iatagane, din care lipsesc iataganele. Va reuși Liane Alisia Glynka s-o transforme pe Mary Tanasovici în altceva decât un poligon de exerciții amurale? Dacă întrebarea o nădușește doar pe prima, răspunsul, cu siguranță, le interesează pe amândouă.

„Trecea Princesesa... de-atunci, într-o largă Victorie legănată pe arcuri, după moda vehiculelor din acea vreme. Era numai Princesă, ținută înadins la o parte de politica vremii. (...) Tot ce era vulgar, bălțat, zgomotos pe stradă, se înobilase în acea unanimă pornire către făptura care reprezenta supranaturalul...” (Vocile orașului).

mircea șerbănescu

OCHI VERZI CA IARBA ÎN

TANDEM

Valul omeneșc înainta în frământ și tumult. Undeva în față se produceau explozii și răpăiau arme automate în rafale scurte și repetate. Fiecare într-acolo se îndrepta, unii rămânând mai în urmă, alții depășindu-i... Toți ținând-o înaintea dacă dintr-acolo răbufneau urale, vaiete, scandări. Cei din rânduri se mai uitau la dreapta, la stânga. Avea loc o ciudată recunoaștere ca-ntr-o camarazi. Își ziceau „Bună ziua” sau se salutau scurt din cap. După aceea continuau să avanseze cu pasul sigur și încrezător. O singură dată o pereche de ochi verzi ca iarba abătându-se alături cunoscu surpriza și în loc de rotație completă se fixară într-acel singur loc. Acolo erau tot doi ochi, dar ce luminoși și verzi ca iarba! Aceștia la rândul lor, întorcându-se către ceilalți se pare că trăiră la fel surpriza. Rămaseră și ei fixați pe lumina verde ca-ntr-o uimire încântată. O vie scăpărare se produse și de-o parte și de cealaltă. Ochii păreau că se întreabă, se amuză, se minunează, până ce - convinși parcă de evidența asemănării palpăriră a răs.

Fără vreo intenție anume se apropiară, continuând mersul ca și când ar fi fost firese împreună. În ciuda zgomotoaselor semnale ale marșului celor mulți, ei simțeau o anumită eliberare ca atunci când întâlnești neașteptatul. Cum ea pășea cu dificultate pe dalele inegale ale caldarâmului, el îi oferii brațul. Și pentru că ea se sprijini fără fașoane, o întâmpină cu sfatul că ar fi trebuit să iasă afară în alte condiții decât în pantofi cu toc înalt, chinându-se ca pe picioaroange. Ei nu la bal mergeau, continuă șăgalnic tânărul, iar ea se grăbise să-i replice că de acolo venea ea, de la bal.

- Îți arde de glume? Poate că eu am fost cel care-a greșit, iartă-mă!

- Nu cumva mă crezi ieșită din minți? Îmi căutam o prietenă. Am fost pe la ea și-am dat de voi.

- Mai mult ca sigur că e aici, printre noi, la ora aceasta a adevărului.

- Așa mi-am zis și eu cât o știu de nebună. Și-acum, dacă aș fi într-adevăr fără minte cum mă socotești, pantofii ăștia i-aș arunca să nu se mai vadă.

- Te necăjesc, dar n-ai încotro.

- Aveam mare nevoie de prietena mea.

- Toți avem nevoie unii de alții.

- N-o lua razna. Habar n-am ce-i cu voi. Încotro mergeți?

- Drept înainte.

- De-acolo nu se aude de bine.

Și cum coloana nu dădea semne că se va opri sau că-și va schimba direcția, oricâte rafale de armă ar fi răsănat din față, continuă să curgă tot înainte. În curând aveau să treacă podul. De dincolo

mentul adulmecător al câinilor-lupi - cine l-ar avea? În schimb, chiar dacă doar tatonat, au ars amândouă fugagi, cotrobăitor, sălbatic. Încordarea vintrelor, obligate să cedeze, să se amestece într-o protoplasmă jilavă puțind a pește sforojit, a ceva înțepător și dulceag, de farmacie și de răzvrătire morală. Îngeri sperjuri. Exploratoare, doar. Tecile aurite și bătute cu diamante ale unor iatagane, din care lipsesc iataganele. Va reuși Liane Alisia Glynka s-o transforme pe Mary Tanasovici în altceva decât un poligon de exerciții amurale? Dacă întrebarea o nădușește doar pe prima, răspunsul, cu siguranță, le interesează pe amândouă.

„Trecea Princesesa... de-atunci, într-o largă Victorie legănată pe arcuri, după moda vehiculelor din acea vreme. Era numai Princesă, ținută înadins la o parte de politica vremii. (...) Tot ce era vulgar, bălțat, zgomotos pe stradă, se înobilase în acea unanimă pornire către făptura care reprezenta supranaturalul...” (Vocile orașului).

răbufnea amplificat clocotul mulțimii ca un răspuns la bubuituri și larmă. Din când în când răbufneau glasuri omenești metalizate de megafoane la putere maximă. Frânturi de vorbe prindeau aripi să ajungă și la ei. Se distingeau îndemnuri și răspunsuri colective aprobatoare. Erau o apă și-un pământ și cei de aici cu cei de acolo și tot așa între ei și cei doi tineri cu culoarea ochilor verzi ca iarba în tandem. Sub plafonul gălăgios al vocilor viforoase, ei convorbeau apropiat, chiar intim. Ea afla despre el că e un inginer nemulțumit de sine și de alții și că-l scosese în stradă aceeași mânie care-i aduna laolaltă pe toți ceilalți.

- Și pe tine, precum vezi, admise el.

- Pe mine nu mă amesteca. Ți-am spus că numai căutam pe cineva.

- În orice caz dacă ești sigură că prietena ta e printre noi, ești și tu de-a noastră.

- Te privește ce crezi.

- Ca să te înțeleg mai bine, pune-mă și pe mine la curent: cine ești tu?

- Ce vrei altceva? Nu mă vezi? Sunt o fată ca multe altele... Numai probleme. Nu-i de ajuns?

- Poate lucrezi undeva... Sau cum de-ai ieșit în decembrie în ciorapi de nailon și-n pardesiul ăsta subțire și scurt?

- Dacă vin de la bal... Dar ia ascultă; n-ai o țigară?

Nefiind fumător, tânărul ca să-i facă plăcere se oferii să întrebe prin vecini. Trebui să caute și foc după ce îi transmise de la cineva din apropiere o țigară. Acum îi putu remarca petele de nicotină de pe degete, iar setea cu care trăgea adânc fumul în piept, în ochi cu scânteieri de satisfacție pe fondul verde ca iarba al ochilor, i-o dovedi ca pe o fumătoare versată. Cine știe ce poamă era! îi trecu prin minte și iar îi căută ochii. Culoarea lor ca verdele crud al ierbiilor ușor umedă ca după ploaie avea o asemenea puritate că-l cuprinse rușinea. Să gândească în felul acesta stupid, acum când femeile fumau mai dihai decât bărbății?! Pe când ea, ghicindu-l parcă, se recunoscu în rând cu cei ce își îndulceau cu fumul amar dificultățile traiului. Poate că avea și ea un copil ca multe altele lăsate să le poarte grija mamele...

- Și maică-ta?

- Tot e singură și-i e urât.

- Are tot ochii verzi ca ai tăi?

- Cine? Bunica?

- Nu. Copilul.

Moment suspendat.

Continuă tot el: Să nu pretindă cumva că nu știe ce culoare au ochii copilului ei! Lui nu-i venea să creadă... Ea recunoscând: Dacă se uitase o dată sau de două ori când era mic de tot, la fel de indiferentă ca mai înainte; numai că-n vocea ei sunetul era cumva mimat, nesigur. Iar după cum i se lăsa după aceea pe brațul de care se sprijinea, avu impresia că adăuga ceva în plus față de încrederea și poate și tandrețea spontană de până atunci. Părea că i se lasă în grijă, că avea nevoie ca el să-i fie apropiat, amintindu-și mai exact despre ea însăși. Era ceva ce semăna cu puhoiul pornit spre centrul orașului ca spre o linie a frontului, fiecare fiind singur sau între doi, trei prieteni sau cunoscuți, și totuși cu toții fiind împreună. Nu aveau de gând să cedeze în fața armelor dacă li s-ar fi arătat dinainte. Laolaltă le vor înfrunta și vor trece mai departe cu moartea pe moarte călcând. Nimeni nu le explicase ce au de făcut și nimeni nu-i împinsese încoace cu dinadinsul, toți știind conștient de ce o fac. De aceea se opreau aglomerându-se cu cât se apropiau de centru, trupurile li se adunau, se sprijineau, se sudau într-aceeași credință cu a celor ce mai dinainte se aflau acolo. Puritatea ce-l cuprinsese pe cel tânăr deveni atât de curată încât se oferii ca tată al micuțului fetei.

- Hei, unde te trezești? Cine-ți cere ceva? Cine-ți impune? Ce te-a apucat?

Suna a protest, a neîncredere, a început furie? Mai degrabă scurta ei mișcare de desprindere afirma ceva din starea ei, el opunându-i pe loc rezistență, apăsându-și mai tare pieptul asupra brațului pe care-l sprijinea.

- Eu sunt un om de cuvânt și mă simt în putere să și fac ceea ce promit.

- Credul mai ești, băiete! Păi tu habar n-ai cine ai de-a face și ce am eu de gând de-acum încolo?!... Să te vrei tată? Al unui copil care poate că nici nu există, haida-de!

- Ce inventezi acum?

- Ziceai mai adineaori că aici suntem în marele ceas al adevărului; atunci să-ți spun pe -al meu: puțin îmi pasă! Îmi caut prietena cu care am niște planuri și ea era tot în căutarea cuiva de care avem neapărat nevoie. Amândouă umblăm în viteză după libertate și bine... Pricepi?

- Libertatea e aici! hotărâ cel tânăr și în lumina verde ca iarba a ochilor lor scăpărare scânteie.

Mulțimea tocmai se revărșa peste lumea adunată în piața centrală. De undeva, din înălțimea unui balcon, bubuiau cuvinte și lozinci. Ecoul își aveau sălașul în piepturile care palpitau la unison. Și poate că și-n inima tinerei cu ochii verzi ca iarba se producea o eliberare, căci își îndreptă mersul, ceea ce-l făcu pe tânăr să creadă că încerca să se despartă de el. Poate că văzuse pe cineva, sau voia s-o ia în altă parte. Își strânse brațul limitând mișcarea abia începută. Efectul i se amplifică interior. Știa de unde e, cine și încotro năzuie, dar ceea ce trăia atât de neprevăzut îi mișca altfel sufletul. Se iveau în goană imagini - copil, bunică, alți ochi verzi ca iarba...

- Ce-ai zice de încă o țigară? îi sugeră tânărului cu un semiton scăzut față de cererea anterioară.

- De unde să-ți iau? Ți-am spus că nu sunt fumător.

- Te supăr cu ceva? Fă ca și înainte: caută prin jur. Nu mă pune pe mine în situația să cer, că nu mi pică bine.

Se priviră în ochi și culoarea lor identică le accentuă emoția. Înaintau încetător printre oameni, atât de împreună și de închiși în sine încât nu-și dădeau seama că desimea din jur se destrăma, că unii și alții se trăgeau grăbit către zidurile de case și făceau aceasta pentru că vreo două blocuri metalice se repezeau trepidând din motoare și din șenile, unul parcă urlând direct către ei doi. Cum contopirea profundă a privirilor reciproce avea intensitatea singurăților spulberate, prea târziu observară pieptul caki al vehicolului militar prea aproape de piepturile lor, alarmați de primejdie dar neînștate să se desprindă unul de celălalt, rămânând mână-n mână, rămânând legați...

chihlimbar buzoian. A propos, chérie, îți cunoști țara? Hm, nu. De parcă cea despre care vorbește s-ar afla înrămată acolo, pe zidul tapetat în flori absurde, dinapoia ei, chip-fotografie în mărime naturală, cum obișnuiau bunicii să-și atârne prin saloane vestindu-și musafirii că se trag din postelnicul Cutare și din iuncherul Cutare. Și-atunci, de ce a mai chemat-o? Doar i-ar fi ajuns tabloul din perete ca să monologheze!... E binecuvântat pământul nostru, draguțo, ceea ce poți înțelege și ca pe-o malversațiune a sorții, căci românilor le pică pară mălăiață, câtă vreme, voilă, un olandez sau un neamț... Cum va te plictisesc cu ale mele? Te-ai aftadisit, sau ce? Nuu, madame, sunt doar copleșită. Din firea mea nu reprezint decât o institutriță. Ai fost, draguțo. Acum te-ai dat cu Tanasovii. A, nu, face Mary, il y a fagot et fagot, își apără ea proaspăta statură socială. Oh, da, hm, ai sorbit și dumneata ceai pârșos făcut pe mașina de spirt, j'en ai saïs. Deocamdată, firea dumitale politică e prea mlădioasă. Adică primează interesul personal. Fabricile de bacalaureat, pe timpii mei, nu ne îmboldeau cu sarcini așa de masculine. Îmi dădeau ghes atâtea... comment dit-on?... choses futiles!... Madame, dar vă iubesc! Pentru ce îmi scuzați atâtea, ca și cum ar fi impardonabile?... Fiindcă mi te-nchipui de-acți înaintea dedicată cu trup și suflet unei vieți igienice! Pardon? ceru Mary - și, reflex, pulpele ei fremătău scurt sub rochie, ca pregătite să se opună unei întromisiuni forite, un supliment de explicații. Soț, familie, progenituri, obligații, odoare, sindrofii. Un balast nostim, dacă n-ar fi jenant Mary își repauzează avântul; ar replica - moșic? - dacă e să cedeze primului impuls; preferă să se cuibărească, evanescent leneș în fotoliul acaju masiv, peste agoniseala de catifea bordo bordată cu benzi de tapiserie au petit point din garnitura moștenită de Mme Glynka; încașul de început al lăcomiilor lor în contra firii (oare? la drept vorbind, presimțirile lui Mary nu bat, încă, atât de departe) o primește rece, stingher, rigid. O ultimă privire pe geam, înaintea amurgului defunct: glicina curge pe fațada foisorului, rău floral din sânge diluat cu petale de saicâm. Te voi prăși de-aici înaintea ca pe-un cleric despovărat de odăjdii și de patrafir, mărturisește Glynka în surdină, ca la un priveghi regal. Subtilă, prea artistă, formula o descumpănește pe musafiră, incapabilă totuși să mestece cu rezezițiunea necesară spectrul lexical, larg și meandrat, de sa maîtresse. Un Haydn sau un Schumann, la patru mâini - nu-i va ieși niciodată având-o pe Liane Alisia Glynka drept parteneră! (Nu se pripește?...) Simfonii de-a treia în fașă, cu astea s-ar alege. Când este o basleu, Liane Alisia, când o feministă luxuriantă! Pas de mai pricepe ceva. N-o să jucăm iarăși marea mazurcă poloneză zburând peste parchetul Peleşului, o auzi.

Grațioasă și elegantă, recunoaște, n-a fost decât Mărioara Barcăgiu. Era toată ca un pom de Crăciun, sosit de la Capșa după comanda reginei-mame. Brumați de lacrimi-erai ochii, și știi de ce? Fiindcă prea era tușată Mărioara doar de le coq de son mâle și, vorba unui prunc dintre cei mulți ai **Vizirului:** Et nous ne donnerons plus nos argents aux Turcs!... Știai că suveranii trăgeau la mânăstirea Eforiei până la ridicarea Peleşului?... Pe-atunci domniile te invitau să te răstignești pe blana lor din samur, lățită leneș peste lavițe câinoase, făcute să-ți jupoaie spinarea, ca pentru maicile fecioare care practicau penitența și ursuzlucul împotriva menirii lor firești. Te-mbiau, bărbații, cu cadouri, cu vorbe galante, simțite... Atingătoare suveniruri, își repetă Mary jucându-se cu binocul pentru Teatrul Liric, păsuit printre mărunișurile din poșetă; îl prelungește și îl scurtează, aproape înconștient, manevrându-i ocularul, garnisit cu smaragde minuscule și glandule din safir, cu două degete, cum și-ar obșnui propriul prunc să-și scuture puța după urinare; ocularul intră și iese din corpul principal în genul acelor matrioști rusești. Mary continuă să viseze și să tragă/impingă ocularul și înconjoară acum, tot înconștient, obturatorul cu degetul gros și indexul ca pe un autentic penis erect. Departe de splendorele de la Aix les Baines sau Vichy, unde se-odihneau Baronecka și Lukasiwicz, poloneza lui

Take. Știu la cine faci aluzie, dar voi tăcea, se decide Mary, încă furată de manopera echivocă a falangelor ei grăsute. Se pricepea să pornească niște scrisorele dragălașe... copiate, după aceea, în stilul cancelariei domnești, să nu i se lămurească vreunii nechemat flăcările din pieptul ei. A son secrétaire picoteau zeci de ciorne delicioase! Gentilă, madam Briol, că a tăcut asupra secretelor noastre! Și când mă gândesc cât de frecventată era de cuconetul bucureștean cucerit de tiparele sale! Se juca elegant și se vorbea plăcut pe timpii aceia, Mary, și toate dispar și dispar azi în politicărie și raport mitocănesc. Acum, regina își cadoriște cel mult un surâs gracil. Pe-atunci, dar, o nuntită proaspăt, ca Pia Rațianu, să zic, putea să primească un ceasornic cu opale, briliante și rubine de la regină, dincolo de salutările cu înainte aurit. Și aceeași galanterie pentru o Gane, o Plagino, o Știrbu... Doliul se inea riguros, dar și bucuriile, destupate ca șampania! Madame Glynka, melancolia asta vă surpă într-o vârstă pe care n-o aveți, o lingusește ascultătoarea, preocupată de înaintarea nesăbuită a orelor. Pe care n-o arăt, trebuia să zici. Se apropie de Mary și cu două degete îi înalță bărbia; gestul e delicat, supus unui crescendo strunit de experiența dată de o deasă (pe vremuri) repetare a lui. Poate că a sosit momentul **râvnit** să ne-arătăm **cum suntem**. Accentele frazei nu produc scâteile, nici măcar licăriri așteptate (de surpriză?, de dorință accelerată?). Dar atât: două perechi de ochi, fixate într-o imobilitate aproape dementă, tind să se apropie până la contopire, ca marginile cicatrizate ale unei răni. Răspicați, ficși albaștri, inamovibili - ochii amândorura, - asemenea privirii reci a unei perechi de merluciu sau de thon cu branhiile cerșind oxigen, din coșul voluminos și umed al unui preocupat din Piața Mare. Mâna cealaltă, după ce abandonă țigaretul prelung din fildeș-baga pe buza bombonierei dintr-un cristal cu încrustații vegetale (nuanță mov-închis, asemenea glicinei muribunde lipite afară pe foișor, și Mary se bucură pueril că a descoperit o identitate în acest vacuum tăcut al sângelui pompat luxuriant nerușinat...), deci mâna cealaltă și-o desfășoară evantai-pieptene peste părul căzut în valuri pâlpâite audibile într-o mângâiere încetă, când suspendată părelnică, când apăsată prielnică. Lunecos și gingaș, părul lui Mary, ca o coapsă fierbinte. Allons-y, șoptește Mme Glynka, înaintea de a-și lipi și buzele de coapsa dorințelor sale. Un vacuum inexorabil, între pereții căruia, din sticlă și catifea și celule vii, colcăitoare, se percep pulsații inaudibile, invizibile, vechi de când firea și într-una noi nemaîncercate virgine. Încât șoapta (Pauvre Korybut! Insană aplecare ea spre Legiunea Arhanghelului Mihail!) nici nu e înțeleasă de Mary, mai mult decât ar primi în urechi hruitul și hărmlăia funeste cu care răvășesc tihna orașenilor mașinile bezmetice ale pompierilor. Abia următoarele cuvinte se încarcă cu sens pentru ea, auzite aci sau în bed-room și apoi tot aci, ori nicio-dată nu s-au deplasat, ori totul a pornit ușurat pretins livrat de tocmai deplasarea lor înlănită, șarpele adamic împrejurul pomului cunoașterii, emblema slujitorilor lui Asklepios. Pentru tenul ei trandafiriu freș - aude, a auzit cândva pe Liane Aisia vorbind despre prințesa Baronecka sau despre Lucasiewicz sau Leiser sau Franchetti sau pur și simplu despre sine însăși - folosea tissue cream... combination cold cream, ca porii să respire ușor, și skin tonic lotion, ca sângele să alunece lin regulat... și băi în șampanie sau caimac de bivoliță, astea țin tendoanele vigoase și mucoasele proaspete, plastice, potrivite să fie un fel de umede vegetale, originare limburi ce se deznoadă sub petala vâscoasă a sărutărilor multiple și generoase și e toată, dear Mary, un culcuș de plăceri învinovățite de toți acei bulls of city și ea, Mary, ar putea remarca alunecarea vorbitoarei spre libertățile vocabularului englez, nebănuite până acum, până atunci când urmează au urmat atâtea și acum atunci nimic n-o împiedică să se închipuie într-o cușetă din pomenitul Orient Express, singură cu Liane ori cu Vanessa ori Mimi și caliciul ei intim însiropat sub pământul aricit culcușul simțurilor saphice. În brațele ei te avânți pe cerul Eladei insulare și nu mai ști coborî de-acolo. Un chicotit confident, nu chiar ținut în frâu, torpilează expunerea lubrică evanes-

centă; Mary se înroși de sus până jos, apoi obrajii îi pâliră ca palmuiți de ocara unei înjurături birjărești. Miresmele nu se vorbesc, ai dreptate, draguțo, o îndepărtează pedepsitor Mme Glynka din cercul parfumat al visării sale. Să ne rotunjim planul cu fapte. Știu că vizita de azi te roade precum este mărul de viermele intrus. Uite, ceea ce cunosc în legătură cu Ea și Barbu Știrbu este că prințul duce pe umeri camarila ca pe-o vestă întunecată, pelerină de ceremonie. Orice cabală la Curte a fost țesută sau măcar i s-a lucrat țiparul întâi de către dânsul. Acum, atunci, cuvintele sună excesiv de ferm. Se lovesc brutal de pahare și cești, de antebrate și gâturi goale și Mary se luptă cu o senzație de interludiu masculin; i se pare că a intrat un groom în frac, semănând cu un pinguin dresat, cu Maraschino și Marie Brizard în carafe uvrajate subtil și, același, a ridicat ceștile cu ceai englezesc sau doar le-a aranjat-impins într-o depărtare apropiată, într-o regiune inefabilă a inutilului, ca să facă loc unor pahare pânecoase, ca pentru coniac, și unor lumânări înal-falice aromate; nu multe, doar cât să se simtă ele, Liane și Mary, poleite cu aerul dens mirositor nu de plajă sau vâlcea sau parc dendrologic, ci intim greu de salon sau dormitor suprapopulat, oricum de spațiu capitonat cu străfulgerări languroase, cu biciuiri invizibile, cu vibrații lăncede. Fecundează-mă cu spiritul tău! ceru Mary lui Liane sau ceru Liane lui Mary. Fiindcă acel groom închipuit sau spiritul masculin al unei prezențe absente le îndrituiește să presimtă și-apoi să se convingă că există ceva pur în vâlătările diafane limitate, mirositoare ale lumânărilor aprinse, că în vârful flăcării fiecăreia puritatea și-atinge limitele acolo unde culoarea lasă locul unei cutremurări nevizibile și se dematerializează. Focul se dematerializează ajungând spirit. Vârful flăcărilor. Vârful limbilor arzânde. Spiritul scormonitor și fierbinte este și fecundat aici, acolo, în salonul-dormitor. Pare-se că ar exista în fiecare dintre noi - o auzi, o văzu glăsuind mișcându-și buzele cu vârful sidefat macru al limbii - o tendință de reîntoarcere în oceanul abandonat odinioară. Acolo s-a născut viața, a dumitale, a mea. Iată de ce, draguțo, la secrețion vaginale, qui a un effet d'excitation érotique, a un odeur de poisson, odeur qui est produit par la même substance que celle qui prend naissance lorsqu'on le poisson pourrit. Parcă ați citi într-o carte, remarcă într-un târziu musafira. Și ce-i rău în asta?... Șansa să n-aibă vergeturi pe coapse și pântec. O epidermă velină, încă elastică. Am avantajul trecutului. Dumneata - pe al viitorului. Putem așadar pluti amândouă alături. Într-un echilibru folositor amândorura. Un timp al nostru, pe care nu ni-l poate sustrage nimeni. Cearcănul mameloanelor e întunecat, ca zeama vișinilor turcești. Sfârcurile țâșnesc tandru, parcă muiate puțin mai înainte în parfum Shalimar. Din caliciul rozalb al sexului o răzbește pe Mary mireasma dulce-acrișoară ce-i umflă nările și-i bolborosește limba cu piperele unei poște nemaiautate, umflate, răzuitoare. Ca limba șerpilor sumețită, însă lin cursiv, nu fulgerător. Lemn de scortșoară ars pe rug, urmarea... Dincolo de labii, descoperă adâncimea ca o pungă ovală vascularizată, care frează autohton semănând cu vrăful de râme pregătit de un pescar, dar niște râme antiseptice îmbăiate și parfumate și frecate cu opium. O ceață ia în stăpânire privirea lui Mary. Și o burniță - pe a gazdei sale. Aproape simultan amândouă încep să difuzeze miasma insesizabilă a vulvei erecte: afrodisiac numai pentru câinii-lup care percep, primii, izul sărat cisceral marin al stropilor de argint topit care fac, chiar în puținătatea lor moleculară, proba căldurii și extazului femeiaști. Și, oricum, în salon-dormitorul de aci de acolo nu există câinii-lup, nici măcar întrupați în bibelouri din porțelan de Delft, damful de mosc usturoi și pește-scovergă le gonflează nările, ca niște tam-poane de vată menite să oprească hemoragia, și străbate milimetri fierbinți, vibrații, dintre buzele lor îndepărtate; a oftat a geamăt și ofrandă. Dar e numai o cufureală, o uvertură moșică, dovadă că mai vârstnică nu marșează, nu se încurcă în năvodul navelor fals-paroxistice. Aidoma unui bărbat care, școlit de viață și patimi, preferă să-și sacrifice în gol

ESTE, OARE, MEMORIA DEȘARTĂ?

de NICOLAE BALOTĂ

Charles Péguy considera - pe la începutul acestui secol - că o prăpastie de netrecut ar despărți „evenimentul real” de „evenimentul istoric”. Înțelegea firește, prin „evenimente reale”, cele trăite de noi efectiv, cele la care participăm sau am participat, ca actori sau doar ca simpli spectatori, ca martori. „Evenimentele istorice” ar fi, în schimb, cele depozitate în memorie, cele pe care le cunoaștem fără să le fi trăit. Memoria joacă, așadar, un rol esențial în istoricizarea evenimentelor petrecute vreodată. Numai depozitate, păstrate într-o memorie colectivă, evocate de memoriile individuale, faptele devin istorice, trăirea se preschimbă în istorie.

Péguy care trăise, cu impetuoșitatea pe care o știm, afacerea Dreyfus, vedea cum, cu trecerea anilor, celebrul „caz” din pricina căruia Franța intelectuală se scindase în două tabere, opuse cu înverșunare, se „clasa”. Dosarul Dreyfus - condamnatul fiind reabilitat - era trecut pe rafturile, întrucâtva prăfoase, ale Istoriei.

Cu procesul Barbie, în iunie 1986, am trăit o experiență inversă aceleia la care se referea Péguy: un trecut deja istoric reînvia, era retrăit în prezentul unui eveniment judiciar. Memoria nu servea la îmbălsămarea, la istoricizarea faptelor trăite altă dată, ci, în lumina mărturiilor, reactualiza trecutul aparent abolit.

Comentatorii acestui proces au fost unanimi în recunoașterea unei funcții a memoriei - să-i spunem de resurecție a trecutului. În eseu său penetrant **Memoria deșartă**, Alain Finkielkraut pare să pună însă la îndoială o asemenea eficacitate a memoriei. Prea adeseori, crede el, amintirea se exercită în van. Pentru acest eseist, ca și pentru Péguy, altă dată, memoria slujește prea mult la proiectarea celor trăite - suferite - pe un plan neutru, al istoriei. Celor care, cu facilitățile jurnalistică, afirmă, în legătură cu procesul nazistului Barbie, că acesta a fost „o mare lecție de istorie pentru tinerele generații”, el le răspunde că valoarea acestui proces rezidă, dimpotrivă, în „voinea exprimată și realizată de justiție, de a smulge - poate pentru ultima oară - crimele naziste din lîntoliul istoriei”, și de a le înfățișa, în nuditatea lor atroce, în prezentul tragic al faptelor trăite.

Într-un eseu anterior, despre **Gândirea înfrântă**, Alain Finkielkraut urmărea eșecurile cugetării, eclipsa unei gândiri coerente, în mesajele emise de unele mari medii de comunicare contemporană. Îndeosebi televiziunea, prin mediatizarea - ce i se pare abuzivă - a evenimentelor, și îndeosebi a celor culturale, e acuzată de Finkielkraut de a transforma în spectacol mediatic tot ce ar trebui să stărnească în oameni reflecția sau o apreciere valorizatoare, morală ori estetică, ori social-politică. Nu gândirea stă sub acuzare, deci, ci deturnarea ei. Tot astfel, în **Memoria deșartă**, nu deșertăciunea memoriei este cea vizată - a ne aminti nu este poate niciodată zadarnic -, ci zădărnicierea memoriei, prin manevre care o golesc de tot ce ne poate oferi, de un sens al trecutului pe care-l poate actualiza.

Nu o dată în lucrările sale (**Evreul imaginar**, **Viitorul unei negații** sau **Reprobarea Israelului**) Alain Finkielkraut a reluat investigarea, plină de o stringență filosofică, a condițiilor istorice, morale, culturale care au

permis sau au dus la ceea ce ne-am obișnuit să numim **Shoah**, la holocaustul căruia i-au căzut pradă milioanele de evrei din Europa dominată de naziști. Dar, comentând procesul Barbie, eseistul nu se întoarce asupra acestui genocid, ci asupra reflecției sale în conștiința noastră, asupra proiecției sale în posteritate.

Cazul Barbie este, pentru a-l cita pe Finkielkraut, acela al unui „om mediu devenit un mic torționar... o piesă minoră în imensa mașinărie a morții”. Avocatul lui Barbie, crezând că-l apără, sublinia „extrema modestie” a rangului, a gradului, a rolului său. Dar cât de justificată este remarcă autorului **Memoriei deșarte**, după care argumentul acesta al gradului subaltern, departe de a invalida procesul, constituie prima sa justificare. Nu numai crimele acestui mărunț executant, ci toate crimele rasiale naziste au fost crime de „funcționari”. Toți acești criminali ne apar neînsemnați ca indivizi, căci cruzimea lor nu mai e la o scară umană, ci la una ce depășește umanul. Sensul, în același timp ontologic și juridic, al noțiunii de crimă împotriva umanității trebuie să restabilească între om și crimă legătura ruptă prin aparatul tehnico-administrativ. Procesul Barbie era exemplar nu printr-un caracter excepțional al împincinatului, ci pentru că era o ocazie - una din ultimele, dacă nu ultima, din procesul nazismului - care să demonstreze că tratând ca pe niște **persoane** măruntele mecanisme ale unui aparat totalitar, se va înțelege definitiv că „serviciul de stat nu exonerează pe nici un funcționar al nici unei birocrății, pe nici un inginer al nici unui laborator, de răspunderea sa ca individ”.

Finkielkraut regreta, asemenea Hannei Arendt, mai demult, în legătură cu cazul Eichmann, că procesul lui Barbie n-a fost remis unei jurisdicții internaționale. Dar, cu excepția proceselor de la Nürnberg, nu s-a putut constitui o justiție penală internațională. Proiectul kantian al unei „justiții internaționale a drepturilor Omului” nu s-a realizat până în zilele noastre. Finkielkraut enumeră o serie a genocidurilor sângerosului nostru secol XX, care așteaptă o asemenea judecată. Armenii luptă încă, după 70 de ani, pentru

recunoașterea internațională a genocidului cărora le-au căzut victimă. Milioanele de țărani, victime ale procesului de „deschi-aburire” staliniană, victimele masacrelor din Bangladesh, ale genocidului biazrez sau ale Khmerilor roșii din Campuchia așteaptă încă dreptatea postumă pronunțată de istorie.

Acuzația, sentința condamnatore, în procesele intentate în cazul unor crime împotriva umanității, ar trebui pronunțate, așadar, de organisme judiciare supra-naționale, în numele umanității, căci umanitatea este - în asemenea cazuri - lezată. Continuând meditația pe marginea procesului Barbie, Alain Finkielkraut deploră amalgamul care s-a făcut între două categorii de victime ale celui ce-a fost denumit „călăul de la Lyon”. Într-adevăr, Barbie anchetase și executase o serie de luptători ai Rezistenței franceze. Dar tot el trimisese în deportare, deci la moarte, un mare număr de bărbați, femei și copii (printre care cei 44 copii din colonia de la Izieu). Desigur rezistenții, luptătorii angajați, ca și victimele unei apartenențe rasiale au plătit, în mod egal, cu viața lor. Dar amalgamarea acestor categorii diferite a fost și este o sursă de ambiguitate. Ea a permis lui Barbie și apărării sale să aducă argumentul acțiunilor de război. Dar dacă urmărirea luptătorilor din Rezistență poate fi justificată printr-o acțiune ce aparține războiului (și știm că crimele de război sunt, cu trecerea deceniilor, prescrise), crimele împotriva umanității nu pot fi explicate ca niște fapte de război, nici iertate cu trecerea timpului.

O altă manevră a apărării lui Barbie, la proces, a constat în extinderea culpabilității asupra întregii lumi occidentale. S-a afirmat, din partea avocaților fostului ofițer nazist, că vina acestuia nu ar fi mai gravă decât a tuturor colonialiștilor de odinioară, printre care și cei francezi, colonialiști ce n-au fost socotiți cul-

pabili. Rasismul a fost, cu alte cuvinte, un simplu simptom al imperialismului occidental. Propaganda sovietică s-a folosit de mult de acest argument. Dar, cum arată Finkielkraut, niciodată segregăția rasială din vechile colonii n-a mers până la genocid, iar Occidentul a expurgat în timp răul, lupta democrațiilor occidentale împotriva

rasismului și a diverselor in justiții excluzând amalgamul cu crimele împotriva umanității ale diverselor totalitarisme.

Uitarea crimelor trecute, eclipsele memoriei, ale conștiinței au fost deci combătute în procesul de la Lyon. Dacă totuși Finkielkraut vorbește despre o memorie deșartă sau, cum aș prefera să spun, „zădărnicită”, este pentru că, după el, mediatizarea procesului Barbie, supunerea sa legilor **spectacolului**, ar fi împiedicat severul examen de conștiință pe care acest caz îl pretindea. Prea mult s-a făcut apel la sentimente, prea frivol au fost privilegiate elementele șocante sau distractive, chiar, ale procesului în presă și emisiunile de radio și televiziune. În epoca divertismentului, consideră autorul **Memoriei deșarte**, „actualitatea detronează istoricitatea”. Să nu ne lăsăm însă tulburați. Nu era oare important, tocmai într-un caz cum a fost acesta al procesului Barbie, să suferim șocul faptelor readuse în actualitate?

Numai o asemenea prezență poate trezi în noi o conștiință ce nu e doar istorică, luminând o parte a trecutului, ci și morală, luminând prezentul și poate viitorul nostru.

DESPRE TULBURĂRI DE VEDERE ȘI ALTE METEHNE (II)

de S. DAMIAN

Pe același continent, pe porțiunea sa apuseană, s-a zămislit în deceniile postbelice un spirit de fraternitate veritabilă de fiecare zi, nu numai declarată în momente festive, între neamuri care au trăit odinioară ere de vrășmășie sălbatică, despre care se credea că va fi de-a pururi, inventându-se mereu teme de zăzanie (revendicări de teritorii, mai ales acolo unde au alternat stăpânirile, contencioase rămase în suspensie, motive de redeșteptare a urii și a răzbunării pentru atrocități comise sistematic doar de partea opusă). Modificându-se condițiile de existență, adică răspândindu-se o relativă prosperitate, eliminându-se barierele sociale și naționale - care împiedicau afirmarea prin muncă și amenințau tihna proprietății și a sferei private -, promovându-se consecvent normele statului de drept, ordinea liberală, idealurile democratice, aceste premise pozitive au dus la o asanare treptată a ambianței.

Au dispărut surse care alimentaseră pe vremuri în proporții înfricoșătoare superstițiile șovine. Ceea ce nu înseamnă că nu mai răbufnesc, mai mult local, limitat, vechi patimi oarbe, la televizor suntem martorii unor incidente sângeroase, aflăm de atentate, incendii, răpiri dar aceste recidive ale trecutului nu caracterizează în esență stadiul de civilizație atins. Căci se poate și altfel. O prefacere de moravuri și mentalități s-a petrecut cu adevărat în perimetrul invocat, și anume în apusul Europei, ceea ce justifică speranța că metamorfoza se poate repeta și în alte constelații geografice, la popoare între care persistă încă tensiuni vădit nenaturale, dacă le preîntâmpinăm din perspectiva destinderii posibile și absolut necesare.

Să ne închipuim un vajnic stejar al românismului, pornit în expediție în altă secțiune a lumii, trecând, bunăoară, granița care desparte Franța de Germania: convins că între aceste națiuni s-au înălțat de veacuri metereze ale unei vrăjmășii de moarte, similare cu cele între unguri și români, el va descoperi consternat absența fizică, adesea, a punctelor de control; persoanele circulă dintr-un loc în altul ca și cum ar fi acasă. În regiuni foste simboluri de încheștare sângeroasă (Alsacia sau Lorena), domnește o pace temeinică și o armonie nejuțată, se cultivă azi natural două limbi, cu aceleași prerogative în treburile administrative, în școli sau în gazete, iar vestita fixație a revanșei s-a stins pentru generațiile tinere, în iureșul unificării europene. De aici nu trebuie să se presupună de pildă că între Franța și

Germania nu dăinuiesc nepotriviri, interese neomogene, aspirații proprii, numai că ele nu pot trezi, azi, pe neașteptate, fantomele urâte ale conflagrației. Nu mai insist în acest context asupra felului depreciativ - aproape o continuă instigare la ură - în care se scrie în presa bucureșteană despre țigani, chiar dacă se pornește adesea de la întâmplări reale regretabile de care aceștia sunt vinovați. Pe acest plan prejudecățile în loc să se stingă s-au întetit. Fiecare consemnare, începând cu știrea oarecare, cuprinde inevitabil o ironie sau o batjocură la adresa acestei păături a populației, fără a se ține seama de motivele istorice ale unei ferecări în sărăcie, înapoieri obscurantiste și violență. Rareori obiectiv se retransmit informații despre țări din Sud-Estul Europei, să zicem Bulgaria sau Croația, acestea în special ținte ale unor insinuări și aluzii răuvoitoare.

De mania de a fi catalogate în multe gazete din România negativ, răutăcios, cu un sarcasm perpetuu, nu se pot plânge doar popoarele din jur, din spațiul balcanic. Cu calificative severe, depreciative, sunt gratificate, de exemplu, marile puteri, despre care se specifică, de obicei, în orice context, că urmăresc țeluri egoiste, cinice, imorale. Nimeni nu se plictisește repetând poncife, scheme de desființare. S-a încetățenit în acest mod ideea că Occidentul a trăit ca un parazit de pe urma Estului; lăsat să înfrunte cel dintâi pericolele, năvălirile, migrațiunile, acesta a fost așadar jertfit, fără scrupule, forțelor iadului. De la Ialta la Malta și mai departe s-au țesut tocmelile viclene de aban-

donare a națiunilor captive.

Pe treapta cea mai de jos, stârnind caricatura și dezgustul, sunt evocați, că într-un ritual de exorcism, cei doi mohicani ai compromisurilor, Churchill și Roosevelt, două paiate, făpturi senile, stoarse de vlagă, reci negustori de suflete moarte și vii. S-a observat, cred, că de la o vreme am părăsit (ceea ce am mai făcut pe alocuri și mai înainte) șirul exemplelor furnizate de Gabriel Andreescu, întregind însă pe direcția lui de delimitare (poate nu mereu în perfect sincron cu dânsul) lista mostrelor de alunecare în rutină. Spre a infuza poate mai multă dinamică disputelor de idei, aleg acum un caz care prezintă aparent cu totul în afara sferei de cuprindere urmărită până aici. Includ în discuție un istoric literar eminent, care se detașează în tagma sa profesională prin obiectivitate și scrupulozitate și care e, pe deasupra, un prieten bun al meu. Vreau să dovedesc, apelând la aceste probe, cât de mult s-a întins molima. Ce poate fi mai elocvent, pentru a dezvălui o rutină, care usucă originalitatea în interpretare, decât faptul că și un explorator serios și informat ca Z. Ornea (despre el vorbesc), cu merite de seamă, încă neevidențiate cum s-ar cuveni (deoarece a despiciat părții sigure de patrulare în explicarea curentelor de gândire interbelică), prin urmare, până și el coboară destul de des, când atinge în special unele subiecte, propoziții epuizate de substanță, secătuite și prin uzură, de genul „Occidentul ne-a vândut”, „interesele egoiste de pradă ale dregătorilor supraputerilor”?

E semnificativă o antinomie căutată strident. În reconstituirile sale istorice, reiese limpede, de pildă, că Ionel C. Brătianu a fost un patriot luminat, un excepțional vizionar, cu o strategie calmă, cumpănită, suverană, pentru care și defensivă, iar în perioade de recul, replierea în caz de nevoie, făceau parte din calculul evenimentelor previzibile pe termen lung (caracterizări de altminteri pe deplin întemeiate). În schimb, în chip inevitabil, bietul Churchill - excesiv de rotofei, cu fața de bulldog, cu nelipsitul trabuc în gură, jucându-se infantil la masă lângă unchiul Joe cu șervețele de hârtie - e zugrăvit ca un hrăpăreț, chiar scelerat, nevertebrat în convingeri, caraghios în comportament. Antinomia are ceva absurd și hilar. A ratat oare pronosticul un celebru filosof (K. Popper), când l-a desemnat pe ilustrul premier al perfidului Albion drept cel mai mare om politic al

secolului XX? N-a deținut tocmai Churchill un instinct fantastic al primejdiei, întruchipată atunci pentru Marea Britanie și pentru întreg globul pământesc de geniu răului, Hitler? N-a rezistat el solitar, stoic, de granit la defăimări, fiind în antagonism cu aproape unanimitatea oamenilor politici englezi, dispuși să capituleze pentru obținerea păcii, siliți să se poticnească însă iremediabil în fața colegului obsedat de o datorie, scepticul încăpățânat, care îi scotea din minți? N-a condus el, ulterior, consecvent și cu prestață, cruciada democraților, evidențiind destoinicie, răbdare, subtilitate, și cu preponderență o privire ageră de ansamblu, în anii grei de privațiuni și sacrificii ai războiului? S-a gândit el numai la patria sa (cetățenii mândrei insule îi poartă o recunoștință veșnică), sau și la Europa zdruncinată de cataclism și amenințată succesiv de diferite invazii? N-a strălucit el și prin ingeniozitatea și pregnanța stilului de raportor al evenimentelor de seamă, pentru care a fost răsplătit, o surpriză colosală, cu Premiul Nobel pentru literatură? Nu, stimați cercetători, Churchill e departe de a fi un personaj oarecare, ridicol, care atrage sarcasmul, chiar dacă greșelile pe care le-a comis ca exponent de vârf al strategiei Vestului au cântărit greu pentru nefericita soartă a țărilor răsăritene. Dacă ar fi fost român, s-ar fi bucurat de îndată de o altă situație pe treptele gloriei și această simplă precizare arată con-

știle subiectivismului aproape generalizat în istoriografia contemporană autohtonă.

Nu este aici locul potrivit de a relua extensiv comentariile în legătură cu riscurile alianței statelor apusene cu Stalin, având scopul de a bara setea de contopire a Führerului și în legătură cu tentativele complicate pentru conservarea păcii (nu permanent soldate cu succes, recunosc). La eșec au contribuit și unele reprezentări naive ale premierului britanic și greșeli de apreciere, ba, câteodată, chiar și accese de aroganță sau lipsa de scrupule de care a dat dovadă. A fost o sforțare enormă de a păstrea puținul care se mai putea salva după destrămarea frontului antifascist și după dilatarea teritoriului ajuns sub ocupația armatei roșii. Nici cei mai buni dintre comentarii tribulațiilor istorice n-au scăpat încă de prejudecata strâmtă după care însuși faptul de a fi ministru sau diplomat în slujba unui stat occidental ar presupune ineluctabil să fii imoral, viclean, măcinat de pofta de a domina și de a prăda în paguba popoarelor

mici, slabe, fără apărare. Probabil surprins și mâhnit de asaltul a cărui victimă a devenit, amicul Z. Ornea mă poate întreba nedumerit cum pot oare câteva propoziții aruncate mecanic, din reflex, să declanșeze o controversă majoră. Admit că totul pornește de la o bagatelă, dar pe dedesubt subzistă totuși un automatism în asocierea unor noțiuni, o stereotipie de gândire care nu concordă cu discernământul unor spirite calificate și lucide. Se cade parcă prea ușor în cursă prin preluarea unor tipare de clasificare care s-au întins ca o pecingine.

Ca să sporesc nedreptatea și ca să dau temei dreptei sale uimiri, mai evoc un episod, aparent tot atât de minor. Același Z. Ornea, care a închinat un excelent studiu monografic lui Titu Maiorescu, nu pregetă în rubrica sa din *România literară* să ridice în slăvi eficacitatea arbitrajului propus și decis de ctitorul Junimii în postura de prim-ministru al României și strateg al războiului balcanic, încheiat în 1913 cu anexarea unei părți a teritoriului Bulgariei. Răzbate aici un fel de a judeca răspândit în ultima vreme prin care se reduc stufoasele evaluări la un unic și exclusiv criteriu: împlinirea năzuințelor

Nu puțini cercetători străini, care s-au apropiat cu simpatie de civilizația și cultura română, au sesizat un fenomen curios la istoriografii autohtoni, subsumându-l unei deformări «autiste». Nu pare să existe, afirmă ei, o preocupare pentru judecarea globală a lucrurilor, în amplitudine și diversificare...

autohtone, încuviințate oricând ca legitime, fără a se aminti drepturile indiscutabile de care beneficiază și alții.

Pe aceeași scară, a devierilor de la o calmă cumpănire a lucrurilor, devieri intrate în uz cu aparența firescului, aș mai putea furniza o sumedenie de exemple. La prima vedere, un cititor cusurgiu mi-ar putea reproșa că m-am îndepărtat mult de cartea lui H.-R. Patapievici, că paranteza a căpătat dimensiuni exagerate. În realitate cred mă aflu în miezul dezbaterii provocate de volumul *Politice*.

Ce au oare asemănător pildele dispartate de îndărătnicie în eroare deshumate până acum? Nu puțini cercetători străini, care s-au apropiat cu simpatie de civilizația și cultura română, au sesizat un fenomen curios la istoriografii autohtoni, subsumându-l unei deformări „autiste”. Despre ce e vorba? Nu pare să existe, afirmă ei, o preocupare pentru judecarea globală a lucrurilor, în amplitudine și diversificare, dincolo așadar de un orizont al frontierelor strict indigene. Aproape toți autorii români de sinteze asupra evoluției

societății se opresc, stingheriți și chiar fără curiozitatea de a intra, în fața porții care indică sfârșitul perimetrului local familiar. Se reduce totul la un spațiu egocentric, focar al curiozității și al obsesiilor până la o fixație fanatică. Fenomenul se poate identifica și în sfera diurnă a publicisticii din țară. De câte ori nu ești frapat, la citirea presei, de procedeu nediferențiat - ostentativ de elementar! - de a aprecia (respingând sau acceptând) pe protagoniștii arenei politice universale în funcție de o unică măsurătoare: Ce efecte au vorbele și actele lor asupra destinului României? Nu mă pot abține să nu reproduc câteva din aceste comprimări în etichetarea unor personalități, procedeu care șochează prin ușurința cu care se aruncă peste bord tot ce e considerat lest. Prin urmare, iată cine sunt actorii scenei mondiale: **Elțin**? Un urmaș încăpățânat al țărilor, care se întâlnește cu Clinton sau Kohl numai pentru a împiedica admiterea țării noastre în N.A.T.O.; **Lebed**? Un general înfumurat, care a condus armata a XIV-a, cea care a curmat războiul din Transnistria; **Gyula Horn**? un politician viclean, care se face că sprijină veleitățile

legitime românești spre a pândi momentul prielnic ca să revendice fără rușine retrocedarea Transilvaniei; **Mitterrand** și **Chirac**? Doi promotori fervenți (egali până la condundare) ai cauzei autohtone, stăruind în favoarea redutei francofile din Sud-Estul Europei. Nu supără aici atât concentrarea

atenției asupra obiectivelor de interes major ale patriei (firesc de justificat!), cât îngustarea grosolană și retezarea cadrului de cuprindere, eliminându-se tot ce e considerat încărcătură inutilă, fie ea de ordin continental sau planetar.

În lucrările unor comentatori străini (vezi volumele semnate printre alții și de Catherine Durandin) a fost studiat tipul amintit de „autism”. S-au descifrat motivele abordării extrem de parcelate a obiectului de cercetat, abordare care nu ține seama de fizionomia complexă a unui secol multiform prin rețeaua sa de factori interdependenți, deloc reductibil la o singură dimensiune, chiar dacă e național-locală. „Autismul” a fost raportat la teoriile în modă, răspândite prin gazete și reviste bucureștene, după care România e o „victimă”, un „șap ispășitor”, un pion sacrificat în combinațiile cinice ale marilor puteri. Se efectuează în acest fel un transfer de răspundere, este propusă o absolvire și o consolare pentru ratări sau rătăcirii iscate în cea mai mare măsură de propriile greșeli.

viorel mirea

Poveste medievală

Lordul cum trecea prin casta unei mănăstiri și
basta

ce ținea regina-nchisă, dar că nici regină nu-i
- n-ar fi trebuit să spui -
căci de frați pedepsită e de anișori vre-o doi,
tinerețea-i fiind în toi,

neam de roi
și trup de soi -
lordul cum veni la pasul calului medieval
(care pas e tot de cal)
auzi că i se pare un așa de sunet aur
că și grabnică-i zvâcnește scurtă ceafa lui de
taur

ori. I'm sorry, de centaur
și așa-ncepu năpasta:

„O, my love, my love, dă-mi mâna,
o, my love, dă-mi mâna ta
care seamănă, cu seamă -
seamănă cu-o peruzea!”
Așa zise ea regina,
zise ea regina ea,
care vai acuma vai a -
cuma stareță era!

O, și love-ul i se-ntoarse ca și soarele-n minut
și ca luna-n lună plină și ca steaua-n locul
sterp

aprigă, lucire mută, ochiul său își potolea
frigăciunile de erp,
cum privea așa spre dânsa ca și lancea către
scut,

cum cicoarea spre năut
iar înspre hulub un vult
în imaginațiune praf și spulber prefăcea.

Stareța (dar și regină!) striga „o, my lord, my
lord,
nu mă mănăstirii lasă, dă-mi tu mâna, ia pe-a
mea

fie cât o fi de grea,
dă-mi tu mâna, na pe-a mea”
și my lordul se întoarse la fereastra unde sea,
seara unde la fereastra-i se întoarse el, my
lordul,

- n-a fost pic în ea de seară, gust de boască da
fiordul,

na și drace, ca să vezi
el dădu pe a lui mână contra mâinii cea a ei
rău zburară stele verzi
chiar în lacrimi de-n măicuțe cât și-n ochiuri
de'n femei.

Apoi după asta frate
s-a suit pe cal regina
stareță ori ce-o fi fost -
el în față ea și-n spate
sau chiar altfel de e-n rost,
azvârlindu-și brăcătura, numele și obiceiul
ca să iar regină fie
peste mie, peste ție,
lordul tot îi da ca prostul că-l așteaptă-acasă
cina

însă drobadorul nostru ce folos că nu mai știe
înflorit cum era teiul
iară noaptea golăciune,
tinerețea-tinerețe, slăbiciunea-fortăciune

și așa de pe-ndelete și departe ce-a fost natul
nu se știe de nu cumva pe-acolo măi frățioare
să nu le fi fost, mira-m-aș, ca și altora păcatul.

Dacă nu, i-a luat-o altul!

Jackie

- A cui este Jackie, calule, măi, pălăria
aia cu fluturi și cu stele pe ea?
- Stăpâne, my lord, mi-a dat-o Maria
cea dulce-cinesă și libovnica mea.

- Dar Jackie, măi Jackie, de unde ți-e ceasul
cu vulturii timpului săgetându-mi câmpia?
- Stăpâne și sire mi-l dete necazul
când nu știam ora s-o recit pe Maria.

- Și ochii cei bleauri de bandit și de pește
de unde ți-s ochii, măi Jackie și cal?
- A, ochii, făcea-ți-s-ar gura de clește,
mi-i dete libovnica mea la un bal!

- Ah, Jackie tu porc și netrebnică rudă
tot urma la muncă în raport cu simbria
sângele ochilor seca-ți-s-ar, Iudă,
au nu cumva diavole mi-o suflași pe Maria?

- Măi domnule, dragă, fii civilizată
ori nu cumva limba ți s-a dat în scandal
sau mă nevoiești oarecum la mezat
adică nu mai fi chiar așa animal!

- Măi calule, Jackie, ai face tu bine
s-o lași pe Maria că-ți dau peste bot!
- Doar ani vreo treizeci o mai țin pe la mine
pe urmă stăpâne ți-o lăsa-voi de tot!

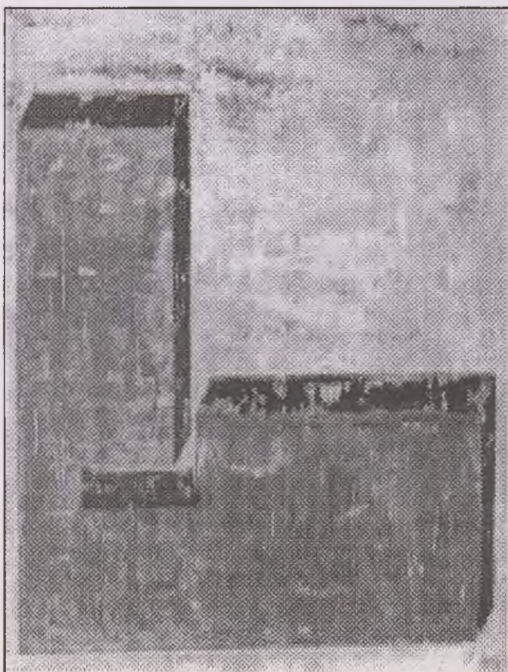
Cruciada copiilor

Lotrul cum bifase câmpul pe un lup de cal
ce-și are
și ajunse-n sat ce numele, ce numele i-l poartă
dă cu pumnul într-o poartă
ce de spart își are soartă
- o femeie fără margini stând pe prispă - așa
zări

dupe 4-5 copii
și strigă în ea „măi dodă, adă-mi vin și
demâncare
căci cu spada ți-oi plăti
sau de vrei
cu-o sărutare!”

Lăasă lucrul jos din mână ea femeia, ea femeia

și ca la o arătare tot se uită și se-nchină
„nu-ți vezi, măi, de drum, voinice și de cale,

vorba- ceea
căci bărbatul meu din câmpuri stă din clipă ca
să vină
și-o să-ți plângă mult de milă
lupul peste care ești..”

Ei dar nu e, ei dar nu e, nu e viața cum
dorești,
lotrului îi nebunise nu doar cap ci toată gura
și urla „taci măi femeie, dă-mi din tine
beutura
că pe Dumnezeii mă-tii dacă nu mi-o s-o
pățești!”

și gonea pe lup călare orătăniile-n curte,
sabia-i lucea în dreapta iar în stânga lui
nimic -

4-5 copii-n tindă ce frumos tăceau chitic
și cu mâinile pe aer se mai ce se mai jucau
peste față își dădeau
fără frică la voinic
peste fața de copil ei se loveau.

„Dați-mi vin și demâncare!”
tot răcnea ca apucatul
de se dezlipise satul
și încet prin univers o luase,
lotrul alergând prin curte dupe sfinte orătănii
mai de prețuri decât case
niște mult mai pricajite slăbănoage de găin-
două sferturi din vecini
lătrau câinii ca la urs
ca să muște ei în lotru nu și-au lanțul de ajuns
numai că trăgând ca boul unul chiar își rupse
lanțul

altul pe după fereală slobozit e de copii
și deci nene să te îi
că de-acum începe danțul
stai așa numai o clipă
mai aproape să mă trag
ca să văd pe cei copii de ce mi-e drag
cum cu mâna lor a mică dau cu pietre
sar cu boate
fiecare cu ce are
oarecine din ce poate
dete lotrul zburătoarei drumul ca să
se-ncontreze

uitătura lui cea reauă sparge geamur'le la
casă,
smulge lâna de pe furcă, ea femeia de mai
și tot stă-n îndoitură să-i dea-n cap ori să-r
dea-n burtă

ascuțișul de din fus
hale-hale, câinii latră și un praf adânc se face
timpul șade ca pe ace,

viața mușcă ea din trântă -
lotrul se rotea cât ceasul și tot răsucea din
spadă

lupul dinți ce mari și-arată
o și grea sperietură ne fac oasele încoace
multă de pe ele carne mută se desface
dar copiii ce să știe îi tot dau cu pietre-ntruna
se holba pe ceruri luna
în amiaza zilei mari
care tot știa de frica lotrului cel barbaros
mușcau câinii de pe os,
cum se minunau cu toții sfinții de prin
călindari

Doamne că se-ngroașă gluma
după cum femeia da din furcă
ieși-nvârtejit călare pe lup dintr-a curte lotrul
ochii-n cap i se încurcă udă-i pielea ca de
curcă

face-se privirea nod
și în loc să-și ia-n spinare graba și s-o taie-n
codru
se împleticiră-n fugă și căzură de pe pod.

Când trecu pe-acolo satul, zise „Măi, da ce
netot!”

Iar copiii către mă-sa:
„ce păcat că asta-i tot!”

EXISTENȚA, ÎNTR-O FISURĂ ILUMINATĂ

7 iunie

* Avenue Montaigne. Înainte, frica de puterea politică. Acum, „inconfortul” provocat de un patron care seamănă foarte bine cu un activist de partid. Indignare și greață! Continui să citesc și să scriu pe ascuns, „sub tejghea” și în fața celor care circulă prin ușa pe care o deschid cu o singură apăsare de deget. Contactul cu realitatea?! Un buton pe care îl ating automat. În rest? Lectura și Scrisul ca evadare și provocare...

* Nu! Nu sunt de acord cu Cioran care spune: „C'est moi, rebut des Balkans”. O să rezist în pofida oricăror umilințe pentru a transforma acest dezastru într-o revelație a destinului care precede existența! Trăiesc de pe acum acea clipă de triumf... exact contrar unui „rebut”.

9 iunie

* „Esprit”. Reuniuni, dezbateri, contacte interesante, cărți..., exact mediul care mi-a lipsit în țară. Uneori, nici nu pot să realizez șansa de a lucra la această revistă (independentă) înființată în 1932 de Emmanuel Mounier, „părintele” curentului filozofic **personalism**.

* Exerciții de memorie. Primele imagini. Eram copil, bolnav, sau îmi fracturasem clavicula jucându-mă pe un scrânciob. Stăteam lungit în pat. În cameră era întuneric. Crucea luminată din turla Catedralei Sfântul Ion (Ploiești) își trimitea razele ei până în cameră și strălucea în fereastră.

Eram singur și priveam o cruce luminată.

* Creșd că exilul era înscris în codul meu genetic. În 1971, când fratele meu a plecat cu soția lui la Geneva, mama mi-a spus: „Și tu o să pleci cândva”. „Nu! i-am răspuns eu. Un viitor nu-și părăsește limba și țara în care s-a născut”. Am făcut tot ce a fost posibil să-mi respect „crezul și credința”. În 1985 m-am întors de la Paris, chiar dacă știam că urma să apară la Editura Albin Michel romanul **Al doilea mesager**.

În 1987 a trebuit... totuși să fug din România.

Mama a avut totuși dreptate. Eram predestinat la exil.

* Când cineva urlă în tine, când îți vine să plângi, cum să supraviețuiești în dezastru?! Cum să găsești luciditatea și răceala raționamentului salvator?! **Scriind!** Un scriitor este un specimen sfâșiat de contradicții, infatuat și ieșit din „condițiile naturale”. El se lansează într-o aventură unică și se eliberează de suferințe, umilințe și remușcări „vomând” secretele lui și ale celorlalți.

Scrisul ca remediu, salvare, revanșă și provocare. Scot limba și dau cu tifla în fața hidoasă a suferinței... scriind **Dimineața unui miracol**.

12 iulie

* Tout un peuple muet se lève dans mes phrases”. Saint-John Perse.

* O să plecăm în curând în Grecia. Anul trecut eram la Vama Veche. Mă vizitau prietenii și ascultam la Radio Europa Liberă „periplul evadării” lui Dorin Tudoran. Acum mă pregătesc să văd Atena și Delfi.

* Am o singură datorie: să înțeleg oamenii și să nu-i judec.

* Oroare și eroare! Delir și exasperare!

Și totuși... suferința morală și intelectuală

este o prostie. Invasia iraționalului și a durerii trebuie să se lovească de un principiu existențial care să se transforme într-un „eroism al rațiunii” (Husserl).

Nihil est sine ratione!

14 iulie

* Ziua Națională a Franței. Căderea Bastiliei - 1789. Străzile invadate de oameni. Jocuri de artificii, muzică, dans pe străzi... Privesc spectacolul dar nu mă emoționează. Încă nu a devenit „sărbătoarea mea”...

* Hierogamie = mitul bărbatului, al femeii și al iubirii.

Hierofanie = apariția sacralului în profan.

Eu mă aflu în plin profan și indiferență. Aștept manifestarea sacralului!

* Visul exilatului. Visez că sunt în țară și nu mai pot să plec. Mă trezesc din somn tipând.

* Sunt foarte curios: ce voi realiza peste șase luni? Peste un an? Ce o să răspund la întrebările: „Ce ai făcut cu sufletul tău?! Ce ai făcut cu viața ta?!” A meritat oare acest sacrificiu? Știam că o să mor... dar nu bănuiam că o să mor cu ochii deschiși, iar acum asist la propria mea moarte-înviere.

Continui să scriu la romanul **Dimineața unui miracol**. Poate pentru că aștept... „miracolul înfăptuit”.

17 iulie

* Detest sentimentalismul! Poate este singurul lucru pe care îl urăsc cu adevărat. Este o lipsă de inteligență și de primitivism.

Mă detest și mă urăsc!

* Oamenii se împart în cei care urăsc și cei care nu pot urî. Din a doua categorie fac parte puțini. Majoritatea se urăsc până la a urî ura: insuportabilitatea fizică, antipatia, concurența, competiția, infatuarea, respingerea... Toate au căpătat denumirea de **violență**, dar care are la bază tot ura. Agresiunea este un instinct ce ar trebui pus alături de instinctul sexual sau cel al foamei...

Învăț să urăsc! Să mă apăr fără să urăsc! Sau poate mă înșel. Și eu sunt ca toți ceilalți... poate doar mai conștient, și nu-i dau brânci celui din fața mea...

21 iulie

* Adevărul este un risc pe care nu și-l asumă decât puțini oameni.

* Halucinație! Senzație de halucinație!... Dar nu uita **IRONIA, UMORUL, DETAȘAREA, RĂBDAREA și SENINĂTATEA**... La seninătate nu ajunge decât cel care a „depășit pragurile”, și-a incendiat prudența și și-a dat foc instinctului de supraviețuire.

* Cum ai fi trăit „acolo” cu gândul că n-ai încercat „aici”? Proba trebuie parcursă: „ritualul de trecere”. Destinul este „scris” anterior

vieții și tu nu faci altceva decât să te îndrepti - din proprie voință - spre destinul asumat lucid. Esența precede existența! Iar tu trăiești acel „anterior” deja trasat...

Existența într-o fisură iluminată!

* Am intuit de când eram adolescent că salvarea nu o pot găsi în „celălalt”. De atunci îmi zgârii coaja, scobesc cu creionul în mine și încerc să descopăr „substanța”: parte invulnerabilă și trainică ce poate să mă conducă de la o zi la alta, fără dependență morală și afectivă de cineva - sau cât mai puțină dependență - și care să nu-mi dea senzația de superficialitate și instabilitate permanentă. A nu fi condiționat...

Țintuiesc în cuie o frunză pe ape...

24 iulie

* Primele amintiri.

Fratele meu, Adu, venea la mine și la mama în fiecare duminică. De cum îi auzeam glasul începeam să cobor în goană scările. Țipam de bucurie amândoi, apoi ieșeam în curte... Ne jucam până la extenuare. Uneori ne jucam și cu vârul nostru Sorin care locuia la parter cu familia lui. În curte era un teren de tenis. Acolo făceau sport ofițerii germani. În pauză ne dădeau bomboane de ciocolată.

Deci... era prin 1941-1942. Și eu aveam vreo șase ani.

Seara, când fratele meu Adu trebuia să plece „la tata”, plângeam amândoi cu disperare. Mereu în „ruptură”, de când eram copil...

* Nu pot să-l uit pe ofițerul de grăniceri de la Vama Veche care m-a lovit cu pumnul în cap. Mă plimbam pe malul mării. Depășisem puțin „zona de frontieră”. Deodată, am văzut un soldat

dat călare îndreptându-se spre mine. În spatele lui îl urma un pluton de soldați însoțiți de câini lupi. Când au ajuns lângă mine, unul dintre ei mi-a spus să mă lungesc la pământ. Apoi „m-au luat la pichet”. „Ai avut noroc, băi, că n-am pus câinii pe tine! mi s-a adresat un soldat. Te-ar fi sfâșiat ca pe-o otreapă!” Ajuns la pichetul de grăniceri, ofițerul m-a întrebat: „Ce făceai acolo, bă?!” „Mă plimbam!”, am răspuns eu și imediat am primit un pumn în ceafă. Am amețit. M-am trezit urlând: „Sunt scriitor! Sunt scriitor!” și încercam să mă apăr de pumnii care se îndreptau spre mine.

„Ești pe mă-ta!...”

* Mă aflu mereu în bucuria de a fi scăpat de „acolo” și imposibilitatea de a fi „aici”. Acolo eram rupt de un mediu ostil și străin, aici sunt străin de un mediu străin, fără să fie ostil. Sunt suspendat! În vid! Știu că timpul va vindeca totul dar nu știu... cum „să nu mai doară?!”

Mă aflu mereu între bucuria de a fi scăpat de «acolo» și imposibilitatea de a fi «aici». Acolo eram rupt de un mediu ostil și străin, aici sunt străin de un mediu străin, fără să fie ostil. Sunt suspendat.

CU STILUL CA UN STILET*

N-avem cum să nu-l credem pe cuvânt pe Constantin Ardeleanu când ne spune la pag. 5 a cărții sale „Tragere de timp” că e vorba de „literatură de sertar”. Deși unele aduceri la zi ar exista, mai ales în textul „Exceleța voastră”, mult prea vitriolant chiar în condițiile actualului cod penal, oricum apt să declanșeze un scandal diplomatic între București și Lagos. Noi n-am dorit decât să semnalăm că cele trei părți ale cărții (fiecare focalizând alt subiect - culisele fotbalului, înainte ca Steaua să fi cucerit CCE - 1986, - culisele diplomației, - culisele vieții sentimentale ale vârstei a treia) rezistă împreună sub egida unui liant numit ironie, manifestă în toate dozele și nuanțele ei, de la umor, satiră până la șarjă cordială, persiflare, sarcasm, grotesc absurd. Ironia pare a fi pentru C. Ardeleanu la **faculté maîtresse**, grila felului său de a privi și decoda viața personajelor. Scrisul îi este mereu supravegheat de ceea ce francezii numesc „esprit moqueur”, în virtutea căruia fraza devine ductilă, dinamică, surprinzătoare printr-un surâs când febril, când incisiv. Profesia de bază a autorului este cea de diplomat economist, fapt pentru care proza „Exceleța voastră” n-are cum să nu fie mai suculentă și chiar scandaloasă, datorită tocmai experienței directe. Un hobby mărturisit al autorului este fotbalul și gazetăria aferentă, ceea ce subsemnatul nu le are... Încât viața și cariera lui Gil Topolog, relatată alert și cu detașată simțire de C. Ardeleanu, nu ne-au cucerit. Deși, ca români măcar, ar fi trebuit să vibrăm pe parcursul grandorii și decadentei fotbalistului Gil, aplaudat pe Wembley, devenit statuie în mărime naturală la Caracas. Întrebarea e dacă a existat într-adevăr un fotbalist cu acest nume...

Ambasadorul Marin Chivu, expert în zootehnie, sosește la postul său din Lagos. Prilej pentru autor de a semnală ciudățeniile din capitala Nigeriei, ca de pildă furtul pe străzi, în autobuze și nu numai: «Soția și fiica ambasadorului belgian au fost jefuite și violate (deposedare și posedare) pe când His Excellency frecventa un dineu la care nu putea lipsi. Hoții au ignorat pur și simplu inviolabilitatea unei persoane cu statut diplomatic. În rest, localnicii sunt deosebit de politicoși, din maestre, stăpâne, pronunțate „masta”, în loc de „master” nu te mai scot.» În condițiile în care Lagosul este cel mai scump oraș din lume și corupția un fel de sport național, reprezentanții României trag din greu la table și la intrigi, neuitând să promoveze imaginea etnofolclorică a țării, de la portar până la plenipotențiar. Glume groase, grobiene pe măsura C.V.-ului personal, atestă calitatea morală cu totul îndoielnică a membrilor

Ambasadei Române la Lagos, ce-o duc într-un vodevil de înscenări, fudulie și lașitate, în exoticul dar prielnicul fundal african.

ROMANUL DISIDENȚEI BOVARICE

Faptul că angelodemonicul scriitor ieșean Luca Pițu semnează prefața acestui roman* nu declanșează automat complexul subsemnatului. Dovadă că nu ne vom sfii să cităm anume fraze din eseul domniei sale, aproape un pretext la scrierea Magdei Ursache, intitulat „Reîntâlnire cu lumea lui «ca și cum»”. Nu alta decât lumea protagonistei Liei Alexianu, trăită și repovestită de-a lungul a trei decenii și mai bine, „ca și cum” ar fi fost reală. Noi preferăm să credem că unele potriviri, corespondențe și fapte din viața personajelor Magdei Ursache, începând cu biografia Liei și terminând cu fauna de la Institutul, Universitatea sau redacțiile ieșene, sunt pure și aleatorii coincidențe. Credem că, dincolo de plățirea unor polițe, contează eliberarea mărturisitoare a narațiunii... „Firește, cine mărturisește se și mărturisește. Drept care o întrebare se pune mintenaș. Aceasta: ce strategie folosește auctricea pentru a (se) mărturisi?”, se întrebă, în stilul său inconfundabil-savuros, Luca Pițu. Magda Ursache, ca și impenitent filolog, n-are cum să nu aspire spre maniera **autorului total** și consumat, temperat doar de rigoarea intermitențelor inimii. Mai multe fire epice înaintează, intersectându-se când și când, într-o povestire ce pare să se hrănească din sine însăși. Dar mai ales dintr-un imens bagaj cultural la autor, dispeccerat discret, cu subtila ironie a inițiaților. Faptul că aproape fiecare fir epic poate fi suspectat ca aparținător de altă carte (romanul Liei și al lui Ștefan, romanul de familie, romanul redacției, romanul cabalei de la Institut, a cărei victimă, Lia ș.a.m.d., romanul inteligenței ieșene post-decembriste) nu deranjează atât de mult încât să nu observăm strădania autoarei de a scrie frumos, de a oferi partituri aproape calofile, de a câștiga pariuri cu colegii săi de generație. De mare bun simț ni se pare îndemnul aceluiași Luca Pițu, el însuși personaj al romanului sub numele conspirativ Dinu, de a citi „Astă vară

Ironia și comicul! onomastic și de moravuri atinge cota sarcasmului în „Vârsta a treia.. și ultima”. C. Ardeleanu dinamitează toate schemele de limbaj semidoct și lăutăresc, ce în scrisul unor oameni în vârstă, căzuți în mintea unor copii erotizați, capătă amprente delirului comic. Dacă între tristețea amară și a muri de răs nu-i decât un pas, nu pregetăm să-l facem, supravegheați de stilul ca un stilet al unui scriitor veritabil. De care sigur vom mai auzi.

* Constantin Ardeleanu. *Tragere de timp*. Buc., Ed. „Amurg Sentimental”, 1996, 194 p.

n-a fost vară” „ca pe un document existențial, sociologic și îndeosebi ca pe o narațiune mai mult ori mai puțin „pură”, însă alertă, vivace, petulantă”. Depășind prin ereditate (paternă), cultură și temperament datele melodramei, asumat de personajul Tan'Clara, exorcizând labilitatea epicului incontinent cu care autoarea polemizează cordial, Lia Alexianu nu are parte de o nefericire atât de mare încât să-și atingă idealurile: marea iubire, desăvârșirea în planul vocației sau al profesiei etc. Lia nu are darul gesturilor definitive, nu este aptă să determine modificări de destin sau o nouă ordine în ierarhia morală a vremii. Ea întrușipează genul de femeie retractilă, ce induce celorlalți propria nevoie de protecție sau de evadare/surghiun în altă realitate decât cea prezentă. Ca de pildă lumea începutului de veac românesc sau a iluziilor artistice, în a căror consistență crede și se ejectează voluntar în momente de maximă agresiune ale istoriei contemporane. Lia rămâne o învinsă care, neavând tăria morală a tatălui de a se sinucide (încolțit de rinoceriana comunistă a anilor '50), preferă postura de spectator și comentator ironic al devălmășiei traumatizante din „Epoca de Aur a tovilor Dej & Ceau”, și, în fine, cea de cronicar sarcastic la „Epoca de Argint, plasată sub vocabulul Cucuvaiei ot Cotroceni”. Lia face parte dintr-o tipologie a disidenței/rezistenței bovarice, imaginația și creativitatea sa certă oprindu-se la nivelul negației ironice și livești. „Astă vară n-a fost vară...” este o carte ce confirmă în Magda Ursache un autor învățat, versatil proteic, ce-și îngăduie veritabile performanțe în arta de a eterniza nuanțele vieții personajelor. Și ale culorilor timpului în martelante exerciții de stil și singurătate.

*Magda Ursache. *Astă vară n-a fost vară*. Iași, Institutul European, 1996, 370 p.

FANTASTICUL, CONTEMPORANUL NOSTRU

de ROXANA SORESCU

Ilina Gregori, profesoară la Institutul de Filologie Romanică de la Freie Universität, Berlin, doctor în filosofie cu o teză despre Fenomenologia limbajului la Merleau-Ponty, susținută cu Walter Biemel, autoare a unor incitante studii despre literatura fantastică și onirică românească - Eminescu, Ion Luca și Mateiu Caragiale, Blaga, Bănuțescu, Țepeneag, Blandiana -, publicate în Germania, Franța, Olanda, a tipărit de curând, la Editura DU Style, o carte curajoasă și rafinată, subtilă și amețitoare, despre Povestirea fantastică.

De solidă formație universitară germană, Ilina Gregori începe prin a-și delimita terminologic subiectul, prin definirea cuvântului fondator: se va ocupa de **fantastic** în sensul specific literar, marcat istoric, al cuvântului și nu în sensul lui general estetic. Limba română nu posedă, deocamdată, o terminologie care să separe nuanțele, precum limba germană sau limba franceză, unde **das Phantastische, le fantastique** desemnează termenul general, pe când **die Phantastik, la fantastique** delimitează o modalitate concretă a discursului literar, căreia autoarea îi conferă atributul de **gen literar**, argumentându-și opțiunea. Ea va obține un model abstract al acestui gen, care există, ca oricare altul, numai pentru a fi încălcat cu fiecare dintre realizările sale concrete, care se pot grupa totuși, pe baza unor caracteristici comune, într-o familie de opere. Cea dintâi dintre acestea ține nu de structura operei, ci de structura cititorului care, în momentul lecturii, este constituit de o anume configurație mentală, care îl face să caute causalitatea faptelor și a căroră este pusă într-o succesiune logică, rațională, explicabilă științific. Literar, acest orizont de așteptare corespunde în general discursului realist, cu regulile lui latente pe fundalul conștiinței niciodată inocente. Pentru ca cititorul să poată șovăi în plasarea evenimentelor într-o ordine logică sau într-una care îi sfidează logica, înspăimântându-l, (satisfăcând astfel definiția dată fantasticului de Tzvetan Todorov), el trebuie să se plaseze de fapt în două orizonturi de așteptare: unul care ține de mentalitatea comună (căci ceea ce este fantastic pentru european, poate fi perceput ca firesc de african sau de sud-american - de unde realismul magic), altul care ține de convenția unui anume tip de literatură, construită pe ipoteza lumii inteligibile rațional (satisfăcând astfel conceptul de „Sitz im Leben” vehiculat de Hans Robert Jauss). Bref, „Sans réalisme point de fantastique”. (Jean Fabre, **Le miroir de sorcière. Essai sur la littérature fantastique**, Paris, 1992 - dau aceste date întrucât ne aflăm în fața unei lucrări nedespuiate încă de responsabilii noștri cu circulația ideilor). Situat la granița dintre două lumi - ale gândirii, ale discursului literar - fantasticul este o provocare la adresa „spiritului normativ-autoritar”, cu care întreține o relație ambiguă, subminându-l sub aparența respectului. „Această tendință estetică **inortodoxă, ilimitată, transgresivă** - conchide autoarea - face parte din moștenirea romantică, inalienabilă, a familiei fantasticilor”.

Ipotiza Ilinei Gregori este că fantasticul nu

înseamnă numai șovăirea între două explicații posibile, ci contactul cu o altă lume, rămasă inexplicabilă: „Perplexitatea care a pus stăpânire pe cititor și persistă tenace și după încheierea lecturii conduce, după părerea mea, la concluzia că fantasticul este altceva decât un **discurs normal** despre niște **evenimente anormale**. El ni se prezintă ca un discurs în sine insolit, distorsionat, suspendat, în măsura în care rămâne finalmente **de neînțeles**. În povestirea fantastică narațiunea ca atare pare a intra în criză, instituindu-se ca exemplu al unui eșec: epifanie a «ordinii Celeilalte», istoria supranatural-ocultă - **de-povestitul** - constituie polul zadarnic de referință al unei «reprezentări» narative imposibile în limitele realismului”. (p. 48)

De unde, o reacție afectivă la contactul cu alteritatea impenetrabilă: de la frică la groază, fără însă a face din „fantasticul negru” unica posibilitate de manifestare a genului, care poate cunoaște și o variantă senină, „bleu”. Răspunsul psihic la contactul cu fantasticul este sentimentul „straniului neliniștitor” - **das Unheimliche** -, concept central în gândirea lui Freud. Mai mult, după „incertitudinea intelectuală”, după „sentimentul straniului neliniștitor”, textul fantastic „își antrenează destinatarul într-un joc hermeneutic «unfair» (după Freud), creându-i dificultăți în privința codului de recepție”.

Textul fantastic presupune, după Bellemin-Noël, autor fundamental în analiza raportului dintre subconștient și text (**Interlignes. Essais de textanalyse, Biographies du désir, Vers l'inconscient du texte, Psychanalyse et littérature**) existența **fantasmei**, „scenariu imaginar în care subiectul este prezent și care simbolizează, într-o manieră mai mult sau mai puțin deformată de procesele de apărare, împlinirea unei dorințe și, în ultimă instanță, a unei dorințe inconștiente” (Laplanche, Pontalis, **Vocabularul psihanalizei**).

Fantasma este scandalul din inima textului. Prezența ei îi modifică acestuia structura și determină distorsiunile recepției: „Această **apariție** are drept urmare «dedublarea narațiunii»: procedeele tipic fantastice - «narratorul reprezentat» și corelativul său, **la mise en**

abîme a povestirii - răspund nevoii logosului narativ de a se deschide Inteligibilului. Protagonistul - victima evenimentelor insolite-înspăimântătoare - și naratorul sunt de fapt două fețe ale unui unic personaj, două componente ale aceleiași eu ajuns în fața fantasmei: ca erou, el o trăiește în toată monstruoșitatea ei, ca martor sau cronicar, dimpotrivă, el se străduiește s-o domesticească și s-o domine, s-o aducă (și reducă) prin arta povestirii la ordine. /.../ Conflictul dintre instanțele eului se manifestă la nivelul limbajului ca o stranie, nedorită și dureroasă dedublare («fantasmagorie», în terminologia criticului): pățaniile extraordinare sunt prezentate în parte logic-coerent, în parte spontan-emoțional, confuz, lacunar - duplicitate care provoacă și incertitudinea în legătură cu statutul funcțional al naratorului: întâmplări quasi-realiste, supuse regulii verosimilității?, sau simple fantezii, elucubrații, emanații delirant-onirice?” (p. 66). Și totuși, observă pe bună dreptate Ilina Gregori, fantasma - „întoarcerea refulatului” - nu generează numai texte fantastice, ci subintinde întregul domeniu al imaginarului. Situațiilor dilematice, întrebărilor fără răspuns - căci ar fi ridicol să schițezi răspunsul într-un singur registru la neliniștile provocate de o literatură a dublului sens - autoarea preferă să le ofere nu soluții general valabile, ci soluții concrete, aplicate unui text anume. Analiza povestirii lui Balzac **L'Auberge Rouge** (din ciclul **Études philosophiques**) și a narațiunii **L'Intersigne** de Villiers de l'Isle-Adam oferă două tipuri diferite de rezolvări: o socio-psihocritică cu inserția elementului vizionar, romantic, în social - la Balzac; o dublă temporalitate - timp istoric și timp mort, stagnant - corespunzând unei duble structuri narative - povestire și poem în proză de tip simbolist - la Villiers. Psihanaliza personajelor, făcută cu bisturiul cel mai fin și pe temeiul unei gândiri analogice și asociative cu totul remarcabile, ar putea servi de model chiar și celor neinteresăți de fantastic în mod special.

În fine, cea de a treia parte este consacrată esteticii „post”-iste, care s-a grăbit să îngroape, odată cu modernismul, și categoriile estetice care l-au caracterizat. Trei povestiri de André Pieyre de Mandiargues dovedesc că tipul de narațiune fantastică este încă productiv, în expresie postmodernă („nebumnia” erotică manifestată în tendința de miniaturizare a partenerului). „În universul neo-fantasticului

erotist, voluptatea, și odată cu ea rușinea, încep la nivelul percepției elementare - și anume chiar în clipa violentă și minunată în care deschidem ochii pentru a vedea ce se întâmplă, ce este în jurul nostru. Hipertrofia privirii exprimată simbolic de motivul microscopiei

fabulos-halucinant sugerează că turpitudinea - ca și plăcerea, este diseminată în toate segmentele și funcțiile corpului, că de fapt corpul în întregime este «organul inavuaibil» de care vorbea Bataille referindu-se doar la sexualitate” (p. 202). Dezmembrarea discursului narativ postmodernist este văzută ca o consecință imediată, directă a disoluției eu-lui. Omul-personaj își simte corpul înstrăinat, „absorbit de un **Es (sine)** fără chip”, se pierde „luarea în posesie a trăirii”, **ipseitatea** (Paul Ricoeur), de unde sentimentul esențial al pierderii identității. În locul realizării prin personalitate apare realizarea prin tehnică - prin cunoașterea componentelor povestirii și a regulilor combinării lor, a gramaticii fantasticului în locul sentimentului straniului înspăimântător.

Fantasma este scandalul din inima textului. Prezența ei îi modifică acestuia structura și determină distorsiunile recepției.

«ȘOBOLANII ROȘII» SE ÎNTORC

de LUCIAN VASILESCU

Niciodată nu poți ști la ce să te aștepți de la o revedere. Cu un om, cu un loc, cu un film... Surprizele pot veni din ambele direcții: fie te descoperi îmbătrânit, tocit, obosit, fie bați de seamă că ai fost idiot (și te întrebi dacă ți-a trecut). Oricum, revederile sunt riscante. Pe unele le poți evita, pe altele, ba. Când te duci însă la cinema, de bunăvoie și nesilit, să vezi încă o dată un film pe care l-ai văzut cu ani în urmă, ți-o faci cu mâna ta. M-am încumetat la o astfel de lucrare pentru a revedea filmul lui Florin Codre - „Șobolanii Roșii” -, reprogramat, într-o versiune re-montată, la cinematograful „Corso”.

Îl văzusem la „Scala” sau la „Patria”, nu mai țin bine minte, și-mi plăcuse, în felul acela special în care îți place un film ale cărui imagini ți se mai proiectează, când și când, fără de voie și nici de știre, pe ecranul de dinlăuntru. Știu că la vremea primei întâlniri eram cam ciudat: credeam că gata, s-a terminat, că începusem o viață nouă, că trecutul e la locul lui, în spate adică, și că viitorul ne așteaptă, la scara istoriei, cu pâine și sare, blugi și banane. La vremea aceea, filmul lui Codre părea a fi un foarte izbutit „proiect de trecut”. Acum, la cea de-a doua întâlnire, „Șobolanii Roșii” s-a arătat a fi un la fel de izbutit proiect de prezent, ceea ce înseamnă că, vreme de șase

ani, cât nu ne-am văzut, filmul a fost un (tot izbutit) proiect de viitor.

Iar dacă lucrurile stau așa nu este doar „meritul istoriei tragice și grotești”, ci și al filmului însuși.

Florin Codre, artist plastic cu o foarte bună cotă internațională, a realizat „Șobolanii Roșii”, pentru care a semnat scenariul și regia, la 48 de ani, după cum el însuși mărturisește, „pentru a rezolva o problemă de comunicare”, pentru că a simțit nevoia de a se exprima „într-un limbaj mai puțin exclusivist”.

Despre film, numai de bine: istoric pre și post decembristă, interpretată de figuranții care suntem cu toții, de cascadorii, dublurile și cobaii care am fost, care suntem, care rămânem. Un trecut color și un prezent alb-negru: o îndrăzneală pe deplin justificată. Avertismentul din capătul genericului cum că personajele din film n-au nici o legătură cu... Aiurea! Securistul - Patron de agenție de turism, Procurorul-coadă de topor - Deputat, ceva, Senator, Regizorul artizan al marilor spectacole omagiale - Candidat cu poza pe toate gardurile. Avem chiar și o parodie de Cascador devenit o parodie de Om politic. Avem? Avem, n-am mai avea. În rest, aceiași: figuranții care suntem cu toții, cascadorii, dublurile și cobaii care am fost, care suntem,

care rămânem.

Greu de rezistat tentației de a îngroșa caricarele, de a-i face pe cei răi și mai răi, pe cei buni și mai buni. Florin Codre rezistă însă, păstrând proporțiile reale ale personajelor sale, ajutându-le astfel să fie plauzibile și credibile. Așa cum și sunt. Nu este deloc patetic Sculptorul (Lucian Nuță), personajul principal, atunci când „fuge” din țara-țărișoara lui, nici atunci când se întoarce, nu este deloc o prăpădită Diseuza (Tora Vasilescu) atunci când și-o trage cu Primul secretar pentru trei butelii și-o repartitie de casă, nici Primul secretar însuși (Ștefan Sileanu) nu este grotesc atunci când râgăie de prea multă băutură la propria aniversare, nu este teatral-eroic un Cascador (Șerban Ionescu) atunci când moare încercând să salveze un cățeluș, nu este jalnic alt Cascador (Bogdan Vodă) ajuns în scaunul cu roțile, Securistul (Florin Zamfirescu) este doar un oarecare securist, nu o întruchipare a „forțelor răului”, Regizorul spectacolelor omagiale (Dragoș Pâslaru) nu-i decât un pitic, Procurorul (Valentin Teodosiu) este eficient și vulgar, Parodia de cascador (Petrică Nicolae) este doar o parodie de om, Generalul-veteran (Valentin Uritescu) este un bătrânel simpatic și înțelept, deloc revendicativ, Femeia care e lăsată să moară pentru că nu vrea să mărturisească cine a ajutat-o să avorteze (Ozana Oancea) este un tragic destin cotidian, un fapt banal; în acest context Florin Codre este un regizor inspirat, cu „gesturi” sigure, exacte și expresive, iar „Șobolanii Roșii” este unul dintre nu prea multele filme românești cu care te întâlnești cu plăcere și a doua oară.

teatru

«LISISTRATA»

- UN SPECTACOL DE TOT HAZUL

de MARIA LAIU

Sigur, chiar și în zilele noastre destul de „ușuratică” trebuie să ai îndrăzneală sau măcar nesăbuintă spre a monta o piesă cum este „Lisistrata” după Aristofan pe scena unui teatru. Nota sa licențioasă poate „jigni” urechile mai „delicate”. Micile obscenități pot „nedumeri” ochiul obișnuit să vadă în artă doar frumusețea și armonia, pot „murdări” sufletele „nobile”.

Teatrul de Comedie și-a asumat acest risc „aruncând în arenă” mare parte dintre forțele sale artistice. Or dacă și noi vom reuși să depășim pragul prejudecăților de fiecă fel, vom putea recunoaște, în final, că acest proiect este nu doar amuzant, dar și alcătuit cu năstrușnică ingeniozitate. Mijloacele folosite de regizorul Grigore Gonța (tot el semnează și adaptarea piesei) pentru a excita râsul spectatorilor se dovedesc bogate și nebanuite, astfel încât îndrăznelile de limbaj să nu cadă, vreo clipă, în vulgaritate. Personajele comice se află pe muchie: nu recunoaștem, la ele, criteriile morale, dar nici nu le putem socoti amorale câtă vreme „serveșc” o nobilă cauză. Femeile cetății s-au plictisit să trăiască singure în timp ce soții lor „pierd vremea” cu „trebile” războiului. În acest context, Lisistrata - soția

unuia dintre cetățenii notabili ai Atenei - își adună suratele cerându-le să se asocieze la o conspirație menită să le readucă bărbații acasă. Le convinge, dar, să refuze orice mângâieri conjugale câtă vreme aceștia nu se vor hotărî să pună capăt războiului și să semneze pacea.

Acțiunea textului este condusă cu abilitate de autorul antic și pusă în valoare de către directorul de scenă printr-o progresiune dra-

matică. Fără a fi vorba de o creștere conflictuală, spectacolul ia forma unei cascade de invenții comice, reușind să țină în frâu atenția spectatorilor de-a lungul întregii desfășurări scenice.

Actorii, numeroși, interpretează mai multe personaje cu candoare și plăcere ludică, dând libertate absolută fanteziei creatoare. Gabriela Popescu (Lisistrata) și Virginia Mirea (Mirini) se remarcă în mod deosebit printr-un joc plin de aplomb, cu o energie bine strunșită ce nu ia nici o clipă forma cabotinismului ieftin. Cele două actrițe sunt perfect secundate de grupul tinerelor din care amintim pe: Dorina Chiriac, Oxana Moravec, Delia Narcea. Tinerii: Dan Tudor, Radu Bânzaru, Alexandru Pop - ies în evidență prin bucuria cu care dau viață unor roluri mai mici.

Se cuvine să spunem că din distribuție fac parte nume de prestigiu ale teatrului: Magda Catone, Silviu Stănculescu, Dan Tufaru, Dumitru Chesa, Gheorghe Șimonca - ce au acceptat să apară în roluri minore, înobilându-le, însă, cu profesionalismul lor recunoscut și stărnind, cu fiecare replică, un râs nestăvilat. Măștile (semnate: Dinu Carcalețeanu) sub care mulți își ascund chipul amplifică fericit hazul situațiilor. Scenografia (Nina Brumușilă) slujește ideea regizorală fără stridențe, decorul având un ușor iz de turtă dulce și culori de acadele.

Dansurile (Roxana Colceag) conferă vioiciune ansamblului, iar aranjamentul muzical (Dorina Crișan Rusu) își are rostul său bine definit în economia spectacolului.

În totul, „Lisistrata” constituie un punct de atracție într-o zi de duminică pentru cei lipsiți de prejudecăți, hotărâți doar să găsească, prin teatru, un mijloc de destindere.

O PIAȚĂ A MUZICII

de GRETE TARTLER

După statistici, 8 milioane de persoane din Germania sunt, într-un fel sau altul, active muzical. Meseria propriu-zisă de compozitori, interpreți, pedagogi, funcționari în domeniul muzicii n-o practică decât vreo trei sute de mii. Însă acestora le-au stat la dispoziție 23 de facultăți de muzică (majoritatea întemeiate în secolul al XIX-lea, cu tradiție în materiile „clasice”, dar având și domenii de studiu extrem de actuale, precum management cultural și muzical, jurnalistică și critică muzicală, muzică ușoară, jazz și muzică de dans, terapie și medicină muzicală, muzică militară, regie de teatru muzical, muzică electronică și pentru computer). Alte 65 de universități au secții de pedagogie muzicală; mai funcționează 11 conservatoare și academii de muzică, 9 institute pentru muzică bisericească, alte vreo douăzeci pentru formarea muzicală a teologilor, 50 de institute de pedagogie culturală, 40 de academii pentru perfecționarea profesorilor de muzică.

Spre deosebire chiar și de alte țări europene preponderent catolice sau protestante, Germania oferă și o foarte largă „piață

de muncă” în domeniul muzicii religioase. Bisericele au „stagiuni permanente” unde protagoniștii concertelor de orgă, meselor, oratoriilor (coriști, orchestrați) sunt plătiți precum omologii lor „laici”. Altă creștere a înregistrat cererea de terapeuți muzicali, de pedagogi, de lutieri acordori (la Berlin există o „școală de acordori” care se absolvă după trei ani). Inginerii de sunet, bibliotecarii muzicali cu diplomă (ca și vânzătorii de partituri sau instrumente, care trebuie să posede la rândul lor o diplomă în domeniu) găsesc de lucru oricând. Sigur că situația profesiilor muzicale depinde de rolul pe care societatea, politica financiară și culturală a unei țări o acordă educației culturale, culturii în general. În ultimii ani ea a început să depindă în egală măsură de inițiativa particulară, mecenat și îndeosebi de conermele de presă.

Srijinirea muzicii de către stat are o veche tradiție în Germania - datorată structurii federale, autodeterminării cultural-politice a orașelor și landurilor. Pe lângă cultura curților nobiliare, în orașe s-a dezvoltat o bogată viață muzicală burgheză. Constituția de la Weimar a

ridicat la rang de lege autonomia culturală, datorită autorității statului de a lua parte la cultivarea artei. Experiența centralismului dictatorial din timpul național-socialismului a determinat Germania, la întemeierea Republicii Federale, să reaccentueze importanța principiului federativ. Finanțarea artei și culturii e legiferată de constituțiile landurilor, care se întrec în a le acorda un loc de seamă. Astfel, articolul 40 al constituției Rheinland-Pfalz precizează: „Creația artistică și culturală trebuie promovată de stat. Produsele muncii spirituale, drepturile de autor, inventator și artist beneficiază de protecția și sprijinul statului. Statul va proteja monumentele artistice, istorice și ale naturii precum și peisajul. Întregul popor trebuie să aibă posibilitatea de a beneficia de bunurile culturale”. În 1994 s-au cheltuit per total pentru cultură 16 miliarde de mărci germane, adică 1,5% din PIB - ceea ce a situat Germania în fruntea promovatorilor oficiali. Particularii (fundații, Mecena și sponsori) au contribuit cu aproximativ 500 milioane DM - aproximativ 3 procente din promovarea de către stat.

E adevărat că nevoia de muzică se face în Germania simțită la toate nivelurile. Între elevii de școală, procentul celor care studiază muzica depășește în permanență 25%. Pe lângă „factorul uman” pe care îl reprezintă, muzica a devenit un real factor economic. Pe lângă tradiționalele domenii de comerț muzical (partituri, instrumente) a crescut, datorită răspândirii mediale, piața fonică - aparate, CD-uri, casete etc. Aceasta nu face decât să intensifice „climatul” muzical, contribuind la nevoia de muzică și deci la ridicarea continuă a nivelului cultural pentru toate categoriile profesionale.

lumea literară

OMAGIU UNUI CRITIC-ARTIST

Tara-i în fierbere (căldură mare!), lumea se schimbă pe zi ce trece (doar schimbarea am votat-o!), Victor Athanasie Stănculescu (alias, Picior de Ghips) își bea licorile la restaurantul U.S., numai noi, scriitorii (câți mai credem în literatură în aceste vremuri vitrege pentru cultură), continuăm să sperăm că mai e nevoie să scriem. Ne stimulează, din când în când, câte o veste bună. Pentru merituosii anului 1996 se pregătește ceva: premiile. S-au strâns destule milioane (din sponsorizări), grație directorului U.S., Alexandru Istrate și, în săptămânile următoare, urmează să se întâlnească și membrii juriului, pentru a decide. Nu vă putem da numele lor, de teamă că destui veleitari or să-i caute pe diverse circuite. Puțintică răbdare și se vor arăta la față. ●Un număr extrem de interesant este „Jurnalul literar”, pe lunile aprilie-mai, 1997. Întâlnim aici o cronică a colaboratorului nostru, Cornel Regman, la cartea lui Constantin Novac, **Punctul mort**, pe care am comentat-o și noi. Apoi, **trajectoriile** Corneliiei Ștefănescu, „Un alt fel de a citi **Jurnalul** lui Mihail Sebastian”, dar, mai ales, multe pagini dedicate criticului Gheorghe Grigurcu. ●Chiar de pe prima pagină, la rubrica „Dialoguri esențiale” descoperim „13 întrebări pentru

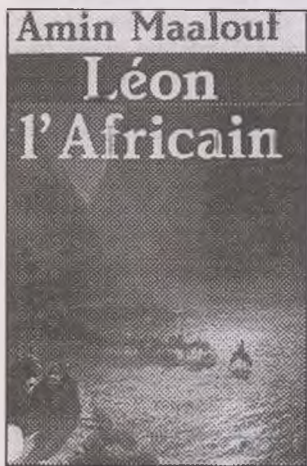
Gheorghe Grigurcu”. Parcă am mai citit noi undeva un asemenea supratitlu. Spre dămirea cititorilor, numim publicația: **Luceafărul**. Semnatar: Marius Tupan. Dacă a fost abandonată rubrica, pentru o vreme, și ne continuă cineva, treacă de la noi, dar când o vom relua, **Jurnalul** trebuie să-și retragă ambasadere. ●Trecând peste aceste mici-mari amănunte, recunoaștem că Grigurcu e o personalitate care are întotdeauna ceva interesant de spus. Spre exemplu: „Mult mai grav ar fi ca întreaga noastră critică să se reducă la Eugen Simion ori să fie alcătuită din exegeți care să copieze, ascultători la culme, opiniile și conduita apolitică a acestuia, precum și o legiune de eugensimioni prăsiți printr-un joc de oglinzi. Sau prin clonare”. ●Despre scriitorul Grigurcu se pronunță mai mulți colegi, unii cu mare faimă. Decupăm câteva rânduri scrise de Nicolae Balotă: „Mă surprindea la adolescența acela întârziat - cum îmi apărea pe vremea aceea - siguranța fermă a opiniei, temeritatea unor formulări, eleganța șerpuitoare a discursului critic. Dacă magisterii critice se poate exercita - cum credeam și mai cred - ca o artă, Gheorghe Grigurcu era, dintru începuturile sale, un asemenea critic-artist”. Subscriem.

BIBLIOTECA NOASTRĂ

- **Pasărea albă** (Romulus Cojocaru), versuri, ed. Helicon, 2550 lei.
- **Ultimul tren spre România** (Anatolie Paniș), proză, ed. Snagov, 13.000 lei.
- **Un pumn de iarbă** (I. Neșu), proză, ed. Tai-Pan, preț neprecizat.
- **Marea sub ninsoare** (Puiu Alger), proză, ed. Fundației Culturale Române, 5500 lei.
- **Cultivatorul de pietre și tandra dihanie** (Gavril Ciuban), versuri, ed. Dacia, 140 lei.
- **Doctor fără arginți** (Echim Vancea), versuri, ed. Dacia, 4998 lei.
- **Protecția planetei de onix** (Diana Munteanu), versuri, ed. Etnos, 1000 lei.
- **Ultimul popas în infern** (Nicoară Mihali), proză, ed. Draculya, 7000 lei.
- **Noaptea din odiseea frasinului** (Aurelian Moldoveanu), versuri, ed. Amurg Sentimental, 2000 lei.
- **Pe marginea eului meu** (Caliopi Dicu), versuri, ed. Omnia Cartexim, 3060 lei.
- **Chestiunea Transilvaniei** (Leontin Jea Constantinescu), eseuri, ed. Jurnalul Literar, 8800 lei.
- **Hierofania** (Ioan Vintilă Fintîș), versuri, ed. Cartfil, 4000 lei.
- **Sonete** (Constantin Deneș), versuri, Biblioteca Vasile Viiculescu Buzău, preț neprecizat.
- **Sărbătoare cu viespi** (Alex. Gregora), versuri, fără editură, 6500 lei.

amin maalouf

Născut în Liban în 1949, Amin Maalouf trăiește în Franța din 1976. Reporter, timp de 12 ani, a îndeplinit misiuni în mai mult de 60 de țări. A publicat în 1983 „Cruciadele văzute de către arabi” și în 1986 primul său roman, „Leon Africanul”, care a obținut „Premiul Prieteniei Franco-Arabe 1986”. În 1988 a apărut „Samarcanda”, roman inspirat din viața poetului persan Omar Khayyam, și în 1991 „Grădinile-lumini”, itinerariul profetului Mani, fondatorul manicheismului. În 1992 scrie „Primul secol după Beatrice” și obține premiul Goncourt 1993 cu „Stânca din Tanios”.

LEON AFRICANUL

Înainte de Fes, nu pusesem niciodată piciorul într-un oraș, niciodată nu observasem această forfotă plină de importanță a străduțelor, niciodată nu simțisem pe obraji această adiere penetrantă ca vântul largului, încărcată însă de strigăte și mirosuri. Bineînțeles, m-am născut în Granada, fastuoasa capitală a regatului Andaluzia, dar era spre sfârșitul secolului și nu am cunoscut-o decât agonizantă, golită de oamenii și de sufletul ei, lipsită de strălucire, umilă, și atunci când am părăsit suburbia Albaicin nu mai era pentru ai noștri decât un ghetto ostil și deteriorat.

Fes era altceva, și am avut tot timpul în tinerețea mea pentru a înțelege asta. Din primul nostru contact, în anul acela, nu îmi rămân decât amintiri întunecate de ceață. Mă apropiasem de oraș pe spinarea unui catâr, lamentabil cuceritor pe jumătate adormit, susținut de mâna puternică a tatălui meu, deoarece toate drumurile erau în pantă, câteodată atât de abruptă, încât animalul nu mai avansa decât cu pași nesiguri și ezitanți. La fiecare zdruncinătură, mă îndreptam în șa, înainte de a ațipi din nou. Deodată, răsună vocea părintească: „Hassan, trezește-te dacă vrei să-ți vezi orașul!”

Ieșind din somnolență, îmi dădusese seama că micul nostru convoi era deja în dreptul unei incinte de culoarea nisipului, înaltă și masivă, presărată cu nenumărate creneluri ascuțite și amenințătoare. O monedă strecurată în mâna unui paznic ne permise să trecem de o ușă. Ajunsesem înăuntrul zidurilor.

„Privește”, insistă Mohamed.

De jur împrejurul orașului Fes se înșirau cât cuprinzi cu ochii dealuri pe care erau răspândite nenumărate case de cărămidă și piatră, adesea ornate cu plăci de faianță ca în Granada. „Acolo, în această câmpie străbătută de oued, este centrul orașului. La stânga, malul andaluzilor, întemeiat de secole de către emigranți din Cordoue; la dreapta, malul locuitorilor din Kairouan, cu moscheea și școala karaouiyinilor la mijloc, această clădire vastă cu țigle verzi unde, dacă Dumnezeu este de acord, vei primi învățământul ulemailor”.

Ascultam numai cu o ureche aceste explicații docte, fiindcă spectacolul acoperișurilor îmi fură privirea: în această după amiază de toamnă soarele era acoperit de nori obezi și peste tot mii de orășeni stăteau pe terase, la taclale, țipau, beau, râdeau, toate vocile lor

amestecându-se într-o imensă zarvă. De jur împrejurul lor, agățate sau întinse, rufele săracilor și bogaților fluturau la fiecare briză, precum pânzele unei aceleiași corăbii.

Nu asta este un oraș, o rumoare amețitoare, o navă care plutește din furtună în furtună și care câteodată naufragiază? În adolescența mea, mi s-a întâmplat adeseori să petrec zile întregi în fața acestui peisaj, lăsând frâu liber viselor. Încântarea din ziua în care am sosit la Fes a fost de scurtă durată. Drumul de la Melilla m-a epuizat, și eram nerăbdător să ajung la casa lui Khali. Bineînțeles, nu păstrasem nici o amintire despre unchiul meu, emigrat în Berberia când aveam un an, și nici despre bunica mea plecată împreună cu el, băiatul său cel mai mare. Dar eram sigur că primirea lor călduroasă ne-ar fi făcut să uităm chinurile călătoriei.

A fost afectuos și cu Salma și cu mine. În timp ce corpul și formele îi dispăreau sub voalurile desfășurate ale mamei sale, m-am trezit în brațele lui Khali, care mă privi un timp îndelungat, fără un cuvânt, înainte de a depune pe fruntea mea cel mai afectuos dintre săruturi.

„Te iubește precum orice om iubește pe fiul surorii lui, îmi spunea mama; în plus, fiindcă nu are decât fete, te consideră ca pe propriul său băiat”.

De nenumărate ori avu ocazia să mi-o dovedească. Dar, în ziua aceea, bunăvoința sa mi-a fost nefastă.

După ce m-a pus jos, pe pământ, Khali se întoarse spre Mohamed. „Te așteptam de multă vreme”, aruncă el pe un ton pătruns de reproșuri, devreme ce nimeni nu ignora stânjenitoarea idilă care amânase expatrierea chibzuitului meu părinte.

Cu toate acestea, cei doi bărbați se îmbrățișară. Apoi unchiul meu se întoarse pentru prima oară spre Warda, care se ținea deoparte. Privirea sa era pe punctul de a se fixa pe ea, dar s-a strecurat repede în depărtare. A decis să nu o vadă. Nu era binevenită în locuința sa. Mariam însăși, adorabila fetiță buclălată și surâzătoare, n-avu dreptul la cea mai mică alintare. „M-am temut de această întâmpinare, și pentru asta nu m-am bucurat când Warda a apărut pe vapor, îmi explică mama mai târziu. Am suportat totdeauna în tăcere abaterile de conduită ale lui Mohamed. Comportamentul său m-a unilit în ochii tuturor vecinilor, și Granada întregă a sfârșit prin

a face haz de trăsniile lui. În ciuda acestui fapt, nu am încetat să-mi spun: «Salma, ești soția lui și trebuie să i te supui; într-o zi, obosit de luptă, va reveni spre tine!». Până atunci, eram resemnată să plec răbdătoare capul. Fratele meu, atât de mândru, atât de trufaș, nu putea să facă la fel ca mine. Fără îndoială, ar fi uitat trecutul dacă am fi venit toți trei singuri. Dar să primească în casa sa pe Roumiyya despre care toată lumea zicea că l-a vrăjit pe cumnatul lui l-ar fi făcut de răsul lumii, printre emigranții grenadini, care sunt nici mai mult nici mai puțin de șase mii la Fes, și care, toți, îl cunosc și îl respectă”.

În afară de mine, copleșit de atenție și care visam deja la apetisante dulciuri, ai mei respirau cu greutate. „Era ca și cum asistam la o ceremonie pe care un djinn nefast ar fi transformat-o dintr-o căsătorie în funeralii, îmi spuse Mohamed. Întotdeauna l-am privit pe unchiul tău ca pe un frate, și mi-a venit să-i strig că Warda a fugit din sat pentru a mă regăsi, că și-a pus viața în primejdie, că a părăsit țara roumilor pentru a veni printre noi, că nu mai aveam dreptul să o consider ca pe o captivă, că nici măcar nu aveam dreptul să o numim Roumiyya. Dar nici un sunet nu ieșea din gâtul meu. Nu îmi rămânea decât să mă întorc și să ies, într-o tăcere de mormânt”.

Salma merse în urma lui fără un moment de ezitare, chiar dacă era pe punctul de a leșina. Era cea mai afectată dintre toți, mai mult chiar decât Warda. Desigur, concubina fusese umilă. Dar cel puțin avea satisfacția de a ști că de acum încolo Mohamed n-ar mai putea s-o abandoneze, fără să-și piardă rangul; și, în timp ce tremura în colțul său, avea drept consolare sentimentală că a fost victima unei nedreptăți. Un sentiment care rănește, dar consolează, un sentiment care ucide câteodată, dar care, de cele mai multe ori, dă femeilor motive puternice pentru a trăi și a se lupta. Salma nu avea nimic din toate acestea.

„Eram zdrobită de ostilitatea celor din jur, era pentru mine ziua Judecății, eram pe cale să-l pierd pe tatăl tău după ce îmi pierdusem orașul natal și casa în care dădusem naștere copiilor mei”.

Ne suirăm din nou pe catării noștri fără să știm în ce direcție să o luăm. Mohamed mormăia, lovind cu pumnul greabănul armalului său: „Pe țărâna ce-i acoperă strămoșii mei, dacă mi-ar fi zis cineva că în felul acesta voi fi primit în regatul acesta, Fes, nu aș fi părăsit niciodată Granada!” Cuvintele sale pocneau în urechile noastre înfricoșate: „A pleca, a-și abandona casa și pământul său, a străbate munți și mări, pentru a nu întâlni decât uși închise, bandiți pe drumuri și frica epidemiilor!”

Este adevărat că, de când am ajuns pe pământul Africii, nenorociri și belele nu încetaseră să se înverșuneze împotriva noastră. Din clipa în care vaporul nostru a acostat în portul Melilla, credeam că ne apropiasem de un sălaș al islamului în care mâini liniștitoare s-ar întinde spre noi pentru a ușura oboseala bătrâneții și a aduna lacrimile istoviților. Dar numai întrebări puse cu sufletul la gură ne-au întâmpinat pe chei: „Este adevărat că sosesc castilieni? Ați văzut galioanele lor?” Cei care ne întrebau nu erau îngrijorați atât pentru apărarea orașului cât să nu piardă spectacolul. Văzând că noi, refugiații, trebuia să împărțăm cuvinte liniștitoare, eram cu atât mai grăbiți să punem un munte sau un deșert între noi și acest țărâm care se oferea larg deschis năvălitorilor. Un om ni s-a prezentat. Era conducător de catări, spunea el, și trebuia să plece fără întârziere la Fes. Dacă voiam, își oferea serviciile pentru o sumă modică, câteva zeci de dirhams. Dornic să părăsească Melilla înaintea nopții, și fără îndoială atras de preț, Mohamed acceptă fără să se tocmească. Îl rugă

totuși pe conducătorul de catări să ia drumul de-a lungul coastei, până la Bedis, înainte de a se îndrepta direct spre Fes, dar omul avu o idee și mai bună, o scurtătură, jura el, care ne-ar fi făcut să câștigăm două zile întregi. În fiecare lună îl străbătea, îi cunoștea cea mai mică denivelare, ca spatele propriului său catâr. A argumentat atât de bine

încât o jumătate de oră după ce am debarcat eram deja pe drum, tatăl meu și cu mine pe un animal, mama pe altul, cu majoritatea bagajelor, Warda și Myriam pe un al treilea, conducătorul de catări mergând pe lângă noi împreună cu fiul său, un copil insuportabil de vreo doisprezece ani, cu picioarele goale, degetele jechoase și privirea sașie.

De-abia făcusem noi trei mile când doi cavaleri acoperiți cu voaluri albastre se năpustiră spre noi, purtând în mână pumnale ovoiate. Ca și cum nu așteptau decât un semnal, conducătorul de catări și băiatul său coborâră la vale fără să ceară restul de bani. Bandiții se apropiară. Văzând că aveau de-a face cu un singur bărbat, obligat să protejeze două femei și doi copii, și simțindu-se astfel foarte siguri pe ei, au început să pipăie cu o mână expertă încărcătura catârilor. Primul lor trofeu a fost o casetă din sidif unde Salma își așezase imprudentă toate bijuteriile. Apoi au început să scoată una după alta rochii superbe de mătase precum și un cearceaf de noapte brodat care făcuse parte din trusoul mamei mele. Mergând apoi spre Warda, unul dintre bandiți îi ordonă: „Saltă sus!”

Deoarece rămăsese surprinsă, banditul se îndreptă spre Mahomed și îi puse pe gât vârful unui pumnal. Terorizată, concubina se agita și gesticula ca o paiată dezarticulată, dar fără să sară de la pământ. Neînțelegând tragedia situației, mă pornii pe un răs sincer, pe care tatăl meu îl curmă printr-o încruntătură. Răufăcătorul urla: „Sări mai sus!”

Warda sări cât se putea de mult, și o ușoară rezonanță se auzi. „Dă-mi mie toată asta!”

Strecurându-și mâna sub rochie, scoase o modestă pungă de bani pe care o dădu de-a dura pe jos, cu un gest disprețuitor. Banditul o adună fără să se formalizeze și se întoarse spre mama: „Tu acum!”

În momentul acela, răsună din depărtare chemarea unui muezin din sat. Tatăl meu ridică o privire spre soarele plantat în înaltul cerului, și, cu o mână sigură, luă de pe spinarea animalului micul său covor de credincios, pe care îl întinse pe nisip, apoi, așezându-se în genunchi, cu fața întoarsă spre Mecca, începu să recite cu voce tare rugăciunea sa de amiază. Totul într-o clipită, și într-un mod atât de firesc încât bandiții nu prea cătau cum să reacționeze. În timp ce se sfătuiau din priviri, ca prin minune, un praf dens se ridică deodată pe drum, la mai puțin de o milă în fața noastră. Răufăcătorii nu avură timp decât să încalce caii lor pentru a da bir cu fugiții în sensul opus. Eram salvați; mama nu a trebuit să se execute.

„Dacă aș fi făcut-o, nu s-ar fi auzit o rezonanță, ci o veritabilă serie de detunături, pentru că tatăl tău îmi încredințase sute de dinari, îndeșați în zece pungi pântecoase, pe care le prinsesem în jurul coastelor, convinsă că nici un bărbat nu ar îndrăzni să scoțoască așa de departe”. Când trecătorii providențiali

În general, adăugă el pe tonul cel mai firesc, călătorii au gâtul retezat și conducătorul de catări vine să-și recupereze animalele, precum și partea prăzii care i-ar fi fost lăsată.

ajunseră la înălțimea noastră, am văzut că era vorba de un detașament de soldați. Mohamed se grăbi să le povestească în detalii mașinația la care fuseserăm victime. Comandantul lor explica, cu un surâs pe buze, că oamenii săi și el aveau tocmai ca misiune să patrulaze peste acest drum, bântuit de tâlhari de când Andaluzii debarcau de pe vapoare întregi la Melilla. În general, adăugă el pe tonul cel mai firesc, călătorii au gâtul retezat și conducătorul de catări vine să-și recupereze animalele precum și partea prăzii care i-ar fi fost lăsată. După părerea ofițerului, mulți grenadini veniți la Fes sau la Tlemcen cunoscuseră aventuri asemănătoare. În schimb, emigranții care optaseră pentru Tunis, Tetouan, Sale sau Mitidja din Alger nu

fuseseră hărțuiți.

„Reveniți spre port, ne sfătui el, și așteptați. De îndată ce se va forma o caravană de negustori, plecați pe lângă ei. Va fi acompaniată negreșit de către gărzile sale și veți fi în siguranță”.

Întrucât mama îl întrebă dacă mai avea vreo șansă să-și recupereze prețioasa sa casetă, răspunse, ca orice om înțelept, printr-un verset din Coran: „S-ar putea să detestați un lucru care să se adeverească benefic pentru dumneavoastră; s-ar putea să vă bucurați de un lucru care să vă nenorocească; pentru că Dumnezeu știe și dumneavoastră, dumneavoastră nu știți”.

Înainte de a comenta: „Acești catări pe care tăietorii de drumuri au fost constrânși să-i abandoneze vă vor fi mult mai utili decât bijuteriile; vă vor purta cu bagaje, și nu vor atrage hoții.”

Am urmărit cuvânt cu cuvânt sfaturile acestui om, și astfel am ajuns la destinație, extenuați, dar salvați. Pentru a constata că rudele noastre ne refuzau ospitalitatea.

În românește de Ruxandra Bugulescu

LUMEA PĂRINȚILOR

Cu „Aurul pământului făgăduinței”, scriitorul Henry Roth le-a dăruit o epopee literară evreilor din Europa Centrală, emigrați în Statele Unite. În „Lumea părinților noștri”, Irving Howe, el însuși fiul unei asemenea familii de imigranți, critic literar și fondator al revistei progresiste „Ei zic”, le-a construit un memorial.

Totul începe într-un târgușor evreiesc din Rusia sfârșitului de secol XIX. În 1881, asasinarea țarului Alexandru al II-lea va fi urmată de un val de pogromuri, ce i-au determinat pe rușii de origine semită să se gândească la un mare exod. Dacă până atunci, doar câteva mii fuseseră tentați de aventura americană, numărul exilaților va crește vertiginos, pentru ca între anii 1899 și 1910 să atingă cifra de un milion. Irving Howe a reconstituit traseul lor, fără a dezvolta detalii inutile. Nimeni n-a emigrat de bună voie: îngrămădiți în locuințele insalubre ale East-Side-ului; salarii derizorii pentru o muncă extenuantă desfășurată în ateliere de confecții instalate în corturi sau la palierale unor imobile; teama de tuberculoză...

Irving Howe, dincolo de orice sensiblerie

sau sentimentalism, reface, literar, viața unui asemenea bloc, restituie cititorilor agitația unei străzi, creionează portretul unui militant sindical ce încerca să le inoculeze o conștiință colectivă tuturor acestor nefericiți sau evocă melanjul între limba americanilor de la școală, ebraica rabinilor și idișul părinților. Integrarea părinților (ce de altfel dau titlul cărții) în societatea americană și ameliorarea condițiilor de viață au fost lungi și dificile. Mutația culturală era de domeniul evidenței. Dezrădăcinării fizice dintr-un târgușor rusesc spre oraș (dintr-o țară străină!) se adaugă o „ruptură brutală cu valorile morale și cu reperatele culturale ale tradiției lor” și o redistribuire a claselor sociale, marcate de o proletizare bruscă și forțată.

Atmosfera târgușorului era sufocantă, dar fiecare se știa la adăpost. Peste Ocean, nimeni nu-și mai știe locul. Și totuși, încet, încet, se deschid căile ascensiunii sociale. De abia a doua și a treia generație, născute aici, ridicate pe umerii gârboviți ai părinților, s-au eliberat într-adevăr de sărăcie și supunere. Prețul a fost

Continuare în pagina 22 ▶

extrem de scump: abandonarea limbii și culturii idiș, ce s-au topit în melting-pot-ul american. Au rămas în teatru și romane câteva personaje emblematice, în care mama (și mai ales Genia, eroina din „Aurul pământului

făgăduinței”) va rămâne pentru totdeauna arhetipul.

După *L'Express International*

În românește de

Constantin Ardeleanu

MARCEL MOREAU ȘI ARTELE VISCERALE

de ROMUL MUNTEANU

Sunt unele semne că la acest sfârșit de mileniu un nou gen de „cultură umanistă” încearcă să ia locul tuturor demersurilor raționaliste, declarate neputincioase atât în sondarea misterelor profunde ale ființei umane, cât și în stimularea unei arte menite să le dea relevanță. Asistăm la o adevărată expansiune pe continentul nostru a diverselor forme de ocultism, ezoterism, fabulații parapsihologice, în vreme ce științele pozitive și rațiunea par să ofere tot mai puține soluții unor enigme referitoare la abisurile psihismului uman, că și înțelegerii modurilor sale de manifestare. În pofida tuturor progreselor științifice, lumea actuală trece printr-o nouă și complexă criză spirituală.

Una dintre cele mai simptomatice manifestări aristocratice de acest gen îi aparține lui Nietzsche. El era doar adeptul unei atitudini dionisiace, bazată pe forța instințelor și pe gândirea nocturnă. Dar, deodată cu apariția lui Freud și Jung, iraționalismul contemporan și-a găsit unele temelii mai noi, conjugate cu absurdizarea relației dintre conștiință și existență, prezentă la Camus.

Am semnalat acest flux de idei, fiindcă numai într-un astfel de context de gânduri poate fi înțeles antiraționalismul profestat de Marcel Moreau în epoca actuală. Cunoscut de unii cititori români prin volumele **Discurs împotriva piedicilor** (1993) și **Farmecul și groaza** (1994) eseistul, francez de origine, și-a cristalizat în mod definitiv maniera de gândire prin **Artele viscerale** (Ed. Libra, 1997). Spirit libertar și demolator, Marcel Moreau se definește el însuși ca un **mizosof** care nu iubește înțelepciunea clasică și raționalismul plat, considerând că acestea nu mai pot sta la baza civilizației viitoare. „Cultura intelectualistă și tehnicistă a suprimat cultura senzorială. Cum să nu visezi la o tresărire? Și chiar la mai mult decât atât. La un cutremur, la o pasiune care să convingă inteligența să nu se modeleze convulsiv, decât pe adâncurile noastre, pe vâltoarele noastre. Gândirea viscerală cere un preț. Cel pe care îl conferă coborârea sa până în profunzimi, acolo unde domnește haosul, iar emoția se preface în mișcări răzvrătite, ascultând de nu știi ce mustrare a vitalității însăși”.

Căutându-i vecinătățile pe plan literar, mă simt tentat să-l așez în aceeași **familie de spirite** cu Lautréamont și Jarry, iar pe plan filozofic să-l situez pe traseul Kierkegaard, Nietzsche, Cioran și, eventual, Marcuse. De filozoful danez îl apropie tipul de sensibilitate convulsivă, de autorul **Amurgului gândurilor** reflecțiile de factură paradoxală și antisistemice, iar cu scriitorii mai înainte amintiți se aseamănă prin **gândirea sălbatică**, de proveniență viscerală. Spirit libertar, convins ca și Nietzsche că raționalismul a dus cultura în stare de declin, Marcel Moreau nu este un nihilist. El crede că revigorarea ființei umane nu se poate realiza decât prin declanșarea resurselor sale primare care țin de natura sa instințială. De aceea, autorul **Gândirii vis-**

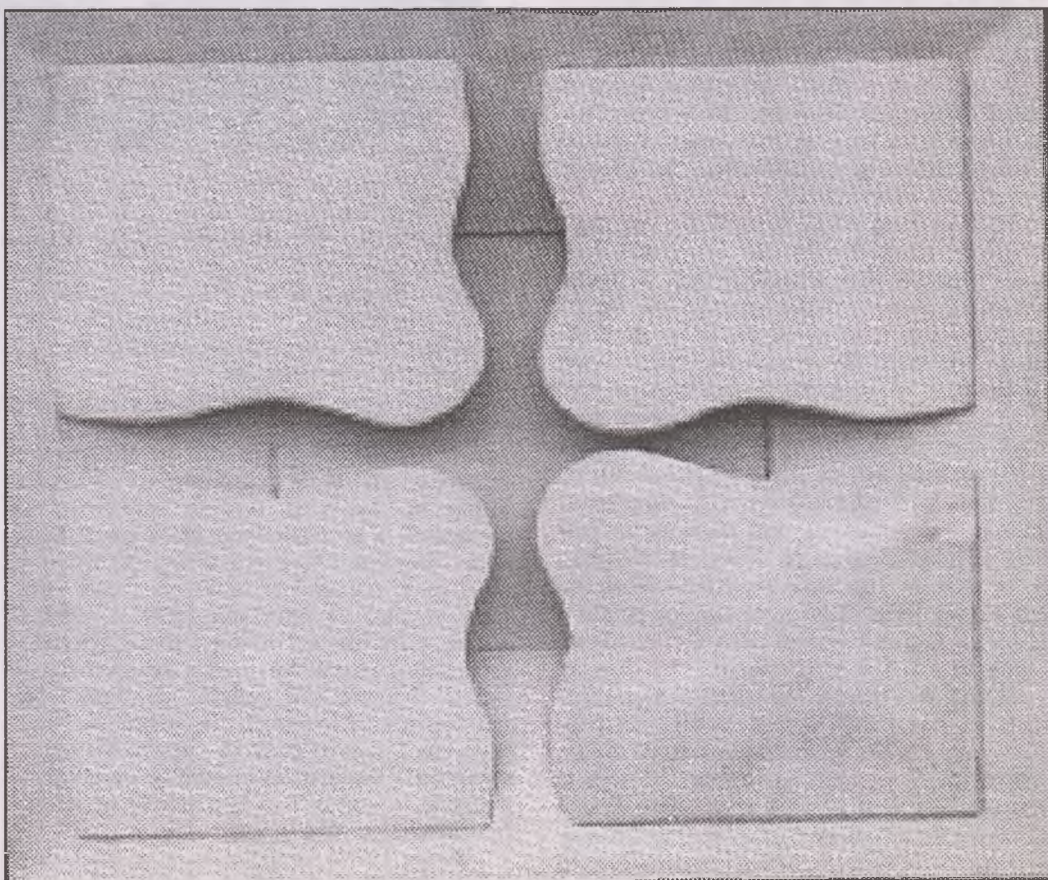
cerale se angajează într-o cursă aventuroasă a căutării **sinelui**, privit ca un nucleu energetic, apt să creeze o nouă cultură, menit să reabiliteze **zonele subterane** ale acestei noi **civilizații a instințelor**, mereu reprimată de cenzura rațiunii. Adept al gândirii heraclitiene care demonstrează că în natură totul se mișcă și curge, Marcel Moreau consideră rațiunea ca un obstacol epistemologic ce imobilizează forțele abisale ale **gândirii nocturne**. În același timp, autorul **Gândirii viscerale** se distanțează atât de atitudinea religioasă, cât și de tehnicile onirismului, cultivate de suprarealiști. Prima reprezintă, după părerea autorului, stratul cel mai superficial al gândirii viscerale, iar tehnicile asociaționiste de cuvinte, folosite de onirici, nu au acces la o profunzime autentică, acolo unde germinează

fondul de **nebulie umană**. „Se înțelege acum ce deosebește visceralul, aici preamărit, de onirismul suprarealiștilor. Nu visului îi cerem mijloace de a învinge ori de a suspecta realul, ci celei mai tiranice dintre presiunile psihofizice care ar putea exersa prin tăcerile și umbrele sale instințul căutător al omului. Acest instinț nu poate fi decât «demențial», în orice caz eretic”.

Marcel Moreau este apologetul unei **trăiri în excels**, al unei combustii interioare maxime, prelungite în textura operelor care se încarcă cu o energie emanată de corp asemănătoare cu extazul, beția și cu trăirile dionisiace. În relația masculin-feminin, corpul femeii se transformă într-un spectacol frumos, emițător de energie. Ritmurile corpului feminin, ca și acelea degajate de natură, se prelungesc prin mâna care scrie în nucleu energetice metaforizante. Cunoașterea erotică devine ea însăși o cale de coborâre în profunzimea sinelui, amorul carnal având darul de a trece din corp în limbaj și de-a transforma tăcerile tensionate în ritmuri convulsive ale scriiturii și gândirii.

Dar să nu uităm că Marcel Moreau nu este un **filozof**, ci doar un **mizosof**, împătimit de arta eseului de factură strict literară. El nu montează și nici nu demontează metodic sistemele de gândire. Argumentele sale sunt jeturi de conștiință, transformate în fluxuri metaforice. Refuzurile și acceptările sale reconstituie o fenomenologie a profunzimii, revărsată într-o artă poetică de notabilă subtilitate. Reflecțiile lui Marcel Moreau tind să devină în cele din urmă o **poetică a actualului de creație**, situat între **stadiul visceral** și **flacăra albastră a superlucidității**. Omul conceput de Marcel Moreau, la modul general, și în mod deosebit artistul, se presupune că își întemeiază modul de-a fi pe **dorință** și **voință**. Autorul nu se adresează rataților, visătorilor, incapabili să-și suporte soliditatea.

Pornind de la o experiență personală, eseistul ajunge la axiologie, etică și **poietică**. Seducătoare, construcția ideatică a lui Marcel Moreau ancorează în **utopie**. Într-o epocă în care omul trăiește între **principiul realității** și **principiul plăcerii**, o civilizație a instințelor purificate nu se poate instala în **societatea represivă**. De aceea, experiența sa dionisiacă nu are decât un caracter individual

DESPRE LIPSA DE COMPLEXE A UNEI LIMBI REGIONALE

de ION CREȚU

Consultarea dicționarelor, utilă totdeauna, nu-ți oferă totdeauna bucurii. Îmi amintesc deseori amărăciunea încercată la lectura unor articole referitoare la România în te miri ce lexicon, altfel binecunoscut. Este, mi-am spus în cele din urmă cu împăcare, tributul pe care îl plătesc culturile mici. Cu același straniu sentiment am deschis, la întâmplare, câteva dicționare de lucru pe care le am în casă, pentru a vedea ce se spune despre catalană. Observ, nu fără surpriză, că Webster-ul (studentesc) 1990 nici măcar nu listează termenul respectiv, ceea ce mă face să gândesc că în intenția autorilor cunoașterea termenului și ceea ce se referă la el nu este important la nivelul universitar.

A același Webster - enciclopedic, de data asta - dă trei definiții, dintre care o reținem pe ultima: limbă romanică vorbită în Catalonia și înrudită mai degrabă cu provensala decât cu spaniola și franceza. Dacă, cel puțin la prima vedere, ai putea crede că limba catalană este înrudită cu spaniola - unii o consideră chiar un dialect al acesteia - faptul că ea nu se înrudește sau se înrudește mai puțin cu franceza (!?) te lasă pur și simplu gânditor (recte, tot la fel de puțin și cu italiana? Și cu româna, portugheza, romanșă?). În fine, Meyers Taschen Lexikon 1995 este deopotrivă mai generos și mai corect: limbă romanică între spaniolă și provensală (importante opere literare începând din secolul X), din noiembrie 1975 recunoscută ca limbă regională.

Această curiozitate lexicografică mi-a fost trezită de primirea unui număr special din *Metamorphoses* (Aprilie 1997), revistă universitară preocupată de traduceri literare. Apărută la Amherst (Massachusetts), acesta este un număr închinat poeziei catalane a secolului 20, și-l are ca *guest editor* pe Nathanael Smith, apreciat specialist în catalană, primul secretar al Asociației Nordamericane de Catalană, el însuși poet și traducător. Numărul pe aprilie este dedicat lui David Herschel Rosenthal, cunoscut și pasionat popularizator al literaturii catalane în engleză, mort în 1992 la numai 47 de ani. *Festschrift*-ul este structurat pe câteva secțiuni mai importante: Traduceri și textele originale; eseuri aplicate la probleme de traducere, și o bogată bibliografie. Suntem așadar în prezența nu numai a unei ample panorame a poeziei catalane contemporane, ci și a unui instrument științific foarte util celor preocupați de literatura catalană.

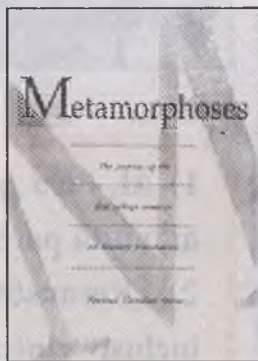
Se cuvine poate să ne amintim împreună cu autorul introducerii - Nathanael Smith -, că limba catalană este vorbită de vreo șapte milioane de oameni, cei mai mulți locuind în estul Spaniei și că încă din evul mediu a avut o personalitate distinctă care a dat figuri literare și filosofice de primă mărime ca Raymond Llull (ca. 1235-1316), romancierul Joanot Martorell (ca. 1410-1468) și poetul liric valencian Ausias March (ca. 1397-1468). În ultimii 150 de ani, această cultură care a somnolat între 1500 și 1830 a înflorit din nou producând un fenomen cultural dintre cele mai semnificative. În artele vizuale - unde lipsa traducerilor nu a funcționat ca o barieră spre aprecierea internațională - câteva nume doar sunt suficiente pentru a ilustra bogăția contribuției catalane la patrimoniul cultural european: Antoni Gaudí, Joan Miró, Salvador Dalí, Juli Gonzàles, Antoni Tàpies și

Joan Ponç; în muzică Jose Careras, Pablo Casals etc. Ultimii 150 de ani au fost de asemenea martorii unei puternice mișcări de emancipare națională care a culminat cu o perioadă de autogovernare (1931-1939). În această vreme, Catalonia a avut o legislație și șef de stat propriu precum și un tribunal bilingv, sistem școlar și instituții culturale autonome. Victoria lui Franco a dus la abolirea instituțiilor catalane ca și la suspendarea catalanei în uzul public. În prezent, cu noul guvern catalan autonom, cultura națională se afirmă cu putere. Există cotidiene, reviste, posturi de radio și mii de cărți tipărite în catalană. Catalana este predominantă în două universități barceloneze și, recent, s-a aprobat un statut de autonomie similar cu cel avut înainte de 1939. „După 40 de ani de fascism, serie Nat Smith, această națiune se regăsește din nou”.

Am întârziat mai îndelung asupra introducerii revistei *Metamorphoses* din simplul motiv că datele oferite sunt, suntem siguri, extrem de folositoare pentru cei care doresc să-și reamintească/sistematiizeze cât de cât datele pe care le dețin relative la Catalonia.

Ni se propune un număr de 23 de poeți - decanul de vârstă este Guerau de Llost născut în

anul 1878, mezinga, Maria-Mercede Roca, născută în 1958 -, fiecare cu câte două sau mai multe poeme, *Festschrift*-ul ambiționând, și reușind, să se instituie astfel, într-o veritabilă panoramă a poeziei catalane contemporane. În general, au fost incluse doar poeme traduse acum pentru prima oară în engleză. Dacă adăugăm faptul că fiecare poet este însoțit de o scurtă notiță bibliografică, ne putem face o idee mai precisă despre caracterul ei extrem de practic pentru cei dornici să se racordeze la fenomenul literar

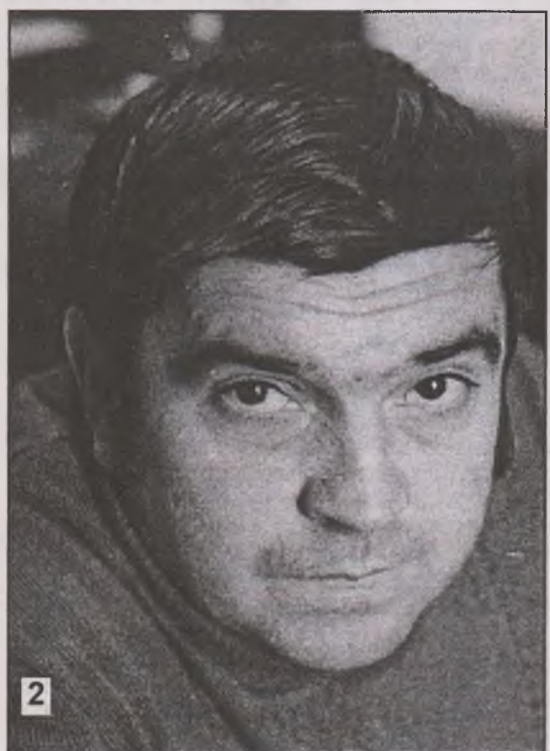
catalan. Eseurile din partea finală, tratând despre problemele specifice de traducere, eseuri semnate de Nathanael Smith, Ricard Giner i Sariola, Louis J. Rodrigues, Wayne Cox și Sean Golden dau o imagine mai precisă a dificultăților cu care se confruntă oricine își propune să transpună în engleză poezia catalană. Ca o obiecție, suntem siguri că o (fie și scurtă) punere în temă cu elementele de contact/interferență ale poeziei catalane cu poezia lumii ar fi contribuit la o mai bună înțelegere a locului și importanței ei într-un context literar mai amplu, a dimensiunii valorice a fiecăruia dintre poeții propuși spre lectură. Ca ilustrare a singurătății poetului/traducătorului în munca sa Nathanael Smith citează poemul lui David H. Rosenthal, poem pe care-l reproducem și noi, evident în traducere românească. El se numește „Lección de traducción”: «Literal, cuvântul „poçu” (portughez) înseamnă „fântână”. Dar într-un sens metaforic/este transpus mai bine prin „puț”. „Fântâna singurătății?” Nu, mai degrabă „puțul singurătății”: poate că în cazul acesta ar trebui să fie „fântână”. Uneori, pe o faleză înaltă/unde vântul culcă iarba cea mai țepănă/marea te absoarbe ca o fântână, un vârtej de dor negru -și de-abia dacă ai timp să strigi: fântână, puț, singurătate, solitudine».

Tematic vorbind, *Metamorphoses* propune o paletă de preocupări dintre cele mai bogate. Vicent Andrés Estellés, de pildă, se angajează să nu „Scrie eglogi”: „No hi havia a Valencia dos comes com les teues/Dolcament les recorde, amb els ulls plens de llagrimas/amb una teranyina de llagrimas als ulls...” Cu alte cuvinte: „În toată Valencia nu erau două picioare ca ale tale/Dulce îmi amintesc de ele cu ochii plini de lacrimi/cu un păienjeniș de lacrimi în ochi”. Guerau de Liost scrie despre brazi și despre fagi: „Bradul este gotic/la fel și fagul/Și pe țepii coroanei sale/raza de lumină este împrăștiată - /țepi care formează turnurile/catedralei vârstelor/nemișcate/palide/și îndepărtate”. Joseph Carner i Puig-Oriol apropiat de natură, pe care o simte ca parte intimă a universului său sufleteș, deplânge trecerea timpului în următorii termeni: „Eu văd, când vara-și ia un bun rămas/poteca - șarpe alb și zâmbitor - /și lângă buza unui țărno/frunză de viță sub un pin ce-i încă tânăr. Carles Riba (1893-1959), încearcă într-o specie poetică esențializată - tanka - să surprindă chintesenta însăși a poeziei: „Poezia?/Ar trebui s-o cauți unde știi/că este, asemenea grației/sau apei pure și tari/a unui izvor de pădure”. Sau „Te voi vedea mereu/așa cum ai apărut/din tine/goală și proaspătă ca zorii,/și adevărată ca un vis”. Bine reprezentat este și Salvador Espriu (1913-

**«În toată Valencia nu erau două
picioare ca ale tale/ Dulce îmi
amintesc de ele cu ochii plini de
lacrimi/ cu un păienjeniș de
lacrimi în ochi».** (Vincent
Andrés Estelles)

1985), nominalizat în mod oficial de două ori pentru Premiul Nobel, cel mai tradus poet catalan. Poemul lui „Les oliveres” - Măslinii - este o veritabilă artă poetică: „Buze secrete îmi impun/misterul pe care-l numesc/viu. Eu singuratic/cititor de profetice/zboruri de șoim, aș vrea/să îndrum atât de dureroase/vise ale altor oameni/spre paloarea îndepărtată/a aceluși cer. Dacă aș putea doar/să servesc pe cel fără bucurii/pasul slab al celui învins/și să fac din el o moarte militară/cu steagurile drepte fluturânde/ale cetății eliberate!/Atunci poemele mele/ar fi ca lăncii/fără moarte/și imperiul lumii veșnice ar veni/pentru vechiul argint al copacilor” etc. etc.

Încheiem cu sentimentul că aceste scurte exemplificări - cu scăderile inerente ale traducerilor - vor deschide apetitul cititorului pentru poezia catalană, poezie cu care sperăm să ne întâlnim și în librării.

1) Al. Piru pe când nu se gândea la „Cearța” (1969) sa cu o anumită parte a criticii.

2) „Reconstituirea” lui Horia Pătrașcu a făcut multe valuri, inclusiv cinematografice, sub căpitănia lui Lucian Pintilie.

3) Un fost redactor al *Luceafărului* (M. N. Rusu) și un actual colaborator al aceleiași reviste (Mircea M. Ionescu), pe o bancă în America. „Pierdut în New York” a rămas numai cel dintâi.

4) Trecute vieți de domni și de regimuri. În imagine, printre alții: Barbu Brezianu, Șerban Cioculescu, Vasile Nicolescu Alexandru Philippide, Al. Balaci, Marius Robescu, Dumitru Ghișe, Sașa Pană, G. Ivașcu.

